

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

***Серія “Регіональна
економіка”***

Збірник наукових праць

Випуск 16 (63)

Луцьк 2019

Рекомендовано як фахове видання з економіки,
у якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт
на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.
Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.05.15 р. № 528.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська. – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

У збірнику розглядаються актуальні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів України, сталого розвитку регіону, особливостей розвитку інноваційного підприємництва та житлового будівництва регіону, розвитку готельної та туристичної індустрії, нарощення підприємницького потенціалу регіону, функціонування регіональної системи управління підготовкою кадрів та їх працевлаштування.

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор:

Ковальська Л.Л. д.е.н., професор

Заступник відповідального редактора:

Хвищун Н.В. к.е.н., доцент

Члени редакційної колегії:

Вавдіюк Н.С. д.е.н., професор

Вахович І.М. д.е.н., професор

Благуш І.С. д.е.н., професор

Голян В.А. д.е.н., професор

Другов О.О. д.е.н., професор

Забарна Е.М. д.е.н., професор

Барський Ю.М. д.е.н., професор

Карлова О.А. д.е.н., професор

Коцій О.В. д.е.н., професор

Кривов'язюк І.В. к.е.н., професор

Матвійчук Л.Ю. д.е.н., професор

Мікула Н.А. д.е.н., професор

Перерва П.Г.

д.е.н., професор

Рудь Н.Т.

д.е.н., професор

Сторонянська І.З.

д.е.н., професор

Шубалій О.М.

д.е.н., професор

Іван Баранчик

PhD, професор (Чехія)

Анета Бобенік-

PhD, професор (Словакія)

Хінтосова

Міхал Балог

PhD, професор (Словакія)

Паата Брекашвілі

PhD, професор (Грузія)

Alcina Maria de Almeida Rodrigues

PhD, професор (Португалія)

Nunes

Ліліана Чімпоеш

PhD, професор (Молдова)

Рецензенти:

Газуда М.В. д.е.н., професор

Коренюк П.І. д.е.н., професор

Рекомендовано до друку Вченою радою Луцького національного технічного університету (протокол № 3 від 19.11.2019 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 15522-4094 ПР.

Тексти статей представлено в авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст публікації, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

ЗМІСТ

Волинчук Ю.В., Камінська І.М.	
Сталий розвиток Волині: цільові орієнтири.....	5
Завадська О.М.	
Нетворкінг бізнесу: поняття та особливості	18
Ковальська Л.Л.	
Регіональна господарська система: сутність та структуризація	24
Ковальська Л.Л., Таран С.Ф.	
Стадії та особливості розвитку інноваційного підприємництва регіону	33
Кривов'язюк І.В.	
Нарощення підприємницького потенціалу регіону як результат створення регіональних студій підприємницької майстерності	43
Кривов'язюк І.В., Заблоцька І.Л.	
Стан житлового будівництва в регіонах України	52
Кулик Ю.М., Нікітін Т.О.	
Комплексне застосування сучасних методів управління для підвищення ефективності діяльності підприємств галузі машинобудування	64
Куцай Н.С.	
Особливості формування програми інноваційного розвитку регіону	71
Матвійчук Л.Ю.	
Структурна модернізація туристичної галузі регіону шляхом впровадження смарт-спеціалізації	80
Морохович В.С., Газуда С.М.	
Ключові індикатори розвитку підприємств готельного господарства в Закарпатській області	90
Оксенюк К.І.	
Розвиток стартапів в Україні	102
Павлюк Л.В., Савош Л.В.	
Напрями нарощення вартості гудвілу машинобудівних підприємств регіону	107

Погуда Н.В.

Туризм як індикатор розвитку економіки 114

Полінкевич О.М.

Регіональні системи розвитку бізнесу через управління фізичною активністю стейкхолдерів 119

Потьомкіна О.В., Шульган Ж.А.

Сучасний стан та напрями вдосконалення системи працевлаштування у Волинській області 128

Рудь Н.Т.

Інноваційний розвиток регіону: попит на інноваційну інфраструктуру 137

Фесіна Ю. Г., Дзюбинська О.В.

Перспективи формування циклічної моделі економіки у сфері поводження з побутовими відходами регіону 149

Шубалий О.М., Зіміч Р.В.

Тенденції зміни та напрями покращення кадрового забезпечення сфери охорони здоров'я України 163

УДК 332:352:502

Волинчук Ю.В., к.е.н., доцент

Камінська І.М., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ВОЛИНИ: ЦІЛЬОВІ ОРІЄНТИРИ

В статті розглянуто цілі сталого розвитку, визначені як пріоритетні для Волинської області до 2030 року. Проаналізовано ключові завдання для досягнення поставлених цілей та основні характерні індикатори. Наведено рекомендації, що сприятимуть збалансуванню зазначених цілей в регіоні.

Ключові слова: сталий розвиток, цілі, завдання, Волинська область.

Volynchuk Yu.V., Kaminska I.M.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS OF THE VOLYN REGION

Ensuring sustainable development is a global imperative and this issue is particularly relevant to Ukraine in view of economic, social and environmental challenges currently facing the country. Sustainable development goals are discussed in the article and all the goals are identified as priorities goals for Volyn Region until the year 2030. Key tasks for implementation of the set of goals and main indicators are analyzed. A set of realistic recommendations that will help to balance all the goals in the region are determined.

Volyn Region was one of the first regions in Ukraine which adapted the National Sustainable Development Goals Report to the regional level. Volyn Region should give high priority to the following five goals: goal 3 – good human health and well-being; goal 8 – decent work and economic growth; goal 9 – industry, innovation, infrastructure; goal 15 – life on land (protect and restore life on land); goal 16 – peace, justice and strong institutions. Action plans, targets and indicators were developed for each of these goals. Based on the analysis, it was determined that raising the level of employment, including self-employed in medium and small businesses, could give a serious impetus for developing of Volyn Region.

In the context of need to balance the environmental and economic goals of sustainable development, the task of reducing the area of arable land in the total territory of the region while at the same time increasing the agricultural potential of the region seems not an easy task. The intensification of the organic farming rather than the traditional farming is another one interesting trend in modern conditions. Such way of running business attracts specialized agricultural enterprises of Volyn region. However, it has been proved that according to a climatic point of view, organic agriculture and biofuels production and further use are not effective in Volyn region.

In order to ensure balanced implementation of the tasks and to achieve the goals of sustainable development, involving the leading regional higher education institutions in providing information, educational and expert consulting services is a strategically important step.

Key words: sustainable development, goals, objectives, Volyn region.

Волынчук Ю.В., Каминская И.Н.

УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ: ЦЕЛЕВЫЕ ОРИЕНТИРЫ

В статье рассмотрены цели устойчивого развития, определены как приоритетные для Волынской области до 2030 года. Проанализированы ключевые задачи для достижения поставленных целей и основные характерные индикаторы. Приведены рекомендации, способствующие сбалансированию указанных целей в регионе.

Ключевые слова: устойчивое развитие, цели, задачи, Волынская область.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Забезпечення сталого розвитку є глобальним імперативом та особливо актуалізується для України з огляду на економічні, соціальні та екологічні виклики, що постають перед нею. Указом Президента України у вересні 2019 року встановлено, що «Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року є орієнтирами для розроблення проектів прогностичних і програмних документів, проектів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України» [1].

Сталий розвиток – це розвиток, що відповідає потребам сучасності, не впливаючи на здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Сталий розвиток вимагає узгоджених зусиль щодо створення всеосяжного, сталого та стійкого майбутнього для людей та планети. Для досягнення сталого розвитку надзвичайно важливо гармонізувати три основні елементи: економічне зростання, соціальну інтеграцію та охорону навколишнього середовища. Ці елементи взаємопов'язані, і всі вони мають вирішальне значення для

добробуту окремих людей та суспільств.

Викорінення бідності у всіх її формах та на всіх рівнях є неодмінною вимогою для сталого розвитку. Для досягнення цієї мети необхідно сприяти сталому, всеохоплюючому та рівноправному економічному зростанню, яке б створювало більші можливості для всіх, зменшувало нерівності, підвищувало базові стандарти життя, сприяло справедливому соціальному розвитку та включенню, а також інтегрованому та сталому управлінню природними ресурсами та екосистемами

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню процесів сталого розвитку присвячені наукові праці відомих іноземних та вітчизняних вчених, серед яких Б. Большаков, Л. Мельник, М. Згуровський, В. Скотт, А. Садовенко, В. Данілов-Данільян, О. Кузнецов тощо.

Волинь стала однією з перших областей України, що прийняли рішення адаптувати Національну доповідь щодо Цілей Сталого Розвитку [2] на регіональному рівні. Регіональна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Волинь» є фундаментом змін стратегії розвитку області на період до 2030 року [3]. На національному рівні моніторинг досягнення цілей і виконання завдань щорічно здійснюється у відповідному Звіті [4].

Цілями статті, зважаючи на викладене вище, є дослідження та аналіз цільових орієнтирів сталого розвитку Волинської області.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Досягнення цілей сталого розвитку залежить від спроможності регіональних і місцевих органів влади підтримувати інтегрований, інклюзивний та сталий розвиток територій. Першочергову увагу на Волині планується зосередити на таких 5 цілях:

- ціль 3 – міцне здоров’я та благополуччя;
- ціль 8 – гідна праця та економічне зростання;
- ціль 9 – промисловість, інновації, інфраструктура;
- ціль 15 – захист та відновлення екосистем суші;
- ціль 16 – мир, справедливість та сильні інститути.

Оскільки саме ці цілі визначено пріоритетними для Волинського регіону, то розглянемо більш детально їх за

складовими в розрізі поставлених завдань та індикаторів.

Ціль 3 – міцне здоров’я та благополуччя передбачає забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці. Найвагомішим при цьому є аналіз завдань, що характеризують зниження материнської смертності, хворих на ВІЛ/СНІД, туберкульоз та інші неінфекційні захворювання. На жаль, в регіоні кількість хворих з діагнозом туберкульоз, встановленим вперше у житті, є високою і перевищує загальнодержавні показники (62,8 осіб на 100 000 населення і 55,9 осіб відповідно), тому цей аспект насправді дуже проблемний. З кожним роком зростає показник захворюваності на СНІД та ВІЛ-інфекцію, що пояснюється значною міграцією населення, зниженням якості диспансеризації населення, низькою відповідальністю населення за своє здоров’я, низькою платіжною спроможністю населення. Люди звертаються за медичною допомогою вже на запущених стадіях захворювання.

На жаль, не винесено на регіональний моніторинг завдання із підвищення імунізації згідно з Календарем профілактичних щеплень до визначених шести вікових груп при профілактиці основних десяти інфекційних захворювань та зниження поширеності тютюнокуріння серед населення. З іншого боку, очікується підвищення доступу населення до якісних медичних послуг через подальше зростання виділених коштів на охорону здоров’я в обласному бюджеті (з 44% у 2015 р. до 50% у 2020 р.).

З метою вирішення цих проблем в області розпочата реформа системи первинної медичної допомоги, формування спроможної мережі закладів первинного рівня надання медичної допомоги на засадах загальної практики / сімейної медицини, що вирішить питання доступності медичної допомоги населенню. Первинна медична допомога оплачуватиметься Національною службою здоров’я, що уможливить своєчасне та якісне надання такої допомоги. Необхідно також покращити якість диспансеризації населення та підвищити відповідальність населення за своє здоров’я. Зокрема, посилити роботу первинної

медико-санітарної ланки з жінками дітородного віку в частині інформування про перебіг вагітності, пологів; забезпечити широке інформування молоді про небезпеку інфікування хворобами, що передаються статевим шляхом тощо.

Ціль 8 – гідна праця та економічне зростання в розгорнутому розумінні передбачає сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх жителів регіону. Серед завдань при цьому, насамперед, забезпечити стійке зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу, виводу на зовнішні ринки продукції з високою часткою доданої вартості.

Розглянемо індекс фізичного обсягу ВРП у цінах попереднього року на Волині. У 2015 р. він становив 95,6% (індекс фізичного обсягу ВВП в Україні у 2015 р. 90,2%) з цільовим орієнтиром на 2020 р. у розмірі 101% і на 2030 р. у розмірі 105%.

Частка експорту товарів з використанням у виробництві технологій високого та середньо високого рівня в загальному обсязі експорту товарів на Волині у 2015 р. становила 48,3% (в Україні – 19,2% зі скороченням до 17% у 2017 р.) з цільовим орієнтиром у розмірі 52% у 2020 р. і 57% у 2030 р. Сюди належать такі групи товарів: «Продукція хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості», «Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них», «Машини, обладнання та механізми; електро-технічне обладнання», «Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби», 90-та підгрупа групи «Прилади та апарати оптичні, фотографічні» згідно УКТЗЕД. Впровадження технологічних інновацій дає змогу підприємствам оновити продукцію, підвищити її технічний рівень і експортну конкурентоспроможність. Серед підприємств, які найбільш активно впроваджували інновації на Волині, можна відзначити: ТОВ «Модерн-Експо», ПАТ «СКФ Україна», ПрАТ «ВГП», ДП «Автоскладальний завод №1» АТ «АК «Богдан Моторс» та ПрАТ «Теріхем-Луцьк».

Загалом, на Волині обсяг експорту товарів у 2018 р. становив 720,1 млн. дол. США, імпорту – 1368,3 млн. дол. Порівняно із 2017 р. експорт збільшився на 4,5% (на 30,8 млн.дол.), імпорт зріс на 2,5% (на 32,9 млн. дол.). Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами з 109 країн світу. Найбільші обсяги експорту товарів припали на Німеччину (26,7% від загальнообласного експорту), Польщу (21,1%), Нідерланди (13,2%), Білорусь (5,5%), Російську Федерацію (3,1%), Італію (3,0%), Австрію (2,4%). Основу товарної структури експорту складали машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 42,6%, деревина і вироби з деревини – 19,1%, продукти рослинного походження – 11,3%, меблі – 7,3; продукти тваринного походження – 4,3%, недорогоцінні метали та вироби з них – 2,7%, текстильні матеріали та вироби – 2,5%. Як бачимо зі структури експорту, є чимало резервів для нарощення частки більш високотехнологічної продукції за рахунок продукції рослинного походження, деревини і виробів з неї.

Розглядаючи рівень зайнятості населення Волині, слід підкреслити значний невикористаний потенціал, адже у 2015 р. частка зайнятості серед населення у віці 15-70 рр. становила 53,1% зі зниженим цільовим орієнтиром 52% у 2020 р. і досягнення 60% у 2030 р. Тому підвищення рівня зайнятості населення, в тому числі самозайнятості як суб'єктів середнього та малого підприємництва, може стати серйозним поштовхом розвитку області.

Станом на початок 2018 року на обліку в органах ДФС Волинської області перебувало 58124 юридичні та фізичні особи-підприємці. За 2017 рік частка надходжень від суб'єктів малого і середнього підприємництва області до бюджетів усіх рівнів склала 41,7%, тоді як у 2015 році – 44,1%. Для сприяння розвитку малого і середнього бізнесу в області реалізуються програми підтримки підприємництва на регіональному та місцевому рівнях. Розроблена Регіональна програма підтримки малого і середнього підприємництва в області на 2018–2020 роки, згідно з якою передбачається відшкодування з

обласного бюджету відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого і середнього бізнесу для реалізації інвестиційних бізнес-планів, що реалізуються у пріоритетних галузях економіки області.

Служба зайнятості сприяла розгортанню підприємницької діяльності безробітними шляхом виплати одноразової допомоги по безробіттю для відкриття власної справи, яку отримують в тому числі демобілізовані учасники антитерористичної операції. На курсах цільового призначення за програмою «Підприємець-початківець» для організації підприємницької діяльності у 2017 році навчалася 141 особа, що, на нашу думку, досить мало.

Тому варто активніше створювати інституційні та фінансові можливості для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки і подальшого поступу у рейтингу легкості ведення бізнесу, зокрема, Doing Business, де наразі ми займаємо 64 сходинку.

Щодо завдання із сприяння забезпеченню надійних та безпечних умов праці для всіх працюючих, зокрема шляхом застосовування інноваційних технологій у сфері охорони праці та промислової безпеки, то його індикаторами є:

- кількість потерпілих від нещасних випадків на виробництві, які призвели до втрати працездатності на 1 робочий день чи більше, % до рівня 2015 року з цільовим орієнтиром 75 (встановленим на 2020 рік) з фактичним показником на Волині 90 і в Україні 97 у 2018 році;

- кількість загиблих від нещасних випадків на виробництві (% до рівня 2015 р.) – становила 77 у 2018 р. і 109 в середньому в Україні. Зважаючи на цільовий орієнтир 2020 р. у розмірі 70 – це завдання виконується недостатньо ефективно і має непоправні наслідки.

Підсумовуючи, наведемо базові рекомендації із досягнення цілі 8:

- створення умов для модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу Волині;

- внесення до стратегічних документів місцевих громад проектів, що передбачають сталий розвиток регіону та

запровадження принципів зеленої економіки;

- активізація молоді в інноваційних проектах громад.

Ціль 9 – промисловість, інновації, інфраструктура – передбачає створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям в регіоні.

Розвиток якісної, надійної і доступної інфраструктури повинен базуватися на широкому використанні інноваційних технологій, в т.ч. екологічно чистих видів транспорту. При цьому частка електротранспорту у внутрішньому сполученні в середньому в Україні у 2015 році становила 60,3%, тоді як на Волині лише 6,5% (вдесятеро менше)! Цільовий орієнтир, встановлений на 2020 рік в області – 6,7% і планується його зростання до 8% у 2030 році. Зазначимо, що такий низький порівняльний показник зумовлений тим, що в області електротранспорт є лише у м. Луцьку (тролейбусне забезпечення), а частка електромобілів (переважно, це Nissan Leaf) наразі ще дуже низька. Зокрема, за 2018 рік на Волині зареєстровано 75 гібридів і 54 електрокари, а станом на 29 жовтня сервісні центри МВС на Волині вперше зареєстрували 92 гібриди та 146 електрокарів, тоді як у 2015 році їх було лише 8 одиниць [5]. Завдяки стрімкому зростанню цього ринкового сегменту, і на Волині в тому числі, Україна нині серед світових лідерів за темпами зростання електрокарів. З економічної точки зору, крім менших витрат на поточне обслуговування, цьому сприяють пільгове розмитнення таких ТЗ, відсутність ПДВ та акцизу.

Ще одним завданням задля досягнення цієї цілі визначено забезпечення доступності Інтернету, особливо у сільській місцевості. Фактичні значення наведено на рисунку 1, цільового орієнтиру у розмірі 50 абонентів на 100 жителів вже досягнуто як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні.

Іншим завданням передбачається збільшення участі молоді, зокрема, дослідників до 40 років, у наукових дослідженнях. При цьому слід відзначити, що на Волині ця частка становить 46,8% (після Кіровоградської, Сумської та Хмельницької областей) при загальноукраїнській 33,5% у 2018 році, тобто потенціал регіону у проведенні сучасних

наукових досліджень доволі високий.

Рис. 1. Охоплення населення інтернет-послугами

Загальні рекомендації щодо досягнення цілі 9 із створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям в регіоні такі:

- забезпечення розробки і пріоритетного розвитку перспективних інноваційних проектів, що мають вирішальний вплив на ефективність і конкурентоспроможність економіки;
- удосконалення механізмів надання пільгових кредитів банків на впровадження інноваційних проектів;
- відновлення та розвиток наявного виробничо-технологічного і наукового потенціалу, формування міжрегіонального інноваційного ринку, наукоємного та інноваційного підприємництва;
- законодавче врегулювання сфери інтелектуальної власності з метою її комерціалізації (створення відповідного ринку);
- постійне оновлення бази даних нових технологій, інноваційних проектів та пошук потенційних інвесторів;
- розробка механізму щодо надання пільг підприємствам, які впроваджують інноваційну продукцію та новітні технології.

При цьому стратегічно важливим кроком є залучення провідних регіональних вищих навчальних закладів освіти до надання послуг інформаційно-довідкового, освітнього та експертно-консалтингового характеру.

Наступною із пріоритетних для Волинської області цілей сталого розвитку визначено ціль 15 щодо **захисту та відновлення екосистем суші**, зокрема, сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття.

Насправді це дуже важлива ціль, адже за одну годину гектар лісу поглинає весь обсяг вуглекислого газу, видихнутий 200 людьми за цей же час. Тому лісові площі варто нарощувати. Нині 31,5% області зайнято лісами і заплановане поступове зростання цієї частки до 34% у 2030 році.

Слід займатися також відновленням деградованих земель та ґрунтів, бажано з використанням інноваційних технологій. На Волині 7439,5 га земель є деградованими або малопродуктивними. Тому набирає розповсюдження такий підхід як ревайлдінг (здичавіння ландшафтів або їх консервація без терміну придатності) як повернення земель до дикого стану шляхом їх самовідновлення з повним біорізноманіттям рослинного та тваринного середовища.

В контексті збалансування екологічних та економічних цілей сталого розвитку видається не простим завдання зі скорочення частки орних земель у загальній території області (з 33,4% у 2015 році до 31% вже у 2020 році, зважаючи на загальнодержавний орієнтир 51%) одночасно із необхідністю економічного нарощення сільськогосподарського потенціалу регіону. Ще однією цікавою тенденцією за сучасних умов є інтенсифікація органічного землеробства порівняно з традиційним і, очевидно, цей напрям приваблює профільні сільськогосподарські підприємства Волинського регіону. Україна входить в двадцятку країн у світі з найбільшим земельним банком під органічним виробництвом. Це складає лише 1% в загальній структурі с/г угідь (410550 га – площа

сертифікованої органічної землі), а на Волині сертифіковано понад 20 суб’єктів підприємницької діяльності на виробництво органічної продукції «Органік стандарт». Серед них ПП «ЗАХІД АГРО», ТОВ «Агрофрукт ЛТД», ТОВ «Біофрут», ТОВ «Дари Волині», ТОВ «Добрий сад» тощо [6].

Проте, групою міжнародних експертів з Технологічного університету Чалмерса (Гетеборг, Швеція) доведено, що органічне виробництво в середньому вдвічі швидше прискорює глобальне потепління, ніж продукція вироблена із використанням агрохімії. Оцінюючи вплив на клімат, вчені вперше враховували кількість вуглецю, використовуючи розроблений комплексний метричний показник «альтернативні вуглецеві витрати» (Carbon Opportunity Cost), яку могли б утримати ліси на тій площі землі, яку довелося відвести під поля. Відмова від агродобрих призводить до зниження врожайності, відповідно, доводиться використовувати значно більшу площу землі. «Наше дослідження показує, що органічний горох, що вирощується у Швеції, впливає на клімат приблизно на 50% більше, ніж горох, вирощений у традиційних господарствах. Для деяких продуктів різниця ще відчутніша – наприклад, у випадку з органічною озимою пшеницею вона досягає 70%» [7; 8]. Цікавим також є той факт, що застосування біопалива може виявитися більш небезпечним для глобальної екосистеми, ніж викопне паливо. Аргумент той же: виробництво етанолу з пшениці, цукрового очерету і кукурудзи, або дизельного палива з рапсу, вимагає великих площ сільськогосподарських земель, так що сумарне навантаження на біосферу виявляється вище, ніж від застосування солярки і бензину. Біопаливо, вироблене з відходів, сильно перевершує по екологічності викопне паливо, проте потенціал його виробництва і застосування невеликий.

Таким чином, з кліматичної точки зору, для захисту та відновлення екосистем органічне сільське господарство та виробництво і подальше використання біопалива не ефективне.

Наступна пріоритетна ціль для Волині – це сприяння побудові миролобного і відкритого суспільства в інтересах

сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях.

При цьому розглядається кількість осіб, які звертаються за безоплатною правовою допомогою. І якщо у 2015 році на Волині ця цифра становила 1168 осіб, то у 2018 році – 11247 осіб, тобто, десятикратне зростання. Найбільше задіяним є Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Волинській області, а окрім нього, у більшості районних центрів функціонують також відповідні бюро правової допомоги Міністерства юстиції України.

Завдання із розвитку партнерських відносин влади і бізнесу для досягнення цілей сталого розвитку має на всеукраїнському рівні за індикатор кількість проектів публічно-приватного партнерства. Що цікаво, на Волині ця інформація не включена до цільових даних і не відслідковуються.

Можна відмітити тенденцію із зростання кількості послуг електронного врядування: із 170,2 тис. од. у 2015 році до планових 320 тис. од. у 2020 році. Загалом, пріоритетними напрямками електронного урядування області є:

- упровадження і розвиток електронних адмінпослуг; розвиток електронної демократії; участь у формуванні національної політики у сфері електронного урядування;
- підвищення знань, вмінь і навичок публічних службовців, студентів ВНЗ Волині та представників ГО щодо застосування електронного урядування і електронної демократії;
- вдосконалення автоматизації органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, ЦНАПів, підтримка і розвиток їх ІТ-інфраструктури.

В контексті нарощення масштабів децентралізації та створення ОТГ виникає потреба у забезпеченні безпеки і новоутворених громад, що планується реалізувати за допомогою створення центрів безпеки у кількості як мінімум 3 одиниць у 2020 році в рамках міжмуніципального співробітництва.

Висновки. Дослідження цільових орієнтирів сталого розвитку Волинської області продемонструвало системну роботу державних

органів влади, задіяних до виконання поставлених завдань та моніторингу відповідних індикаторів сталого розвитку. Разом з тим, найбільші труднощі виникають саме у збалансуванні економічних видатків/преференцій, екологічних наслідків та соціальних ефектів кожної із розглянутих цілей. Також видається необхідністю ширше залучення приватного бізнесу, як крупних його представників, так і більш дрібних гравців ринку, до інформування про регіональні проблеми з метою спільного їх вирішення, стимулювання довгострокових інвестицій в еко-орієнтовані та науково-місткі проекти, в тому числі на засадах публічно-приватного партнерства.

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019> (дата звернення: 11.11.2019).

2. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна 2017». Київ, 2018. URL: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 11.11.2019).

3. Цілі Сталого Розвитку: Волинь. Регіональна доповідь-2018. Луцьк, 2019. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_SDG_Volyn_v05.pdf (дата звернення: 11.11.2019).

4. Цілі сталого розвитку – Україна 2019: моніторинговий звіт. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://www.unicef.org/ukraine/media/1831/file/SDGforChildren_monitoring_Ukr.pdf (дата звернення: 11.11.2019).

5. На Волині зростає попит на електрокари та гібридні автомобілі. 27 червня 2019. URL: <https://volynonline.com/na-volini-zrostaye-popit-na-elektrokari-ta-gibridni-avtomobili/> (дата звернення: 01.11.2019).

6. Органічне виробництво: нові можливості для бізнесу. Департамент агропромислового розвитку Волинської ОДА. URL: <http://agrovolyn.gov.ua/news/organichne-virobnictvo-novi-mozhливosti-dlya-biznesu-foto> (дата звернення: 01.11.2019).

7. Органічні продукти гублять біосферу планети. URL: <http://milkua.info/uk/post/organichni-produkti-gublyat-biosferu-planeti> (дата звернення: 01.11.2019).

8. Stefan Wirsenius: personal page. URL: <https://www.chalmers.se/en/staff/Pages/stefan-wirsenius.aspx> (дата звернення: 01.11.2019).

9. Волинчук Ю.В. Глобальні виміри сталого розвитку. *Економічний форум*. 2015. № 1. С. 159–165.

10. Волинчук Ю.В., Герасимyak Н.В. Державна підтримка підприємництва в Україні у контексті вимог сталого розвитку. *Економічний форум*. 2016. № 4. С. 15–21.

УДК 330.35

Завадська О.М., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

НЕТВОРКІНГ БІЗНЕСУ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

У статті розглянуто поняття нетворкінгу бізнесу, його важливість та актуальність в сучасному комерційному та безкомпромісному світі. Було розглянуто шляхи побудови взаємозв'язків між партнерами та встановлення домовленостей між ними, і доцільність їх використання.

Ключові слова: нетворкінг, бізнес, комунікації, бізнес-зв'язки, клієнт.

Zavadska O.

NETWORKING BUSINESS: CONCEPTS AND FEATURES

The article deals with the notion of networking business, its importance and relevance in the modern commercial and uncompromising world, as one of the main skills of a successful person is the presence of connections, useful contacts through which people quickly solve their own and others' tasks. Few people have birth defects, usually this skill comes with life experience. The ways of building relationships between partners and establishing agreements between them were considered, and the feasibility of using them.

The world of business is constantly changing, including the negotiation style, corporate culture, management strategies, and thus the very rules of the game of doing business are subject to change. Any business tasks are always done in collaboration. Their success depends on the right choice of partners, employees, clients. Therefore, you should not rely on the case in the search for new dating, because there is networking - making useful connections and communicating with potentially useful for business people.

Networking when creating and formulating relationships require creative thinking and creativity. This is a very effective method of HR management, per provided that it is used systematically. It should be kept in mind that it will not start to produce effects in a short time, and as any process requires time and effort. However, the implications are in the form increasing the efficiency of staff, their satisfaction with working conditions, which will lead to expansion and production efficiency, it's worth it. Networking is a very important part of business. It helps to meet people, build relationships and to create a new base of partners and potential clients. Networking as a method of establishing contacts where communication serves a starting point, a way of self-education and self-development, is also the most effective and least expensive tool in human capital management to enhance business.

Key world: networking, business, communications, business-communications, customer.

Завадская Е.

НЕТВОРКИНГ БИЗНЕСА: ПОНЯТИЕ И ОСОБЕННОСТИ

В статье рассмотрено понятие нетворкинга бизнеса, его важность и актуальность в современном коммерческом и бескомпромиссном мире. Были рассмотрены пути построения взаимосвязей между партнерами и установление договоренностей между ними и целесообразность их использования.

Ключевые слова: нетворкинг, бизнес, коммуникации, бизнес-связи, клиент.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток сучасного світу вимагає розробки нової парадигми поведінки людей. Виходячи з цього, необхідно думати і діяти масштабно, приймати більш обґрунтовані системні рішення, орієнтовані на людські аспекти свідомості. На порядку денному алгоритми поведінки людей, які стають суб'єктами управління, відповідальними за все, що відбувається навколо, формуючи при цьому новий тип організації життя людства. Однією з інноваційних конструктивних ідей, реалізація якої допомагає підприємствам домогтися успіху, є нетворкінг. Нетворкінг – досить нове явище, яке потребує науковопрактичного забезпечення, завдяки чому може мати серйозні перспективи розвитку в сучасних умовах бізнесу, що спирається на вибудовування відносин на неформальній основі, довірі, дотриманні високої етики. Нетворкінг вимагає терпіння, йому можна навчитися, але знадобиться план дій і чітко визначені цілі.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.

Вивченням даного питання займалися такі українські практики як М. Шутак, Р. Андерсон, О. Кравцов, що ж до закордонних дослідників, то це викладачі бізнес-школи Колумбійського університету П. Інграм і М. Морріс, голова

венчурного фонду «Нексчурі Венчурес»(Nextury Ventures) І. Лаурсен, найуспішніший нетворкер у світі К. Ферацці [6].

Цілі статті. Розкрити сутність поняття «нетворкінг» та особливості щодо можливості його застосування в бізнесі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Нетворкінг – один з новомодних термінів, які використовують на Заході. Звідси він перекочував в Україну, хоча саме явище вже давно було частиною нашої культури. Якщо перекладати буквально, виходить «плетіння мереж». Простою мовою – це створення навколо себе кола професіоналів, об’єднаних чимось загальним. Це можуть бути прагнення, погляди, професійні якості або галузь.

Простими словами нетворкінг – побудова мережі ділових зв’язків. Вибудовування відносин з людьми, при яких ви завжди можете звернутися за порадою, просунути свій товар в колі знайомств, отримати контакти цінного фахівця і т. д.

В Україні нетворкінг розуміють трохи по-іншому. Коли ви підходите на будь-якій конференції до людини, «перекидаючись» парою слів і залишаєте візитку – це не нетворкінг. Коли ви просто в двох словах говорите про те, де працюєте, це теж не те. Справжній нетворкінг – це поспілкуватися з людиною 1-2 години в спокійній обстановці, дізнатися, чим він займається, розповісти, чим займаєшся сам, і, якщо потрібно, дати кілька порад з особистого досвіду.

Справжній нетворкінг – це більше про стиль життя. Це означає, що ви будете оточувати себе людьми, які будуть тягнути вас вгору, допомагати вирішувати професійні завдання і ділитися власним досвідом [4].

Нетворкінг більше характерний для бізнес-спільноти або якихось професійних кіл. Коли створюються спільноти зі схожими інтересами та прагненнями, вони знайомляться один з одним, діляться досвідом, допомагають новачкам, іноді разом вирішують питання.

Нетворкінг чудово допомагає навіть у фріланс-середовищі. Якщо ви в хороших відносинах з колегами і хоча б

кілька людей знаєте ближче, ніж по спілкуванню в коментарях, ви завжди можете запитати поради, поділитися досвідом, а деякі колеги можуть направити замовника до вас, якщо самі не зможуть взятися за роботу.

Нетворкінг корисний всім, хто хоче професійно зростати в будь-якому бізнесі. Правильне оточення надає мотивацію, чужий досвід і підказки значно скорочують шлях до вершини, а допомога вашим хорошим знайомим може принести додаткові дивіденди в майбутньому.

Є теорія, яка допомагає зрозуміти силу нетворкінгу: теорія 6 рукоштовань.

Її суть в наступному: опосередковано, через знайомих, ми можемо зв'язатися з будь-якою людиною через 5 інших. Іншими словами, ми знайомі з англійською королевою через 5 «знайомих наших знайомих».

З цього випливає наступний, простий висновок: практично з будь-якою людиною ми можемо знайти точки дотику. А це значить, що ми завжди можемо знайти спільну мову, спільних знайомих, спільні інтереси з кожним зустрічним. А це вже дозволяє заводити корисних знайомих завжди і всюди.

Види нетворкінгу

Деякі фахівці в області ділового спілкування виділяють 3 види нетворкінгу [1; 2; 7]:

- позитивний;
- негативний;
- щось середнє.

Позитивний спрямований на придбання нових знайомств виключно для того, щоб бути корисним. Це варіант для тих, хто хоче більше віддавати, ніж отримувати. Спосіб підходить для професіоналів своєї справи, які можуть спілкуватися з людьми, що стоять нижче по соціальних сходах, всіляко допомагати їм і підтримувати.

Зазвичай такі люди збирають навколо себе більш «слабких» людей, які зараз менш успішні, ніж вони. Для чого? Щоб допомагати, підтримувати і в майбутньому,

можливо, отримати від цього якийсь результат. Зв'язки вирішують все» – це одна з найдавніших бізнес-мудростей. Якщо ви знайомі з великою кількістю людей – зможете вирішити будь-яку проблему. І, навпаки: вміння створювати зв'язки відсутні – у бізнесі вам практично немає що робити [3; 5].

Нетворкінг (анг.networking) – соціальна і професійна діяльність, спрямована на те, щоб за допомогою кола друзів і знайомих максимально швидко і ефективно вирішувати складні життєві завдання і бізнес-питання (знаходити клієнтів, наймати кращих співробітників, залучати інвесторів) [2].

Нетворкінг дозволяє обмінятися досвідом, дізнатися про нові послуги, отримати рекомендації, проконсультуватись з того чи іншого питання, вирішити важливу проблему. Крім того, нетворкінг – це ще одна можливість вловлювати важливі тренди в сфері управління персоналом. Постійне спілкування з представниками інших компаній буде тримати менеджера з персоналу в курсі подій і очікуваних заходів, показувати тенденції на ринку праці та в конкретній сфері. Виділимо основні шляхи для впровадження нетворкінгу в сфері управління персоналом для вітчизняних підприємств [2]:

1. Формування єдиного комунікаційного простору за допомогою створення інтернет-ресурсу, котрий агрегує інформацію про всі HR-заходи різного рівня, що проводяться, який буде націлений не тільки на наукову і професійну підтримку діяльності управлінців, але і бізнес-спільноти;

2. Розробка програми тренінгів з нетворкінгу для управлінців;

3. Використання коворкінгових майданчиків для обміну досвідом між управлінцями місцевих компаній і проведення speed-dating.

Висновки. Таким чином, нетворкінг – це інструмент, гостро необхідний для розвитку професійного співтовариства і підвищення професійного рівня управлінців, для вироблення загальних стандартів роботи, лобіювання професійних інтересів і ідей та ефективного бізнесу. Завдяки нетворкінгу відбувається

формування єдиного понятійного апарату, поширення передових стандартів роботи, здійснюється більш ефективно господарювання.

1. Резак Д. Связи решают все! Правила позитивного нетворкинга / Дарси Резак. М. : Альпина Бизнес Букс, 2012.
2. Нетворкинг – как инструмент расширения бизнеса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://business.damotvet.ru/marketing/22190.htm>.
3. Fisher D. & Vilas S. Power Networking. Bard Press The Riley Guide, 2000. URL: www.rileyguide.com.
4. Frishman R. Networking Magic / R. Frishman, J. Lublin. Adams Media, 2004.
4. Lipnack J., Stamps J. The age of the Network: Organizing Principles for the 21st Century. New York: Wiley, 1994.
5. Turniak G., Antosiewicz W. Praktyczny poradnik networkingu. Zbuduj sieć trwałych kontaktów biznesowych. – Wydawnictwo Helion, Gliwice, 2012.
6. Ферацці К. Ніколи не їжте наодинці та інші секрети успіху завдяки широкому колу знайомств. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://mybook.ru/author/kejt-ferracci-2/nikoli-neyizhte-naodinci-ta-inshi-sekrety-uspihu/read/>
7. Зак Д. Нетворкінг для інтровертів / Зак Д.. М.: Альпіна Бізнес Букс, 2012. 208 с.
3. Сполдінг Т. Зв'язки – не головне. На чому тримається міцний бізнес / Т. Сполдінг. М.: Кар'єра Прес, 2011. 288 с.

УДК 332.341.1

Ковальська Л.Л., д.е.н., проф.,

завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та

біржової діяльності

Луцького національного технічного університету

РЕГІОНАЛЬНА ГОСПОДАРСЬКА СИСТЕМА: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРИЗАЦІЯ

У статті проведено дослідження сутнісної характеристики поняття «господарська система». Виділено три підходу до змісту поняття «господарська система»: господарська система як інструмент планової економіки; господарська система як сукупність суб'єктів господарювання; господарська система як сукупність взаємопов'язаних елементів. Подано авторське бачення сутнісної характеристики регіональної господарської системи. Проведено структуризацію регіональної господарської системи.

Ключові слова: регіон, регіональна господарська система, суб'єкт господарювання, виробничі ресурси, ланцюг створення вартості, обслуговуюча підсистема.

Kovalska L.

REGIONAL ECONOMIC SYSTEM: ESSENCE AND STRUCTURING

The article deals with the study of the essential characteristics of the concept of "economic system". There are three approaches to the content of the concept of "economic system": economic system as a tool of planned economy; economic system as a set of economic entities; economic system as a set of interrelated elements. The author's vision of the essential characteristics of regional economic system under which proposed to understand the complex system composed of interrelated elements which function by interacting with environmental factors, aimed at ensuring the implementation of the various economic activities of the region is presented. The structuring of the regional economic system is carried out. It is indicated that the economic system can function at different levels of management: micro-level, meso-level and macro-level. The structuring of the regional economic system was carried out. It is proposed to include in the structure of the regional economic system such elements as the subject, the object of management of the regional economic system, the production resources of the region, the value chain (in circulation) and the service subsystem. It is noted that the subject of management of the regional economic system are territorial authorities;

the objects of management of the regional economic system are economic entities, production resources that they dispose of (material, technical, financial, human, information), as well as the value chain (in circulation). It is proposed to consider financial and credit institutions, transport and insurance organizations, as well as regulatory and institutional support as servicing subsystems. It is proved that the essence of the structuring of the regional economic system is that all its constituent elements interact with each other providing a comprehensive approach to its consideration, which will allow obtaining a reliable, stable, operational and effective system of economy of the region as a whole.

Key words: region, regional economic system, business entity, production resources, value chain, service subsystem.

Ковальская Л.Л.

РЕГИОНАЛЬНАЯ ХОЗЯЙСТВЕННАЯ СИСТЕМА: СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРИЗАЦИЯ

В статье проведено исследование сущностной характеристики понятия «хозяйственная система». Выделены три подхода к содержанию понятия «хозяйственная система»: хозяйственная система как инструмент плановой экономики; хозяйственная система как совокупность субъектов хозяйствования; хозяйственная система как совокупность взаимосвязанных элементов. Представлено авторское видение сущностной характеристики региональной хозяйственной системы. Проведено структурирование региональной хозяйственной системы.

Ключевые слова: регион, региональная хозяйственная система, субъект хозяйствования, производственные ресурсы, цепь создания стоимости, обслуживающая подсистема.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Формування постіндустріального типу економіки, якому притаманні процеси трансформації господарського комплексу регіону, інтенсивного розвитку міжнародного, національного та регіонального ринків, забезпечення розвитку економіки знань, характеризується появою нових трендів щодо управління усіма суспільними явищами та процесами. Результатом такого управління має стати забезпечення тісного взаємозв'язку між усіма елементами різного роду та рівня систем, що дозволить отримати синергетичний ефект від такої взаємодії та максимально ефективно підійти до здійснення усіх

господарських процесів в межах функціонування систем. У зв'язку із цим, актуалізуються питання щодо управління господарськими системами на різних рівнях, в т.ч. і регіонального.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженням питань сутності та особливостей управління регіональними господарськими системами займалися такі науковці як Вінник О. [4], Заргана М. [7], Кравець І. [5], Кожемякин С. [3], Лаптев В. [1], Пронська Г. [2] та інші. Проте, незважаючи на такі дослідження, і досі є дискусійними питання сутності та структуризації регіональної господарської системи та інших питань щодо її функціонування.

Цілі статті. Тому, метою дослідження стане з'ясування економічної сутності змісту поняття «регіональна господарська система» та здійснення її структуризації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проведемо огляд літератури змісту поняття «господарська система» (табл.1).

В рамках першого підходу науковці Лаптев В. [1], Пронська Г. [2] розглядали господарську систему як інструмент планової економіки. В основному, вони акцентували свою увагу на дослідженні діяльності суб'єктів господарювання, що функціонують відповідно до державного плану та є елементом складного державного економічного механізму. Такий підхід був актуальним за часів командно-адміністративної системи управління, за якої спостерігалися встановлення та дотримання чітких планових галузевих показників діяльності усіх суб'єктів господарювання.

Другий підхід, представниками якого є Вінник О. [4], Кравець І. [5], Кожемякин С. [3], спрямований на розгляд господарської системи як сукупності суб'єктів господарювання. Зазначається, що суб'єкти господарювання повинні дотримуватись своїх прав та виконання обов'язків, а також ефективно розпоряджатися своїми ресурсами. В якості таких

суб'єктів господарювання можуть бути підприємства, організації, установи різних форм власності, об'єднані територіальні громади, органи місцевого самоврядування тощо.

Таблиця 1
Огляд літератури змісту поняття «господарська система»

Автор, джерело	Сутність поняття
1	2
<i>Господарська система як інструмент планової економіки</i>	
Лаптев В. [1]	«...єдиний виробничо-господарський комплекс, що створений для планового здійснення господарської діяльності та керівництва нею, що складається з наділених господарською компетенцією господарських органів, які поєднані між собою стабільними зв'язками, один з яких є центром системи та володіє необхідним для здійснення своєї діяльності майном і діє або здатний діяти на основі госпрозрахунку»
Пронская Г. [2]	«...складний підрозділ державного механізму, що створюється державою в складі певного комплексу підприємств та організацій і відповідного вищестоящего органу з метою здійснення державного господарювання у галузевому масштабі, що діє відповідно до державного плану на основах госпрозрахунку та виконує свої функції в єдиному правовому режимі в порядку реалізації компетенції господарських органів, що є складовими цього підрозділу»
<i>Господарська система як сукупність суб'єктів господарювання</i>	
Кожемякин С. [3]	«...сукупність господарюючих суб'єктів, інтегрованих в одне ціле на підставі договору або статуту, або шляхом участі в капіталі або управлінні»
Вінник О. [4]	«...такі системи взаємодіють із державою та громадянським суспільством в особі суб'єктів підприємництва як невід'ємних учасників таких систем»

Продовження таблиці 1

1	2
Кравець І. [5]	«...комплекс взаємодіючих суб'єктів господарювання та суб'єктів організаційно-господарських повноважень, створений/сформований в установленому порядку з метою забезпечення ефективності організації та здійснення господарської діяльності учасниками комплексу шляхом взаємного дотримання ними своїх прав та виконання обов'язків, який функціонує на базі матеріальних ресурсів (майна), які належать учасникам такого комплексу на праві власності та/або інших правових титулах відповідно до законодавства»
Енциклопедія сучасної України [6]	«...відносно відокремлений комплекс (група) економічно та юридично пов'язаних між собою суб'єктів господарської діяльності»
<i>Господарська система як сукупність взаємопов'язаних елементів</i>	
Заргана М. [7]	«...складна система, що складається із сукупності елементів, між якими існують певні зв'язки, які взаємодіють із зовнішнім та внутрішнім економічним середовищем з допомогою певних факторів і, створюють у процесі відтворення, який охоплює як виробничі сили суспільства, так і виробничі відносини людей, – матеріальні блага»

Особливості третього підходу до розгляду господарської системи полягають у тому, що її розглядають (Заргана М. [7]) як сукупність взаємопов'язаних елементів. Вважаємо, що даний підхід є найбільш вдалим, оскільки дозволяє охопити не лише суб'єктів господарювання, але й інші елементи такої системи. В якості таких елементів можуть бути такі продуктивні сили як виробничі ресурси, що використовуються та трансформуються в межах господарської системи, ланцюг створення вартості (стадії обігу), обслуговуючі підсистеми (страхування, транспортування, кредитування, фінансування, інформування, нормативно-правове забезпечення тощо), і т.д.

Слід зауважити, що господарська система може функціонувати на різних рівнях управління: мікро-, мезо- та макрорівень. Мікроекономіка функціонує в межах окремих підприємств, організацій та установи, метою діяльності яких є отримання економічного результату. Мезоекономіка системи формуються для потреб функціонування відповідної інфраструктури економіки регіону [8, 9]. Макроекономіка система – найбільша система управління, що охоплює суб'єктів господарювання та інші її елементи, які розміщені в різних регіонах держави, чи поза її межами. В цілому, така господарська система інтегрує в собі інфраструктуру економіки держави чи групи країн.

Оскільки, об'єктом дослідження є регіональна господарська система, то будемо її розглядати як складну систему, що складається із сукупності взаємопов'язаних елементів, функціонування яких взаємодіючи із чинниками зовнішнього середовища, спрямоване на забезпечення здійснення різних видів господарської діяльності регіону.

Задля впорядкування та розмежування усіх господарських процесів та явищ, що відбуваються у межах регіональної господарської системи доцільною є її структуризація (рис. 1). Отже, структура регіональної господарської системи складається із суб'єкта, об'єкта управління регіональною господарською системою, виробничих ресурсів регіону, ланцюга створення вартості (стадій обігу) та обслуговуючих підсистем.

Суб'єктом управління регіональною господарською системою є територіальні органи влади. Об'єктами управління регіональною господарською системою є самі суб'єкти господарювання, суб'єкти організаційно-господарських повноважень, один з яких є центром господарської системи, а інші відповідно підпорядкованими центру учасниками господарської системи [5], виробничі ресурси, якими вони розпоряджаються (матеріально-технічні, фінансові, людські, інформаційні тощо), а також ланцюг створення вартості (стадій обігу).

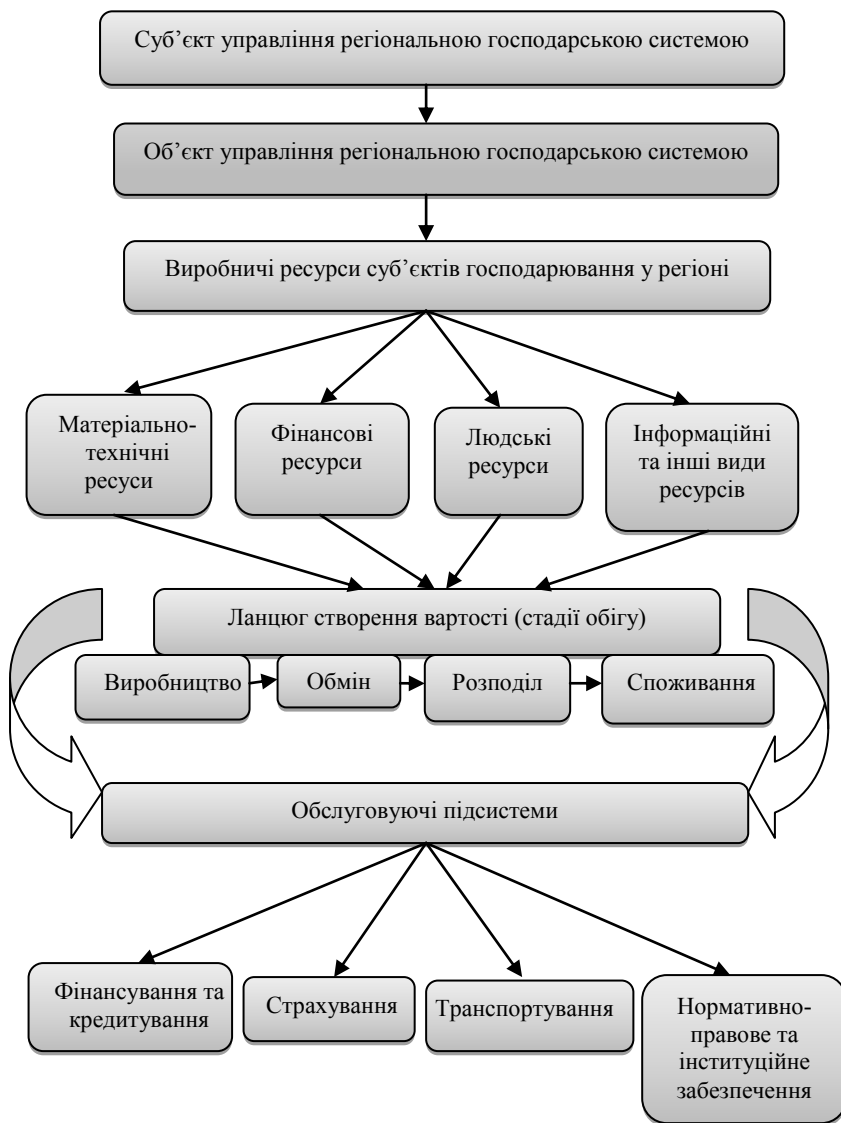

Рис.1. Структура регіональної господарської системи

У межах регіональної господарської системи формується ланцюг створення вартості, або протікають такі процеси обігу як виробництво, обмін, розподіл та споживання, здійснення яких спрямоване, з однієї сторони на функціонування різних видів економічної діяльності, а з іншої – на максимальне задоволення потреб споживачів.

В якості обслуговуючих підсистем можуть бути фінансово-кредитні установи, транспортні та страхові організації, а також нормативно-правове та інституційне забезпечення, які надають послуги різного функціонального спрямування для здійснення ефективної господарської діяльності та отримання на цій основі позитивного фінансового результату.

Висновки. Отож, сутність структуризації регіональної господарської системи полягає у тому, щоб усі її складові елементи взаємодіяли між собою забезпечуючи комплексний підхід до її розгляду, що дозволить отримати надійну, стабільну, оперативну та ефективну систему господарства регіону в цілому.

1. Лаптев В.В. Правовая организация хозяйственных систем. М. : Юридическая литература, 1978 168 с. 3. Правовое положение промышленных и производственных объединений. М. : Наука, 1978. 247 с.

2. Пронская Г.В. Правовая организация отраслевых хозяйственных систем (на примере Украинской ССР). К. : Издательское объединение "Вища школа". 1985. 129 с.

3. Кожемякин С.А. Формирование права хозяйственных систем как подотрасли хозяйственного права Украины. Хозяйственное законодательство Украины : практика применения и перспективы развития в контексте европейского выбора : Сб. научных трудов [ред. В.К. Мамутов]. Донецк : ООО "Юго-Восток, Лтд", 2005. С. 189–193.

4. Вінник О., Кравець І. Господарські системи в умовах громадянського суспільства і правової держави: правові аспекти взаємодії. Господарське право і процес. №11. 2016. С. 62–67.

5. Кравець І. Поняття та класифікація сучасних господарських систем. вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 3(97)/2013. С. 71–76.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

6. Енциклопедія сучасної України.
http://esu.com.ua/search_articles.php?id=31582.

7. Заргана М.А. Андреева В.Г. К вопросу о проблемах перспективного развития производственно-хозяйственных систем в Украине. Економічний простір. 2008. № 19. С. 50–56.

8. Крикавський С.В., Чернописька Н.В. Логістичні системи: Навч. посібн. Львів: В-во НУ «Львівська політехніка», 2009. 264 с.

9. Ковальська Л.Л., Оксенюк К.І. Логістичний менеджмент. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2016. Луцьк: РВВ ЛНТУ. 380 с.

УДК 332.341.1

Ковальська Л.Л., д.е.н., проф.

Таран С.Ф.

Луцький національний технічний університет

СТАДІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ

У статті проведено дослідження стадій та особливостей розвитку інноваційного підприємництва регіону. Виділено такі стадії інноваційного підприємництва регіону: фундаментальні дослідження (зародження ідеї); комерціалізація (створення інновації); прикладна розробка (дослідне виробництво); створення інноваційного продукту (освоєння інновації); споживання. Подано авторський підхід щодо особливостей розвитку інноваційного підприємництва регіону з точки зору обґрунтування суб'єкта, об'єкта, видів, мети, цілей, завдань, результатів та принципів, а також його відмінних ознак від традиційного підприємництва.

Ключові слова: регіон, підприємництво, інноваційне підприємництво, стадії, інновації, комерціалізація, прикладна розробка, фундаментальні дослідження.

Kovalska L., Taran S.

STAGES AND FEATURES OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE REGION

The article studies the stages and features of the development of innovative entrepreneurship in the region. The following stages of innovative entrepreneurship in the region are highlighted: fundamental research (idea generation); commercialization (innovation creation); applied development (pilot production); creation of an innovative product (innovation development); consumption. It is proved that at each stage of innovative entrepreneurship there is a need to assess the qualitative and quantitative characteristics of the innovative product as criteria for determining the level of regional development due to the received entrepreneurial income. The author's approach to the peculiarities of the development of innovative entrepreneurship in the region from the point of view of the substantiation of the subject, object, types, purpose, goals, objectives, results and principles, as well as its distinctive features from traditional entrepreneurship is presented. The subjects of innovative entrepreneurship are the subjects of economic activity, the territorial community, territorial administration bodies. The object of innovative entrepreneurship is innovative products (services), the production of which is aimed at the activities of economic entities at each link of the value chain. Such types of

innovative entrepreneurship as product innovation, technology innovation and social innovation are highlighted. The purpose of innovative entrepreneurship is the transition to an innovative model of economic development in the region. The tasks of innovative entrepreneurship are outlined: creation of communications in the system "science-production"; integration between all stages of innovative entrepreneurship; formation of innovative business education; development of science-intensive industries; effective use of innovative potential; effective use of intellectual resource. The principles of innovative entrepreneurship in the region are given: integration of participants in the innovation process; equality and mutual benefit of subjects of innovative entrepreneurship.

Key words: region, entrepreneurship, innovative entrepreneurship, stages, innovations, commercialization, applied development, fundamental research.

Ковальська Л.Л., Таран С.Ф.

СТАДИИ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА РЕГИОНА

В статье проведено исследование стадий и особенностей развития инновационного предпринимательства региона. Выделены следующие стадии инновационного предпринимательства региона: фундаментальные исследования (зарождение идеи); коммерциализация (создание инновации); прикладная разработка (опытное производство); создание инновационного продукта (освоение инновации); потребление. Подано авторский подход к особенностям развития инновационного предпринимательства региона с точки зрения обоснования субъекта, объекта, видов, целей, задач, результатов и принципов, а также его отличительных признаков от традиционного предпринимательства.

Ключевые слова: регион, предпринимательство, инновационное предпринимательство, стадии, инновации, коммерциализация, прикладная разработка, фундаментальные исследования.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах формування інноваційного типу економіки країни, переходу на діджиталізацію усіх суспільних явищ та процесів актуалізуються питання забезпечення розвитку інноваційного підприємництва в усіх регіонах держави. Інноваційне підприємство покликане впроваджувати нові технології, нові методи та підходи в управлінні економікою регіону, що призводить до зростання інноваційної активності

регіону, підвищення його конкурентоспроможності та забезпечення переходу на інноваційну модель розвитку. Адже саме ті регіони, які активно розвивають інноваційне підприємництво здатні утримувати міцні конкурентні позиції у ринковому середовищі, успішно себе позиціонувати у міжнародному економічному просторі. У зв'язку із цим, актуалізуються питання дослідження особливостей розвитку інноваційного підприємництва регіону з позиції забезпечення тісного зв'язку в системі «фундаментальні дослідження – прикладні дослідження – комерціалізація - виробництво».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В теоретичному аспекті дослідження особливостей розвитку інноваційного підприємництва регіону знайшли своє відображення у працях Козоріз М. [1], Кривов'язюка І. [4, 5], Ляшенко В. [2], Рудь Н. [9], Федорова Ю. [6], Федулової Л. [11], Хопкінсона Л. [3] та ін. Проте, і досі дискусійними залишаються питання виявлення особливостей розвитку інноваційного підприємництва на регіональному рівні.

Цілі статті. Тому, проведемо теоретичні дослідження стадій та особливостей розвитку інноваційного підприємництва регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Досить важливим питанням в умовах забезпечення інноваційної активності регіонів держави є формування нових технологічних укладів економіки, забезпечення тісного зв'язку в системі «фундаментальні дослідження – прикладні дослідження – комерціалізація – виробництво», підвищення ефективності комерціалізації наукових розробок. Розглядаючи стадії інноваційного підприємництва (рис. 1), слід зауважити, що висхідною точкою до отримання підприємницького доходу є зародження ідеї, проте лише шляхом комерціалізації вона трансформується в інновацію.

Рис.1. Стадії інноваційного підприємництва

В свою чергу, прикладні розробки спрямовані на розробку проектів створення інноваційних продуктів, визначення оптимальних параметрів їх споживання та сфер їх застосування у регіональній чи національній економіці [1, с. 11-12], в результаті чого створюється дослідне виробництво. На наступній стадії відбувається матеріалізація нових ідей, в результаті чого освоюються інновації та здійснюється виробництво інноваційних продуктів. Такі інноваційні продукти переходять у стадію споживання та задовольняють потреби населення регіону у високотехнологічних продуктах та послугах.

Як влучно зауважено у [2; 3] нові ідеї, що стають результатом креативного мислення, як правило, не можуть бути

негайно запущені у виробництво. Між науковими ідеями і технологіями існує великий розрив, для подолання якого потрібен досить специфічний набір знань і компетенцій.

Чим складніше влаштована інновація з погляду наявного науково-технічного знання, тим більша асиметрія в розумінні її можливостей між автором інновації й суб'єктом економічної діяльності, що здобуває права на неї (так званий інноваційний пробіл, або «долина смерті») [3].

Слід зауважити, що на кожній стадії інноваційного підприємництва виникає потреба у оцінці якісних та кількісних характеристик інноваційного продукту як критеріїв визначення рівня регіонального розвитку за рахунок отриманого підприємницького доходу. З іншої сторони, ці критерії виступають мірилом технологічного укладу економіки регіону. Можливості інноваційного розвитку значною мірою залежать від домінування у регіоні тих чи інших технологічних укладів, розвиток яких впливає на формування конкурентної переваги у виробництві різних видів продукції [4, с.100]. Технологічний уклад відображає досягнення регіону (країни) у інноваційно-технологічному розвитку, котре забезпечує їх конкурентну перевагу над іншими регіонами (країнами) у виробництві певних видів продукції, забезпечуючи, при цьому, формування високоефективної технологічної структури економіки [5, с. 80]. На жаль, сьогодні в Україні розвинені III та IV технологічні уклади, їх сумарна питома вага складає 95%. На V технологічний уклад приходить 5%, а шостий взагалі відсутній [6]. Як бачимо, сучасні тенденції розвитку інноваційного підприємництва у регіонах держави стримують розвиток технологічного укладу, в результаті чого інноваційна продукція не є конкурентоспроможною, а відтак постає проблема формування нової моделі інноваційного розвитку економіки регіону із орієнтацією на вищі технологічні уклади.

Досліджуючи третю складову інноваційного підприємництва, якими є наука та виробництво, то важливим постає завдання побудови ефективної їх взаємодії за допомогою різних організаційних форм інтеграції. Такими формами

інтеграції можуть бути технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, регіональні інноваційні центри тощо. Інтеграція науки та виробництва дозволить утворити організаційну основу ведення інноваційного підприємництва, відіграти важливу роль у перенесенні високих технологій зі сфери фундаментальних розробок у виробництво і сприяти комерціалізації науки у реальну практику виробництва інноваційного продукту (послуги) [7, 8]. Як зазначено у [9], нова регіональна інноваційна модель характеризується нелінійними інтерактивними процесами, які вимагають інтенсивних комунікацій і взаємодії між ключовими складовими регіональної інноваційної системи, центрами трансферу технологій, технопарками, науково-дослідними інститутами, вищими навчальними закладами, малими інноваційними підприємствами, промисловими підприємствами, адміністрацією регіону та ін. Проте, недосконалість комунікаційних зв'язків в системі наука-виробництво породжує появу проблем у розвитку інноваційного підприємництва регіону: зниження кількості інноваційно активних підприємств, недостатній обсяг випуску інноваційної продукції, відтік інтелектуального ресурсу за межі держави та її регіонів, низький рівень інноваційної бізнес-освіти, низький рівень зацікавленості молодого покоління у реалізації інноваційних ідей тощо. Тому, слід створити стійкі економічні зв'язки в системі «наука – виробництво», де будуть переплітатися бізнес-інтереси суб'єктів інноваційного підприємництва, сформується ланцюг створення вартості інноваційного продукту та ефективно використовуватиметься наявний інноваційний потенціал.

Водночас, важливим постає питання визначення особливостей розвитку інноваційного підприємництва регіону з точки зору обґрунтування суб'єкта, об'єкта, видів, мети, цілей, завдань, результатів та принципів, а також його відмінних ознак від традиційного підприємництва. Особливості розвитку інноваційного підприємництва регіону наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Особливості розвитку інноваційного підприємництва регіону

Складові	Особливості розвитку інноваційного підприємництва	Особливості розвитку традиційного підприємництва
1	2	3
Суб'єкт	Суб'єкт господарської діяльності, територіальна громада, органи територіального управління	Фізичні, юридичні особи, громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці
Об'єкт	Інноваційний продукт (послуга, робота)	Продукція, робота, послуга
Види	Інновація продукції; інновація технології; соціальні інновації	Соціальне, виробниче, комерційне, виробниче та ін.
Мета	Перехід на інноваційну модель розвитку економіки регіону	Досягнення економічних та соціальних результатів
Цілі	Формування нового технологічного укладу економіки регіону	Формування конкурентного середовища
Завдання	Створення комунікацій в системі «наука-виробництво»; інтеграція між усіма стадіями інноваційного підприємництва; формування інноваційної бізнес-освіти; розвиток наукомістких виробництв; ефективне використання інноваційного потенціалу; ефективне використання інтелектуального ресурсу	Задоволення потреб населення регіону у товарах, роботах, послугах; утримання конкурентних позицій у ринковому середовищі; ефективне використання ресурсів та наявного потенціалу
Результат	Отримання підприємницького доходу	Одержання прибутку
Ресурси	Інтелектуальний ресурс	Виробничі ресурси (природні, матеріально-технічні, фінансові, людські)

Продовження таблиці 1

1	2	3
Принципи	Інтеграція учасників інноваційного процесу; рівноправність та взаємовигідність суб'єктів інноваційного підприємництва	Забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання; свобода підприємницької діяльності у межах, визначених законом; вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України; обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємстві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави; захист національного товаровиробника; заборона незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини [23].

Як бачимо, інноваційне підприємництво має свої специфічні особливості порівняно із традиційним підприємництвом. Розглянемо ці особливості. Суб'єктами інноваційного підприємництва виступають суб'єкти здійснення господарської діяльності, територіальна громада, органи територіального управління. Об'єктом інноваційного підприємництва виступає інноваційна продукція (послуга), на випуск якої спрямована діяльність суб'єктів господарювання на кожній ланці створення ланцюга вартості.

В економічній літературі виділяються три основні види інноваційного підприємництва [10]:

1. Інновація продукції – являє собою процес оновлення збутового потенціалу суб’єкта господарювання, що забезпечує його стійкий розвиток, збільшення обсягу одержуваного прибутку, розширення частки на ринку, збереження клієнтури, зміцнення незалежного положення, підвищення престижу, створення нових робочих місць і т. д.

2. Інновація технології – це процес оновлення виробничого потенціалу, спрямований на підвищення продуктивності праці та економії енергії, сировини та інших ресурсів, що в свою чергу дає можливість збільшити обсяг прибутку суб’єкта підприємницької діяльності, провести заходи щодо захисту навколишнього середовища, ефективно використовувати внутрішньофірмові інформаційні системи.

3. Соціальні інновації – представляє собою загальний процес планомірного поліпшення гуманітарної сфери суб’єкта господарювання. Застосування інновацій такого роду розширює можливості на ринку робочої сили, мобілізує персонал підприємства на досягнення поставлених цілей, зміцнює довіру до соціальних зобов’язань підприємства перед співробітниками і суспільством в цілому [10].

Метою здійснення інноваційного підприємництва є перехід на інноваційну модель розвитку економіки регіону. Саме такий перехід дозволить досягти основну ціль інноваційного підприємництва – сформувати новий технологічний уклад економіки регіону вищого порядку. Для досягнення цієї цілі слід реалізувати такі завдання інноваційного підприємництва як:

- створення комунікацій в системі «наука-виробництво»;
- інтеграція між усіма стадіями інноваційного підприємництва;
- формування інноваційної бізнес-освіти;
- розвиток наукомістких виробництв;
- ефективне використання інноваційного потенціалу;

- ефективно використання інтелектуального ресурсу.

Інноваційне підприємництво представляє собою специфічний вид діяльності, «фундаментом» якого є інтелектуальний ресурс. Саме інтелектуальний ресурс є тим каталізатором ідей, які здатні трансформуватись в конкурентоспроможний інноваційний продукт.

На відміну від традиційного підприємництва, принципами інноваційного підприємництва є: інтеграція учасників інноваційного процесу; рівноправність та взаємовигідність суб'єктів інноваційного підприємництва.

Висновки. Успішна реалізація цілей та завдань інноваційного підприємництва дозволить забезпечити досягнення основного результату – це отримання підприємницького доходу, який відображатиме рівень розвитку регіональної економіки та позитивні впливові ефекти на національну економіку та рівень її глобальної конкурентоспроможності в цілому.

1. Управління інноваційними процесами в регіонах: Монографія. Інститут регіональних досліджень НАН України; Львівський банківський інститут НБУ; За наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М.А.Козоріз, д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. Львів: ЛБІ НБУ, 2006. 263 с.

2. Ляшенко В.І., Тульку Я.І. Мале інноваційне підприємництво як об'єкт державної інноваційної політики // Економічні інновації. Вип.59. 2015. С. 219–227.

3. Хопкінсон Л. Поддержка инновации на уровне регионов и муниципалитетов. – Режим
доступа: <http://eep.org.ua/files/MANUAL%204%20Feb%202013.pdf>.

4. Кривовязюк І.В. Інноваційна економіка: навчальний посібник. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 384 с.

5. Kryvovyzuk I.V., Volynchuk Y.V., Pushkarchuk I.M. The dominance of technological regimes in the countries of innovative economy. Economics, Management, Law: Problems and Prospects: Collection of scientific articles. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom. 2015. P. 79–82.

6. Федорова Ю.В. Перспективи інноваційного розвитку України: технологічні уклади. Вісник Хмельницького національного університету. 2016. №1. С. 123–126.

7. Ковальська Л.Л., Герасимчук З.В. Виробничий потенціал регіону: методика оцінки та механізми нарощення: [Монографія]. Луцьк.: ЛДТУ, 2003. 242 с.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

8. Ковальська Л.Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: [Монографія] Ковальська Л.Л. Луцьк.: ЛДТУ, 2007. 385 с.

9. Рудь Н.Т. Роль інноваційних стратегій у підвищенні інноваційного потенціалу регіону. Економіка. Управління. Інновації. 2010. № 2. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_37.

10. Економіка підприємства: навчальний посібник. / уклад. Мішенін Е.О., Балацький Є.О., Дутченко О.М., Шамота Г.М., Гузь М.М., Дутченко О.О. Харків : «Диса Плюс», 2015, 336 с.

11. Федулова Л.І. Дослідження методик оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств // Держава та регіони. 2008. № 4. с. 234–240.

УДК 353.2:338.49

Кривов'язюк І.В., к.е.н., професор

Луцький національний технічний університет

НАРОЩЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ ЯК РЕЗУЛЬТАТ СТВОРЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

В даній статті вирішено складне наукове завдання – розвиток прикладних засад нарощення підприємницького потенціалу регіону. З'ясовано, що мета створення регіональних студій підприємницької майстерності тісно переплітається з сутністю та змістом підприємницького потенціалу регіону. Визначено, що наявне використання підприємницького потенціалу в регіонах України значно гірше, ніж у країнах ЄС. Запропоновано механізм забезпечення нарощення підприємницького потенціалу регіону як результат створення регіональних студій підприємницької майстерності.

Ключові слова: підприємницький потенціал, інфраструктура регіону, студії підприємницької майстерності, інноваційність, регіон.

Kryvovyznyuk I.V.

CUMULATUON OF THE ENTREPRENEURIAL POTENTIAL OF THE REGION AS A RESULT OF THE CREATION OF REGIONAL ENTREPRENEURIAL SKILLS STUDIOS

In this article a complex scientific problem – the development of applied foundations for increasing the entrepreneurial potential of the region is solved.

Increasing the entrepreneurial potential of a region is one of the most important factors for its economic growth. This is ensured by the action of both extensive (increasing the number of business structures and their property support, increasing jobs, developing infrastructure, etc.), and intensive factors (improving productivity, creating a positive image of the entrepreneur, stimulating innovation, etc.). Establishment of regional studies of entrepreneurial skills as infrastructure entities, which activity creates the necessary conditions for the formation of opportunities for growth of entrepreneurial skills in a certain region is aimed to increase the efficiency of the realization of entrepreneurial potential by all economic entities of each region of the state and the country at all.

By means of a critical analysis of scientific publications of scientists on the problems of entrepreneurship development in the context of the investigated problems, two directions of research are distinguished: the sphere of research, devoted to the issues of formation and development of entrepreneurial potential of the region, and the sphere of research, which reveal the theoretical-methodological and applied principles of creating regional studios of entrepreneurship. It is necessary to disclose the relationship between these two directions.

It has been found out that the purpose of creation of regional studies of entrepreneurial skills, which consists in forming a platform for acquiring business skills, business planning, studying the methodology of evaluating the effectiveness of implementation of business projects, mastery of entrepreneurial skills, development of startups is closely intertwined with the essence and content of entrepreneurial potential of the region as an ability of the regional system of entrepreneurship on an innovative basis to solve the problems of socio-economic development of the region on the basis of combining different types of potentials, and the existing use of entrepreneurial potential in the regions of Ukraine is much worse than in the EU countries.

To solve the problem, the mechanism of providing the business potential of the region is suggested as a result of the creation of regional studies of entrepreneurial skills, the interaction of its components such as organizational, financial-investment, information and scientific-technical, provide solutions to the problems of socio-economic development of the region.

The implementation of such a mechanism to ensure the growth of entrepreneurial potential of the region will allow to increase the number of small and

medium-sized business entities in the region, to develop the entrepreneurial infrastructure, to increase the innovation activity of small and medium-sized business entities in the region.

Further research will focus on finding reserves for improving the efficiency of regional governance through the introduction of a mechanism to ensure the entrepreneurial capacity of the region as a result of the creation of regional studies of entrepreneurial skills.

Key words: entrepreneurial potential, infrastructure of the region, entrepreneurial skills studios, innovation, region.

Кривовязюк И.В.

НАРАЩИВАНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА КАК РЕЗУЛЬТАТ СОЗДАНИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ СТУДИЙ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОГО МАСТЕРСТВА

В данной статье решена сложная научная задача – развитие прикладных основ наращивания предпринимательского потенциала региона. Выяснено, что цель создания региональных исследований предпринимательского мастерства тесно переплетается с сущностью и содержанием предпринимательского потенциала региона. Определено, что существующее использование предпринимательского потенциала в регионах Украины значительно хуже, чем в странах ЕС. Предложен механизм обеспечения наращивания предпринимательского потенциала региона как результат создания региональных студий предпринимательского мастерства.

Ключевые слова: предпринимательский потенциал, инфраструктура региона, студии предпринимательского мастерства, инновационность, регион.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими й практичними завданнями. Нарощення підприємницького потенціалу регіону є одним із найважливіших чинників його економічного зростання. Це забезпечується завдяки дії як екстенсивних (збільшення кількості підприємницьких структур і їх майнова підтримка, збільшення робочих місць, розвиток інфраструктури тощо), так і інтенсивних факторів (підвищення продуктивності праці, створення позитивного іміджу підприємця, стимулювання інноваційної активності тощо). Створення регіональних студій підприємницької майстерності як інфраструктурних утворень, діяльність яких створює необхідні умови формування

можливостей зростання підприємницької майстерності у визначеному регіоні, і покликане підвищити ефективність реалізації підприємницького потенціалу усіма суб’єктами господарювання кожного регіону держави та країни в цілому.

Дослідження виконано в рамках держбюджетної тематики «Механізми створення регіональних студій підприємницької майстерності в умовах децентралізації економіки» (№ 222–17).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення змісту наукових праць вчених сучасності у сфері розвитку підприємництва показало, що їх слід розділити на дві групи. Перша представлена результатами досліджень, що стосуються процесів формування та розвитку підприємницького потенціалу: в роботі А. Чайкіної [16] розкрито теоретичні засади формування поняття «підприємницький потенціал регіону»; наукові напрацювання М. Забедюк [1], Л. Ковальської та К. Оксенюк [2; 13], визначають сутність, зміст, структуру та напрями забезпечення розвитку підприємницького потенціалу регіону; форми розвитку інноваційної підприємницької діяльності визначено в роботі [14], а методичний підхід до аналізу та оцінки розвитку інноваційного підприємництва регіонів України в дослідженні [4]; І. Пушкарчук та О. Мишко [15] зосереджують увагу на особливостях розвитку та ролі підприємництва різних сфер виробництва в економіці України; на існуючих трансформаціях в підприємстві та зростанні ролі лідерства акцентується увага в доробку [17]; проблемам розвитку підприємництва в регіонах приділено увагу в дослідженнях Н. Кухарук [9; 10; 12]. Друга група наукових публікацій присвячена дослідженню теоретико-методичних і прикладних засад створення регіональних студій підприємницької майстерності в умовах децентралізації економіки і знайшла розкриття в роботах [3; 4; 6–8; 11]. Однак, в напрацюваннях науковців практично не приділено уваги взаємозв’язку цих двох напрямків, а саме залежності нарощення підприємницького потенціалу регіону від створення регіональних студій підприємницької майстерності.

Цілі статті. Метою дослідження є розвиток прикладних засад нарощення підприємницького потенціалу регіону.

Виклад основного матеріалу. Як стверджує Л. Ковальська, «основна мета створення регіональних студій підприємницької майстерності полягає у формуванні платформи з вивчення (набуття) бізнес-навичок, бізнес-планування, методики оцінки ефективності реалізації бізнес-проектів, оволодінні підприємницькою майстерністю, розробці стартапів тощо як цілісної та відкритої системи зі створення прозорих умов ведення підприємницької діяльності. Така студія стане передумовою до формування інвестиційного середовища, ринку інвестицій, конкретних інвестиційних пропозицій з боку інвесторів, які бажають інвестувати у конкретні бізнес-ідеї» [5, с. 108–109].

Даний підхід цілком відповідає сутності підприємницького потенціалу регіону як «здатності регіональної системи підприємництва на інноваційній основі вирішувати завдання економічного та соціального розвитку цієї території, формуючи унікальні комбінації ресурсного, науково-технічного, інформаційного та інших потенціалів [16].

Переважає більшість українських компаній в секторі підприємництва – це малі та середні підприємства, подібно до більшості країн по всьому світі. У 2017 році підприємства з кількістю найманих працівників менше 250 осіб становили понад 99% всіх підприємств в економіці підприємництва, на їх долю припадало 61% загальної зайнятості в підприємстві, 54% загального обсягу реалізованої продукції та 47% створеної у підприємстві доданої вартості. 89% усіх підприємств працюють у секторі послуг, і на них припадає майже 45% зайнятості, а також вони генерують 56% доданої вартості. Майже половина доданої вартості послуг бізнесу створена у секторі оптової та роздрібної торгівлі. У 2017 році 14% підприємств всієї економіки були розташовані у столиці – Києві, і на них було зайнято 24% робочої сили. Крім цього, у Києві було зосереджено 11% приватних підприємств та 25% загальної кількості юридичних осіб. На останні припадало 30% робочої

сили і 40% обсягу реалізованої продукції усієї економіки України. Слід відмітити, що продуктивність праці на підприємствах малого та середнього підприємництва є значно нижчою, ніж на аналогічних суб'єктах господарювання Туреччини, Угорщини, Польщі, Словаччини, Чехії тощо. В регіональному розрізі, найбільша частка суб'єктів підприємництва України припадає на м. Київ і Київську область, а також Харківську, Дніпропетровську, Одеську, Львівську області, яка становить майже 50% від їх загальної кількості [18, с. 15, 16, 27, 31]. Загалом порівняльна статистика показників діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва України є значно гіршою, ніж у країнах ЄС, що і вимагає розробки заходів з нарощення підприємницького потенціалу регіонів.

Механізм забезпечення нарощення підприємницького потенціалу регіону як результат створення регіональних студій підприємницької майстерності зведено на рисунку 1.

Реалізація такого механізму забезпечення нарощення підприємницького потенціалу регіону дозволить підвищити кількість суб'єктів малого та середнього бізнесу в регіоні, розвинути підприємницьку інфраструктуру, підвищити інноваційну активність суб'єктів малого та середнього бізнесу в регіоні.

В свою чергу, ефективне використання та нарощення підприємницького потенціалу в регіоні забезпечується за таких умов: матеріально-технічної, інформаційної та фінансової підтримки сфери малого й середнього бізнесу; спрощення процедури оформлення дозвільних документів; відпрацювання простої й доступної схеми вирішення земельних питань; розвиток лізингу машин, обладнання та інших засобів виробництва, складування, реалізації продукції; вдосконалення системи оподаткування підприємницької діяльності; підвищення рівня безпеки підприємницької діяльності; надання інформаційної (навчання, консультування), грошової допомоги безробітним (безпроцентної позики тощо), які бажають зайнятись підприємницькою діяльністю; у кожному регіоні

Рис. 2. Взаємодія складових механізму забезпечення нарощення підприємницького потенціалу регіону як результат створення регіональних студій підприємницької майстерності (авторська розробка)

доцільно створення бази даних, яка б містила інформацію про традиційні, специфічні для різних місцевостей ремесла з метою надання кваліфікованої інформаційної допомоги підприємцям, які бажають зайнятися таким видом діяльності [1, с. 187].

Висновки. В даній статті вирішено складне наукове завдання – розвиток прикладних засад нарощення підприємницького потенціалу регіону.

Шляхом критичного аналізу наукових публікацій вчених з проблем розвитку підприємництва в контексті досліджуваної проблематики виділено два напрямки досліджень: сфера досліджень, присвячена питанням формування та розвитку підприємницького потенціалу регіону та сфера досліджень, що розкривають теоретико-методичні та прикладні засади створення регіональних студій підприємницької майстерності. Визначено необхідність розкриття взаємозв'язку цих двох напрямів.

З'ясовано, що мета створення регіональних студій підприємницької майстерності тісно переплітається з сутністю та змістом підприємницького потенціалу регіону, а наявне використання підприємницького потенціалу в регіонах України значно гірше, ніж у країнах ЄС.

Для вирішення поставленого в роботі завдання запропоновано механізм забезпечення нарощення підприємницького потенціалу регіону як результат створення регіональних студій підприємницької майстерності, взаємодія таких його складових як організаційна, фінансово-інвестиційна, інформаційна та науково-технічна, забезпечують вирішення завдань соціально-економічного розвитку регіону.

Подальші дослідження буде спрямовано на пошук резервів підвищення ефективності регіонального управління на основі впровадження механізму забезпечення нарощування підприємницького потенціалу регіону як результату створення регіональних студій підприємницької майстерності.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

1. Забедюк М.С. Активізація підприємницького потенціалу як фактор розвитку бізнес середовища. *Економічні науки. Сер.: Економіка та менеджмент*. 2012. Вип. 9 (2). С. 183–188.

2. Ковальська Л.Л., Оксенюк К.І. Зміст та структура підприємницького потенціалу регіону. *Економічний форум*. 2019. № 2. С. 86–90.

3. Ковальська Л.Л. Інтелектуальний капітал як чинник розвитку підприємницької майстерності. *Економічний форум*. 2017. № 2. С. 101–106.

4. Ковальська Л.Л. Методичний підхід до аналізу та оцінки розвитку інноваційного підприємництва регіонів України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Вип. 2. С. 66–72.

5. Ковальська Л.Л. Механізм створення регіональних студій підприємницької майстерності в умовах децентралізації економіки. *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*. Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. 2017. Випуск 14 (55). С. 106–112.

6. Кривов'язюк І.В. Концепт створення регіональних студій підприємницької майстерності. *Молодий вчений*. 2017. № 3(43). С. 698–701.

7. Кривов'язюк І.В. Механізм реалізації освітніх процесів в напрямку розвитку підприємницької майстерності. *Економічний форум*. 2017. №4. С. 135–141.

8. Кривов'язюк І.В. Об'єктивні закономірності та теоретичні засади створення регіональних студій підприємницької майстерності в умовах децентралізації економіки. *Ефективна економіка*. 2017. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5480>.

9. Кривов'язюк І.В., Кухарук Н.В. Теоретичні засади розвитку підприємницького середовища в умовах децентралізації економіки. *Економічний форум*. 2017. № 3. С. 51–56.

10. Кривов'язюк І.В., Стрільчук Р.М., Кухарук Н.В. Підприємницька ініціатива в системі факторів розвитку інноваційної активності в регіоні. *Економічні науки. Серія “Регіональна економіка”*. Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. 2018. Випуск 15 (59). С. 142–153.

11. Кривов'язюк І.В., Хвищун Н.В., Кулик Ю.М. Діагностика потенціалу і розвиток підприємницької майстерності в регіоні. *Економічні науки. Серія “Регіональна економіка”*. Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. 2017. Випуск 13 (51). С. 117–128.

12. Кухарук Н.В., Кривов'язюк І. В. Розвиток підприємництва в Україні та її регіонах. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 3 (14). С. 82–87.

13. Оксенюк К.І. Підприємницький потенціал регіону: сутність та напрями забезпечення його розвитку. *Економічний форум*. № 3. 2017. С. 56–60.

14. Оксенюк К.І. Стартап як прогресивна форма розвитку інноваційної підприємницької діяльності. *Молодий вчений*. 2018. № 6 (1). С. 215–218.

15. Пушкарчук І.М., Мишко О.А. Особливості розвитку та роль підприємництва різних сфер виробництва в економіці України. *Економічний*

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

форум. № 2. 2017. С. 41–48.

16. Чайкіна А.О. Теоретичні засади формування поняття «підприємницький потенціал». *Вісник ОНУ. Серія: Економіка*. 2014. Т. 19. Вип. 2/4. С. 231–235.

17. Igor Britchenko, Sergyi Smerichevskyi, Igor Kryvovyazyuk. Transformation of entrepreneurial leadership in the 21st century: prospects for the future. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. Atlantis Press: Proceedings of the 2nd International Conference on Social, economic, and academic leadership (ICSEAL 2018), volume 217. pp. 115–121. DOI:[10.2991/icseal-18.2018.17](https://doi.org/10.2991/icseal-18.2018.17).

18. OECD. Збірник статистики підприємництва в Україні: 2018. 42 с. URL: <https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Compendium-Enterprise-Statistics-Ukraine-2018-Ukrainian.pdf> (дата звернення: 18.11.2019).

УДК 332.1:332.83

Кривов'язюк І.В., к.е.н., професор

Заблоцька І.Л.

Луцький національний технічний університет

СТАН ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

В статті актуалізовано проблематику дослідження сфери житлового будівництва в регіонах України. На основі результатів аналізу змісту публікацій вчених сучасності розкрито пріоритетні напрямки досліджень у визначенні стану житлового будівництва в регіонах України. Вивчено стан житлового будівництва в регіонах України. Систематизовано проблеми житлового будівництва в регіонах України. Запропоновано напрямки покращення стану житлового будівництва.

Ключові слова: житлове будівництво, регіональна нерівність, забезпечення населення житлом, соціально-економічна стабільність, регіони України.

Kryvovyazyuk I.V., Zablotska I.L.

STATE OF RESIDENTIAL CONSTRUCTION IN REGIONS OF UKRAINE

Research of the state of residential construction in regions of the country has always been a crucial task which is aimed at finding ways to solve one of the most acute socio-economic problems in the Ukrainian economy. The state of residential construction directly affects the level of socio-economic stability in regions, determines the future development of the country's economy. Adequate housing is a top priority which is under the control of the government and regional authorities.

Analysis of the dynamics of capital investment in housing in regions of Ukraine has showed that positive changes of this indicator during 2012-2017 can be observed in Kiev region only while for all other oblasts and the city of Kiev unbalanced growth can be observed. Problems accompanying changes in capital investment in housing in regions include lack of adequate state support for the housing sector, various vectors of local regional policy, military conflict in eastern part of Ukraine, lack of funds to meet existing demand for housing, stagnation on real estate market, lack of proper working conditions for foreign developers in Ukraine.

Analysis of the dynamics on the area of new residential construction in regions of Ukraine in 2012-2017 has showed that positive changes of this indicator are typical for Zhytomyr region and the city of Kiev. Ivano-Frankivsk, Kyiv, Lviv, Odesa and Kharkiv regions, as well as Kyiv, are characterized by the largest amount of newly build houses taken into use. The problems that characterize changes in the area of new housing in regions of Ukraine include the lack of the necessary amount of investment into the activities of developers, insufficient production capacity of developers, some regions have poor permitting procedures, concentration of population in regions with high wages should be taken into account.

It has been established that the housing stock is growing year after year in Ukraine. The largest amount of housing stock is in Dnipropetrovsk, Kharkiv, Kyiv and Lviv regions, Kyiv, the smallest is in Chernihiv, Sumy, Ternopil, Rivne, Mykolaiv, Kirovohrad, Kherson and Chernivtsi regions. Problems accompanying changes in the housing stock in regions of Ukraine include the significant proportion of the demolition of the housing stock, insufficient housing stock with adequate communications, lack of funds to update the housing stock in regions, the absence of a strategy to increase housing stock depending on the state of the economy of the country.

The problems identified are organized into such categories as organizational-economic, socio-economic, political-legal, national security, production-technical, environmental and financial-economic. The most important are the problems included into financial and economic subsystem, which can be observed in the analysis of each area of study of state of residential construction in regions.

The current state of residential construction in the regional context needs to highlight the following areas of its improvement: improvement of the strategy of development of residential construction in Ukraine and development of regional

programs of its comprehensive support; promotion of residential construction; formation of investment attractiveness in regions.

Key words: residential construction, regional inequality, housing, socio-economic stability, regions of Ukraine.

Кривовязюк И.В., Заблоцкая И.Л.

СОСТОЯНИЕ ЖИЛИЩНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ

В статье актуализирована проблематика исследования сферы жилищного строительства в регионах Украины. На основе результатов анализа содержания публикаций ученых современности раскрыто приоритетные направления исследований в определении состояния жилищного строительства в регионах Украины. Изучено состояние жилищного строительства в регионах Украины. Систематизированы проблемы жилищного строительства в регионах Украины. Предложены направления улучшения состояния жилищного строительства.

Ключевые слова: жилищное строительство, региональное неравенство, обеспечение населения жильем, социально-экономическая стабильность, регионы Украины.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими й практичними завданнями. Проблематика вивчення стану житлового будівництва в регіонах України має незаперечну актуальність через недостатню забезпеченість житловою площею населення, нерівномірне розміщення будівельних організацій в межах регіонів, різний попит на житло в регіонах України, різні можливості на рівні регіональних органів влади щодо забезпечення цього попиту, й у т.ч. фінансово-економічні. Питання забезпечення населення житлом має тісний зв'язок з вирішенням існуючих соціально-економічних проблем в країні, виходячи з проблеми переселенців, забезпечення малозабезпечених верств населення, військовослужбовців тощо. Стан житлового будівництва безпосередньо впливає на рівень соціально-економічної стабільності в регіонах, визначає майбутній розвиток економіки країни в цілому. Належне забезпечення житлом є першочерговим завданням, яке перебуває на контролі уряду та регіональних органів влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових публікацій вчених показав, що дослідження стану житлового будівництва, як стверджує Н. Бугайчук [1], може здійснюватись шляхом моніторингу розвитку житлово-комунальної інфраструктури України, доводячи важливість його результатів для оцінки рівня економічної безпеки держави. На нашу думку, слід вести мову не стільки про економічну, скільки про соціально-економічну складову економічної безпеки країни, вивчаючи дану проблему на регіональному рівні, що особливо актуально в умовах військових дій на сході країни. Натомість, на думку В. Зайця [2], дана проблематика, попри зростання деяких показників житлової забезпеченості, також вимагає вивчення житлових умов населення із врахуванням їх відповідності європейським нормам. В роботі В. Кравченко [4] увага зосереджується на дослідженні динамізації показників житлового фонду України, а житлова проблема відноситься до числа тих, які потребують активної державної підтримки для її розв’язання. А. Ляшева вивчає причини регіональної нерівності та розвитку житлової сфери в умовах такої нерівномірності, виділяючи Київську, Львівську, Івано-Франківську, Волинську та Хмельницьку області як такі, що характеризують найбільші темпи будівництва житла в Україні. Нерівномірність розвитку житлової сфери авторка пов’язує з такими факторами як «механізми розподілу землі, перетворення житла на товар та об’єкт інвестування, а також знищення альтернатив ринковим механізмам виробництва, тобто державного будівництва» [7], що є досить слушною думкою. Н. Петрищенко, В. Андріанов та Г. Рижова, аналізуючи динамізм змін обсягів виконаних будівельних робіт, прийняття в експлуатацію житла (нове будівництво), його розподілу за видами будівель, приходять до висновку, що «негативними факторами, що привели до скорочення попиту та пропозицій на ринку, відзначено скорочення доходів населення, малого та середнього бізнесу, нестабільність курсу гривні, складний політико-економічний стан країни, відсутність інвестиційних ресурсів у забудовників, ... а основною умовою формування сучасного ринку житлової

нерухомості та виходу його зі стану депресивної стабільності повинно бути встановлення балансу між платоспроможністю населення та ціновою політикою забудовників» [8, с. 138]. Проте, важливу роль має відігравати у цьому й регіональна політика. Д. Харечко й М. Куйбіда [9] вказують про необхідність державного регулювання реалізації житлових прав громадян України. Але не менш важливим питанням є визначення світової практики державного регулювання інвестиційної привабливості житлової сфери [6]. Особливої уваги заслуговує й питання вивчення напрямків стимулювання фінансово-економічних механізмів розвитку житлового будівництва в регіоні [5]. Недостатнє вивчення стану житлового будівництва саме в регіонах у працях вчених сучасності вимагає поглибленого дослідження цієї проблематики.

Цілі статті. Метою дослідження є аналіз і систематизація проблем житлового будівництва в регіонах України задля встановлення напрямків покращення існуючого стану.

Виклад основного матеріалу. Для дослідження сучасного стану житлового будівництва в регіонах України доцільним є аналізування динамізму капітального інвестування житлового будівництва, площі нового житлового будівництва на початок його здійснення, а також вивчення змін житлового фонду в регіонах України. Також важливим моментом є визначення проблем житлового будівництва в регіонах України та подальша їх систематизація з метою подальшого розроблення напрямків покращення стану житлового будівництва на рівні регіонів.

Для здійснення житлового будівництва першочергове значення має обсяг капітальних інвестицій, спрямований на покращення існуючого стану із забезпечення житлом населення країни. Зміни в обсягах капітальних інвестицій, спрямованих на створення житлових об'єктів у регіонах України в період 2012–2017 рр. представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Динамізм капітального інвестування житлового будівництва в регіонах України в період 2012-2017 рр., млн. грн. [3, с. 10]

Регіони країни	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Вінницька	1028	1256	780	1277	1110	1299
Волинська	889	710	812	1315	1440	1706
Дніпропетровська	953	1025	927	1422	1481	1223
Донецька	1715	1738	673	114	179	275
Житомирська	461	503	470	865	684	783
Закарпатська	1059	1083	1141	1494	1232	1863
Запорізька	775	471	261	337	457	355
Івано-Франківська	1490	1679	2419	2511	2124	2342
Київська	4116	4446	4491	6135	7061	8429
Кіровоградська	311	298	163	339	162	233
Луганська	431	458	101	138	114	202
Львівська	2316	2262	3026	4030	3950	4632
Миколаївська	341	357	267	493	497	383
Одеська	2439	1733	1540	1362	1687	2534
Полтавська	675	910	742	1112	962	1420
Рівненська	832	958	870	1200	1357	1417
Сумська	641	481	468	572	521	494
Тернопільська	1116	1045	682	1480	1069	1540
Харківська	1579	1500	1142	1642	2252	3393
Херсонська	386	362	282	345	245	335
Хмельницька	863	1111	1579	3035	3619	2934
Черкаська	405	391	412	933	737	1011
Чернівецька	1333	1291	754	1485	846	977
Чернігівська	625	613	398	705	500	540
м. Київ	7478	9447	8777	11269	10579	13052
Разом	34256	36129	33177	45610	44865	53372

Аналіз динамізму капітального інвестування житлового будівництва в регіонах України показав, що позитивні зміни

даного показника впродовж усього періоду, а саме 2012-2017 рр., характеризують лише Київську область, для усіх інших областей та м. Київ – характерне розбалансоване зростання. Разом з тим, найбільші обсяги капітального інвестування в цілому періоді характеризують Вінницьку, Закарпатську, Івано-Франківську, Київську, Львівську, Одеську, Тернопільську, Херсонську області та м. Київ.

Якщо взяти до уваги значення показника капітальні інвестиції у житлове будівництво в розрахунку на одну особу по регіонах у 2017 році, то в число регіонів з показником вище середнього по Україні, потрапляють Київська область (4848,3 грн. на одну особу), м. Київ (4518,2 грн.), Хмельницька (2298,2 грн.), Львівська (1843,0 грн.), Івано-Франківська (1702,4 грн.), Волинська (1645,1 грн.), Закарпатська (1483,5 грн.), Тернопільська (1463 грн.) та Харківська області (1265,2 грн.) [3, с. 14].

Визначено, що до кола проблем, які супроводжують зміни обсягів капітального інвестування житлового будівництва в регіонах, найчастіше відносять: відсутність належної державної підтримки сфери житлового будівництва, різні вектори регіональної політики на місцях, військовий конфлікт на сході України, нестача коштів для задоволення наявного попиту на житло серед населення, стагнація ринку житлової нерухомості, відсутність створення умов для роботи в Україні іноземних девелоперів і, водночас, низька інвестиційна привабливість економіки України.

Разом з тим, постійне освоєння капітальних інвестицій у житлове будівництво в усіх регіонах України виступає потужною основою введення площ нового житла (таблиця 2).

Аналіз динамізму площі нового житлового будівництва в регіонах України в період 2012-2017 рр. показав, що позитивні зміни даного показника характеризують Житомирську область та м. Київ. Найбільші обсяги введення нових площ стабільно характеризують Івано-Франківську, Київську, Львівську, Одеську та Харківську області, а також м. Київ.

Таблиця 2

Динамізм площі нового житлового будівництва на його початок в регіонах України в період 2012–2017 рр., тис. м² [3, с. 19]

Регіони країни	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Вінницька	194	91	144	259	384	246
Волинська	21	37	91	183	200	129
Дніпропетровська	40	65	34	174	349	271
Донецька	129	132	18	...	...	...
Житомирська	2	12	40	49	162	128
Закарпатська	35	60	52	47	53	49
Запорізька	7	7	8	41	105	12
Івано-Франківська	375	188	372	295	290	418
Київська	260	199	662	463	1271	1066
Кіровоградська	2	6	...	24	44	7
Луганська	4	23	2	...	...	11
Львівська	249	146	278	589	988	1354
Миколаївська	60	23	32	42	95	174
Одеська	319	246	279	623	1251	1052
Полтавська	119	95	58	158	162	167
Рівненська	13	69	35	92	92	173
Сумська	60	65	112	158	119	26
Тернопільська	182	94	206	354	119	204
Харківська	184	138	226	366	529	1003
Херсонська	10	9	14	26	57	19
Хмельницька	100	91	404	408	560	292
Черкаська	28	...	58	83	221	127
Чернівецька	73	88	78	88	191	131
Чернігівська	77	76	90	77	66	81
Київ	894	1124	1775	1983	2706	4228
Разом	3437	3084	5068	6582	10014	11368

Встановлено, що до кола проблем, які характеризують зміни площі нового житлового будівництва в регіонах України, віднесено: відсутність необхідного обсягу інвестування

діяльності забудовників, недостатні виробничі потужності компаній-збудовників, в окремих регіонах – тривалий час на виділення земель під житлову забудову (дозвільні процедури), концентрація населення в регіонах з високою заробітною платою і, як наслідок, їх перенавантаження, неможливість задовольнити потребу у житлі.

Загальна динаміка житлового фонду в регіонах України в досліджуваному періоді представлена в таблиці 3. Результати аналізу показали, що по Україні житловий фонд із року в рік зростає, що на фоні скорочення чисельності населення країни свідчить про збільшення житлової площі, яка припадає на одну особу. Найбільші обсяги житлового фонду припадають на промислово розвинені регіони (Дніпропетровську, Харківську, Київську та Львівську області, а також м. Київ), найменші – на Чернігівську, Сумську, Тернопільську, Рівненську, Миколаївську, Кіровоградську, Херсонську, Волинську та Чернівецьку області.

Визначено, що до кола проблем, які супроводжують зміни житлового фонду в регіонах України, відносять: значна частка зносу житлового фонду, а також фонду, що підлягає знесенню чи заміні через завершення строків його експлуатації, недостатня забезпеченість житлового фонду відповідними комунікаціями, нестача коштів для оновлення житлового фонду в регіонах, відсутність стратегії нарощування житлового фонду залежно від стану економіки країни.

Виділені проблеми житлового будівництва в регіонах України доцільно систематизувати наступним чином: організаційно-економічні, соціально-економічні, політико-правові, національної безпеки, виробничо-технічні, екологічні та фінансово-економічні. Найбільш вагому групу складають проблеми такої підсистеми як фінансово-економічні, які присутні при аналізі кожного з напрямків дослідження стану житлового будівництва в регіонах.

Таблиця 3

Динамізм житлового фонду в регіонах України
в період 2012–2017 рр., тис. м² [3, с. 59]

Регіони країни	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Вінницька	44349	45709	46236	46778	47409	47621
Волинська	22637	22818	23112	23364	23891	24362
Дніпропетровська	79074	78141	78892	78931	78031	77297
Донецька	101950	103508	50591	51242	51398	51539
Житомирська	33585	33610	33629	33743	33734	33791
Закарпатська	29354	29574	30141	30414	30643	31008
Запорізька	41075	40125	40982	40935	40858	40925
Івано-Франківська	34065	34417	34941	35415	36242	37027
Київська	57034	57706	59245	60549	62038	62756
Кіровоградська	24729	24749	24770	24833	25196	25248
Луганська	55322	54978	17656	17808	18820	18774
Львівська	55847	56247	57323	57414	58161	59192
Миколаївська	25966	25897	25841	25795	25753	25744
Одеська	53411	53148	53402	53421	53612	56319
Полтавська	36811	36480	36374	36327	36151	36115
Рівненська	24903	24572	25253	25545	25866	25893
Сумська	27939	27980	28119	28217	28266	28345
Тернопільська	25911	26121	26576	27092	27403	27744
Харківська	64891	64700	65285	65269	65015	65116
Херсонська	25525	25464	25437	25476	25411	25039
Хмельницька	33862	33730	33726	34019	34618	34896
Черкаська	34244	34168	34325	34363	34351	34334
Чернівецька	21214	21542	21801	22139	22337	22448
Чернігівська	29983	29986	29804	29817	29200	29912
Київ	61598	62219	62676	64880	63463	63388
Разом	1045279	1047589	966137	973786	977867	984833

Результати дослідження показали, що існуючий стан житлового будівництва в регіональному розрізі потребує виділення наступних напрямків його покращення:

1. Удосконалення стратегії розвитку житлового будівництва України та в межах регіональних програм комплексної підтримки затвердження пріоритетних завдань щодо забезпечення належних умов з реалізації інвестиційних намірів забудовників, підтримка структурної перебудови виробничої бази домобудування, спрощення дозвоільних і погоджувальних процедур при будівництві житла.

2. Стимулювання житлового будівництва шляхом зниження відсотків за отриманою кредитною лінією як для компаній-збудовників, так і для фізичних осіб, надання державної підтримки, створення умов для реалізації житлових прав громадян.

3. Формування інвестиційної привабливості економіки задля залучення іноземних компаній-девелоперів, які здатні швидко та якісно покрити існуючий незадоволений попит населення країни у житлі.

Висновки. Дослідження стану житлового будівництва в регіонах країни завжди виступає актуальним завданням, яке спрямовано на пошук шляхів розв’язання однієї з найгостріших соціально-економічних проблем в економіці України. Критичний аналіз змісту публікацій вчених сучасності, що дозволив розкрити пріоритетні напрямки досліджень у визначенні стану житлового будівництва в регіонах України, вказує на недостатність вивчення регіональних особливостей розгортання процесу житлового будівництва та визначає необхідність поглиблення досліджень у цьому напрямку.

Вивчення та аналіз стану житлового будівництва в регіонах України показали, що процеси житлового будівництва здійснюються досить динамічно в усіх регіонах. За показниками інвестування житлового будівництва, введення нових площ і збільшення житлового фонду лідерами є Київська, Львівська, Івано-Франківська та Харківська області та м. Київ. Найбільш значимою проблемою у сфері житлового будівництва визначена нестача фінансування. Систематизація визначених у роботі проблем житлового будівництва в регіонах України стала основою розроблення напрямків покращення стану житлового

будівництва, зокрема удосконалення стратегії розвитку, покращення стимулювання житлового будівництва та забезпечення інвестиційної привабливості цієї сфери.

Напрямки подальших досліджень і розвідок слід спрямувати на аналіз та оцінку стану використання фінансово-економічних механізмів розвитку житлового будівництва та комплексний аналіз умов фінансування розвитку житлового будівництва в регіонах України.

1. Бугайчук Н.В. Моніторинг розвитку житлово-комунальної інфраструктури України у системі оцінювання рівня економічної безпеки держави. *Економіка та держава*. 2019. № 9. С. 109–114.

2. Заяць В.С. Розвиток житлового будівництва як фактор формування житлових умов населення. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 2 (3). С. 137–151.

3. Житлове будівництво в Україні у 2012-2017 рр. Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2018. 61 с.

4. Кравченко В.І. Житлова економіка України: проблеми теорії та практики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 15. С. 5–12. DOI: [10.32702/2306-6814.2019.15.5](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.15.5).

5. Кривов'язюк І.В., Заблоцька І.Л. Фінансово-економічні механізми розвитку житлового будівництва в регіоні (За матеріалами Волинської області) Монографія. Луцьк : Надстир'я, 2006. 144 с.

6. Кривов'язюк І.В., Заблоцька І.Л., Нікітін Т.О. Чи інвестиційно привабливі ринки житлової нерухомості інтенсивно зростаючих країн Азії? *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7257> (дата звернення: 14.11.2019). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.9.34](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.9.34).

7. Ляшева А. Житло та регіональна нерівність. Чому в українських містах і селах некомфортно жити? Спільне. Журнал соціальної політики. 29 липня 2019. (дата звернення: 14.11.2019). URL: <https://commons.com.ua/uk/zhitlo-ta-regionalna-nerivnist/>.

8. Петрищенко Н.А., Андріанов В.С., Рижова Г. Р. Дослідження ринку нерухомості в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 25. С. 135–139.

9. Харечко Д., Куйбіда М. Державне регулювання реалізації житлових прав громадян України. Демократичне врегулювання. Науковий вісник. 2016. Вип. 16/17. URL: http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnyk16/fail/Kharechko,Kujbida.pdf.

УДК 005.334:338.45:621

Кулик Ю.М., к.е.н., асистент

Нікітін Т.О.

Луцький національний технічний університет

КОМПЛЕКСНЕ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ

У статті розглянуто сучасні методи управління, такі як реінжиніринг, аутсорсинг та бенчмаркінг. Представлено авторське тлумачення понять, визначено переваги та недоліки їх застосування. Запропоновано комплексний підхід до їх застосування в практиці машинобудівних підприємств України.

Ключові слова: підприємство, галузь, реінжиніринг, аутсорсинг, бенчмаркінг, ефективність.

Kulik Yu., Nikitin T.

COMPLEX APPLICATION OF MODERN METHODS OF MANAGEMENT IS FOR INCREASE OF EFFICIENCY OF ACTIVITY OF ENTERPRISES OF INDUSTRY OF ENGINEER

In the modern terms of development of enterprises important is a question of improvement of production of enterprises of industry of engineer. Presently NTR plays a decision role for business. As a result, proprietors of firms and top managers constantly in the searches of the most optimum administrative decisions. One of variants of subsequent varintiv development there is the use of the newest methods of management, such as: reinzhiniring, autsorsing and benchmarking.

Reinzhiniring is an administrative model which foresees drastic alternations in the system of management, and also application of innovative technologies and computer-aided manufacturing, at the conduct of economic activity of enterprise. Autsorsing is model basis is the division of labor and narrow specialization: delegation of some functions of enterprise to other for the sake of increase of efficiency of activity. Benchmarking is based on the study of activity of competitors and introduction of the best experience in the economic activity.

Analysing advantages and lacks of management methods, can do the followings conclusions: afore-mentioned models have a row of positive aspects, however for application it is needed to determine their expedience, scale of enterprise and his possibility; also it follows to take into account negative aspects, in fact they can harm subsequent activity or, in worse-case, to result in diminishing of efficiency or to bankruptcy of enterprise.

In quality of the complex going near implementatii of these approaches in practice of domestic machine-building enterprises will define the sequence of the stages; an analysis of processes is on an enterprise; estimation of activity of firm; leadthrough of reinzhiniringu, benchmarkingu and autsorsingu and working out the totals; research of experience of world companies.

Complex application of all afore-mentioned methods can be looked after in motor industry. World producers of cars of such as Ford and Porshe (VAG Group), applied in future use all afore-mentioned methods on the enterprises.

Key words: enterprise, industry, reinzhiniring, autsorsing, benchmarking, efficiency.

Кулик Ю., Никитин Т.

КОМПЛЕКСНОЕ ПРИМЕНЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ОТРАСЛИ МАШИНОСТРОЕНИЯ

В статье рассмотрены современные методы управления, такие как реинжиниринг, аутсорсинг и бенчмаркинг. Представлено авторское толкование понятий, определено преимущества и недостатки их приложения. Предложен комплексный подход к их приложению в практике машиностроительных предприятий Украины.

Ключевые слова: предприятие, отрасль, реинжиниринг, аутсорсинг, бенчмаркинг, эффективность.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В сучасних умовах розвитку підприємств важливим є питання удосконалення виробництва підприємств галузі машинобудування. Нині НТР відіграє вирішальну роль для бізнесу. Як наслідок, власники фірм і топ менеджери постійно в пошуках найоптимальніших управлінських рішень. Одним із варіантів подальших варіантів розвитку є використання новітніх методів управління, таких як: реінжиніринг, аутсорсинг та бенчмаркінг.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню вищезгаданих методів було присвячено низка праць як іноземних, так і вітчизняних вчених. Зокрема тему реінжинірингу висвітлювали М. Хаммер,

Дж. Чампи, М. Робсон, О. Бабак, О. Пархоменко-Куцевіл, О. Єршова та ін.; аутсорсингу – Дж. Хейвуд, Д. Рібі, Б. Білоді, О. Гусев, Л. Покровская, Барсукова; бенчмаркінгу – Р. Кемп, Р. Рейдер, Х.Дж. Харрінгтон, Дж.С. Харрінгтон, Н. Навольська, Т. Морщеник, Є. Савельєв та ін. Однак, у цих працях не згадувалось комплексне застосування усіх цих методів, тим самим обумовивши актуальність обраної теми.

Цілі статті. Метою статті є визначення ключових передумов для застосування комплексного підходу щодо управління підприємствами галузі машинобудування з використанням сучасних методів управління.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для початку, вважаємо доцільним подати тлумачення управлінським методам:

1. реінжиніринг – це управлінська модель, яка передбачає докорінні зміни в системі менеджменту, а також застосування інноваційних технологій та автоматизація виробництва при веденні господарчої діяльності підприємства [2].

2. аутсорсинг є основою моделі є розподілу праці та вузької спеціалізації: делегування деяких функцій підприємства іншому задля підвищення ефективності діяльності [4].

3. бенчмаркінг базується на вивченні діяльності конкурентів та впровадження найкращого досвіду у своїй господарській діяльності [6].

Наступним етапом дослідження є визначення переваг та недоліків використання вищезгаданих методів (табл. 1).

Проаналізувавши переваги та недоліки методів управління, можемо зробити наступні висновки: вищезгадані моделі мають низку позитивних аспектів, проте для застосування потрібно визначати їхню доцільність, масштабність підприємства та його можливості; негативні аспекти також слід брати до уваги, адже вони можуть нашкодити подальшій діяльності чи, в гіршому випадку, призвести до зменшення ефективності або ж до банкрутства підприємства.

У якості комплексного підходу до імплементації даних підходів в практику вітчизняних машинобудівних підприємств визначимо послідовність етапів.

Аналіз процесів на підприємстві.

Проведення внутрішнього дослідження усіх процесів на фірмі; дослідження зовнішнього середовища (конкуренцію на ринку).

Таблиця 1

Переваги та недоліки застосування
сучасних управлінських методів [2;3;4;6]

Метод	Переваги	Недоліки
реінжиніринг	– радикальні зміни в системі менеджменту підприємства; – збільшення ефективності; – вилучення малоефективних ланок підприємства; – короткий термін реалізації (6-12 місяців).	– не всі фірми готові до фундаментальних зрушень у системі управління; – недостатня кількість ресурсів; – брак досвіду.
Аутсорсинг	– скорочення малоефективних підрозділів підприємства; – вузька спеціалізація аутсорсингових компаній; – відповідальність аутсорсера.	– ризик отримання неякісних послуг; – висока вартість; – можливість банкрутства аутсорсера.
Бенчмаркінг	– підвищення конкурентоспроможності; – спрямованість на клієнта; – покращення сервісу.	– висока вартість; – недоступність якісної інформації.

Відомий американський науковець М. Хаммер [3], який вперше описав реінжиніринг як модель управлінську модель, виділяє 3 типи фірм:

1. підприємство на стадії високій стадії розвитку – даний тип компаній розвивається в ногу з часом, вчасно реагує на зовнішнє середовище і має налагоджену систему управління.

2. підприємство з незначними проблемами – фірми даного типу – середньостатистичні гравці на ринку. Основним завданням підприємств є підвищення конкурентоздатності.

3. підприємство із великою кількістю проблем – це дає змогу оцінити на якій стадії перебуває підприємство і, що доцільно, застосовувати на даному етапі розвитку.

Оцінка діяльності фірми:

1. підприємство із великими проблемами – для даного виду підприємств, на нашу думку, доцільно застосовувати кризовий реінжиніринг чи аутсорсинг. Реінжиніринг може допомогти усунути малоефективні ланки та підвищити загальну економічну ефективність. Аутсорсинг в даному виді підприємств допоможе перевести малоефективні ланки на вузькоспеціалізовані фірми, що покращить технології і якість кінцевих продуктів чи наданих послуг.

2. підприємство має невеликі проблеми для цього типу фірм. Найдоцільнішим будуть поступові вдосконалення, тобто використання аутсорсингу та бенчмаркінгу. Перший допоможе підвищити ефективність окремих структур, а останній дасть змогу оцінити свою діяльності з боку конкурентів.

3. підприємство на високій стадії розвитку може застосовувати реінжиніринг розвитку, тобто удосконалити існуючі ланки та підвищити в рази їхню ефективність, а бенчмаркінг дасть змогу залишатися висококонкурентним підприємством, яке спрямоване на кінцевого споживача.

Проведення реінжинірингу, бенчмаркінгу та аутсорсингу й підведення підсумків – на цьому етапі потрібно визначити ефективність проведених заходів та оцінити доцільність подальшого застосування.

Наступний етап вивчення – дослідження досвіду світових компаній.

Застосування аналізованих методів управління має місце в світовій практиці. Реінжиніринг дає змогу значно підвищити показники ефективності та продуктивності праці на підприємстві. Аутсорсинг успішно застосовується компаніями задля підвищення якості наданих послуг та зменшення витрат на оплату праці. Бенчмаркінг – це постійний процес, який повинен відбуватися на кожному підприємстві, адже основна мета цієї моделі – це орієнтованість на кінцевого споживача та збільшення якості наданих послуг.

Комплексне застосування усіх вищезгаданих методів можна спостерігати у автомобільній промисловості. Світові виробники автомобілів таких як Ford та Porsche (VAG Group), застосовували і надалі користуються всіма вищезгаданими методами на своїх підприємствах.

- реінжиніринг дозволив компанії Ford значно зменшити кількість працівників у відділі заборгованості з 500 до 125 чол., а Porsche, за допомоги цього методу, зменшила час на виконання креслень з 30 днів до 1 дня;

- модель аутсорсингу застосовують обидві компанії для закупівлі запасних частин, адже це значно підвищує їхню якість та зменшує витрати на утримання заводів, персоналу;

- бенчмаркінг застосовується з усіх напрямків: як для навчання персоналу, так для інженерних рішень на виробництві.

Висновки. Підсумовуючи усе вищесказане, можна зробити висновок, що в наступні роки буде посилюватися значення постійного розвитку підприємств та вузької спеціалізації. Для збереження конкурентоздатності потрібно застосовувати сучасні управлінські методи реінжинірингу, бенчмаркінгу, аутсорсингу в комплексі. Вищезгадані методи позитивно впливають на розвиток компаній, проте для їхнього застосування потрібно чимало грошових коштів, досвіду та кваліфікованого персоналу.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

1. Пархоменко-Куцевіл О.І. Сучасні тенденції розвитку реінжинірингу в системі державного управління. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип 36. С. 20–26.

2. Хаммер М. Реінжиніринг корпорації : маніфест революції в бізнесі. СПб. 2000. 332 с.

3. Степанова Н.І. Реінжиніринг бізнес-процесів як інструмент покращення економічного стану підприємств. 2013. № 20. С. 22–24.

4. Морщенок Т.С. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 9. С. 533–540.

5. Навольська Н.В. Бенчмаркінг як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2016. Вип. 6. С. 79–82.

6. Барсукова Ю.Г., Кругліков А.М., Єдинак В.Ю. Аутсорсинг маркетингової діяльності як основа управління конкурентоздатністю підприємств в сучасних ринкових умовах. *Ефективна економіка* № 1 : веб-сайт. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3722>. (дата звернення 13.12.2014)

7. Як успішні компанії використовують аутсорсинг для підвищення своєї ефективності. Бізнес : веб-сайт. URL: <https://www.business.ua/business/5009-autsorsynh-dlia-kozhnoho>. (дата звернення 22.04.2019)

8. Газуда Л.М., Салдан Т.Ю. Аутсорсинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер. Економіка.. 2015. Вип. 2. С. 124–128.

9. Артеменко Л.П., Полонська Є.С. Досвід впровадження бенчмаркінгу на підприємствах України. *Сучасні проблеми економіки та підприємництва*. 2011. №6. С. 103–106.

УДК 330.341.1:332.1

Куцай Н.С., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

В статті розглянуто основні засади формування та впровадження програми інноваційного розвитку регіону. З'ясовано недоліки напрямів формування сучасної моделі програми інноваційного розвитку регіонів держави.

Ключові слова: інноваційний розвиток, програма інноваційного розвитку, регіональна політика, економічне зростання, регіональна економіка.

Kutsai N.

FEATURES OF FORMATION OF THE REGIONAL INNOVATION DEVELOPMENT PROGRAM

Innovative development of the regions of the state is not only a way of dynamic development and success, but also a means of ensuring the security and sovereignty of the regions of the country, its competitiveness in the modern world.

One of the most important factors in this process is the formation of a model and the identification of problems of implementation of the innovative development program, which should ensure the effectiveness of innovative activity in the socio-economic processes of the region.

Implementation of the program of innovative development will allow to create in the regions of Ukraine an innovative ecosystem, which can become the engine of accelerated economic growth, will promote the introduction of new technological solutions.

The basic directions of formation, development and formation of innovative development of Ukraine are confirmed by the determination of state bodies not only to declare to the regions the choice of the innovative development scenario, but also to create favorable conditions for its real implementation, connected with the implementation of regional programs of innovative development.

The innovative development of a region is its capacity for self-renewal, self-improvement, adaptation to change and the ability to generate products and services of scientific and technological progress. World experience shows that sustainable development of the region and maintaining its competitiveness in the long run depends not only on resource but also on innovative potential. Innovative processes occurring in economies of varying degrees of maturity may have similar characteristics. At the same time, innovation activity in different countries may

differ depending on many factors: prevailing industries in the economy, institutional conditions, national development priorities, the degree of state influence on innovation processes in the region, availability of financial incentives for innovation implementation, development of regional innovation infrastructure, geographical and cultural features of the country's regions, etc.

Thus, practice shows that at present, economic growth is based on innovative development, which includes, among others, managing the process of knowledge accumulation, which is embodied in new progressive technological and managerial decisions.

The economic development of Ukraine in 2016-2018 was mainly characterized by positive developments in the direction of overcoming the manifestations of negative economic development processes and the formation of the foundations for ensuring the medium-term prospect of sustainable economic growth.

Key words: innovative development, program of innovative development, regional policy, economic growth, regional economy.

Куцай Н.С.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОГРАММЫ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

В статье рассмотрены основные принципы формирования и внедрения программы инновационного развития региона. Выяснено недостатки направлений формирования современной модели программы инновационного развития регионов страны.

Ключевые слова: инновационное развитие, программа инновационного развития, региональная политика, экономический рост, региональная экономика.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Інноваційний розвиток регіонів держави – це не тільки шлях динамічного розвитку та успіху, а й засіб забезпечення безпеки та суверенітету регіонів країни, її конкурентоспроможності у сучасному світі.

Одним з найголовніших факторів цього процесу є формування моделі та з'ясування проблем впровадження програми інноваційного розвитку, яка має забезпечити результативність інноваційної діяльності у соціально-економічні процеси регіону.

Реалізація програми інноваційного розвитку дасть змогу утворити в регіонах України інноваційну екосистему, яка зможе стати рушієм прискореного економічного зростання, сприятиме впровадженню нових технологічних рішень [1].

Аналіз останніх досліджень у яких започатковано вирішення проблеми. Проблема формування інноваційного розвитку в регіоні присвячена низка праць вчених: Алімова О., Бубенка П., Василенка В., Гальчинського А., Геєця В., Мельника В., Семиноженка В., Тульчинської С., Чухно А. та ін.

Цілі статті. Метою статті є розгляд основних засад інноваційного розвитку з метою вдосконалення, формування та впровадження інноваційної програми розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основні напрямки формування, розвитку та становлення інноваційного розвитку України, підтверджуються рішучістю державних органів не просто декларувати регіонам вибір інноваційного сценарію розвитку, а й створити сприятливі умови для його реального здійснення, пов'язані з реалізацією регіональних програм інноваційного розвитку.

Інноваційний розвиток регіону є його здатністю до самовідновлення, самовдосконалення, адаптації до змін і можливості генерувати продукти та послуги науково-технічного прогресу. Світовий досвід показує, що сталий розвиток регіону та збереження його конкурентоспроможності на довгострокову перспективу залежить не тільки від ресурсного, а від інноваційного потенціалу. Інноваційні процеси, що протікають в економіках різного ступеня зрілості, можуть володіти схожими характеристиками. У той же час, інноваційна діяльність в різних країнах може відрізнятися в залежності від багатьох факторів: переважаючих галузей в економіці, інституційних умов, національних пріоритетів розвитку, ступеня державного впливу на інноваційні процеси в регіоні, наявність фінансових стимулів для впровадження інновацій, розвитку регіональної інноваційної інфраструктури, географічних і культурних особливостей регіонів країни і т. д.

Таким чином, практика показує, що в даний час економічне зростання засноване на інноваційному розвитку, що включає в себе, в тому числі управління процесом накопичення знань, які втілюються в нових прогресивних технологічних і управлінських рішеннях.

Економічний розвиток України у 2016–2018 роках в основному характеризувався позитивними зрушеннями у напрямку подолання проявів негативних процесів розвитку економіки та формування основ для забезпечення на середньострокову перспективу сталого економічного зростання.

Загалом, після падіння протягом 2014–2015 років, реальний ВВП впродовж 2016–2018 років в цілому зріс на 8,4 % (у 2016 році – на 2,4 % та у 2017 році – на 2,5 %, у 2018 році – на 3,3 %). Проте така економічна динаміка в підсумку все ще не дозволила досягти рівня ВВП 2013 року – за підсумком 2018 року ВВП становив лише 91,3 % рівня 2013 року.

За даними Євростату впродовж 2016–2018 років зростання ВВП Німеччини становило 5,9 %, Великобританії – 5,1 %, Австрії – 7,5 %, Данії – 6,3 %, Франції – 5,2 %, Швеції – 7,4 %, Естонії – 12,8 %, Латвії – 11,9 %, Литві – 10,3 %, Угорщині – 11,7 %, Польщі – 13,6 %, Словаччині – 10,8 %. В цілому зростання економіки країн Європейського Союзу (28 країн) за підсумком 2016–2018 років становило 6,6 %.

Джерелом економічного зростання в період 2016–2018 років виступали, переважно, внутрішні фактори, що сприяли відновленню позитивних тенденцій як інвестиційного, так і споживчого попиту.

Характерною рисою економічного розвитку упродовж останніх трьох років було саме помітне зростання інвестиційної активності. Загалом в цей період інвестиційний попит продемонстрував високу позитивну динаміку на рівні 59,8 % в цілому за 2016–2018 роки, а його роль у формуванні економічного зростання суттєво зросла. Така динаміка обумовлювала розвиток інвестиційно-спрямованих галузей промисловості та будівництва. Позитивна динаміка інвестицій підтримувалася як за рахунок пожвавлення виробничої

діяльності підприємств з формуванням на цій основі позитивних фінансових результатів у більшості видів економічної діяльності, так і збільшенням ролі бюджетного інвестування (запуск масштабних інвестиційних проєктів: інфраструктурних, оборонних, енергоефективних).

За даними Євростату питома вага інвестиційного попиту у ВВП у 2018 році в Німеччині становила 20,8 %, Великобританії – 17 %, Австрії – 23,9 %, Данії – 22,4 %, Франції – 2,9 %, Швеції – 25,5 %, Естонії – 23,9 %, Латвії – 22,8 %, Литві – 19,3 %, Угорщині – 25,5 %, Польщі – 18,2 %, Словаччині – 22 %, в цілому в країнах Європейського Союзу (28 країн) – 20,5 %.

У свою чергу, вище місце України в глобальному інноваційному індексі (43 – у 2018 році порівняно з 64 – у 2015 році) також підтверджує тенденції відновлення нарощування інноваційного потенціалу країни [2].

Інноваційний розвиток держави є одним із пріоритетних завдань для урядів усіх країн в сучасному світі. На жаль, в Україні бюджет, виділяється на реалізацію регіональних програм з року в рік, не вирішує проблеми достатніх темпів розвитку регіонального інноваційного середовища [3].

Варто зазначити, що для підвищення конкурентних переваг регіонів необхідно активізувати управлінські впливи на економічну систему за такими основними напрямками:

1) активізація економічного потенціалу. Формування рівня конкурентоспроможності регіональної економічної системи базується на сукупності засобів, можливостей і умов розвитку територіальних систем, а не на наявних в країні ресурсах;

2) перехід до інноваційного типу економічного розвитку. Цей процес дасть можливість оновлення технологічної і виробничої регіональної підсистеми, що дозволить диференціювати асортимент продукції, яка випускається і розширити ринки збуту [4].

На сьогодні виникає потреба у створенні моделі програми ефективного процесу інноваційного розвитку суб'єктів регіонів держави. Яка, ґрунтуючись на ряді критеріїв, дозволить врахувати параметри системи ресурсів регіону, соціально-

економічні пріоритети і прогнози його інноваційного розвитку (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Модель програми інноваційного розвитку регіону
Примітка. Сформовано на основі даних джерел [5; 6]

Існуючі міжрегіональні диспропорції в умовах глобалізації світової системи обумовлюють, також, рішення

задачі розробки принципово нового інструментарію діагностики рівня інноваційного розвитку регіонів.

Основні цілі регіональної політики інноваційного розвитку:

- формування регіональної інвестиційної привабливості;
- виявлення основних точок інноваційного зростання в регіоні;
- забезпечення конструктивної взаємодії між різними рівнями управління на основі маркетингових відносин;
- широке застосування підходу, орієнтованого на програму інноваційного розвитку регіону;
- структурні та інноваційні підходи до регіонального економічного розвитку;
- систематичний опис територіальних характеристик;
- формування та розвиток інноваційного клімату в регіоні.

Таким чином, при аналізі та оцінці перспектив формування програми інноваційного розвитку, влада регіону повинна орієнтуватися, в першу чергу, на наступні напрями інноваційного розвитку [6]:

- наукові розробки; існуючому в регіоні потенціалі виробничих потужностей; мобільність наявних ресурсах;
- реалізацію організаційно-економічних заходів інноваційного характеру;
- загальний технологічний рівень виробництва;
- рівень ділової активності і якість ділового середовища (рівень менеджменту в ринковому секторі, наявність неформальних зв'язків в бізнес-співтоваристві; готовність до взаємної координації діяльності);
- загальний рівень освітнього середовища (якість викладацького складу, відповідність структури підготовки фахівців потребам економіки, рівень підготовки молодих фахівців, матеріальна база освіти і т.д.);
- фінансово-економічну ефективність діяльності підприємств і організацій;
- ступінь розвитку інноваційної інфраструктури;

- стан провідних підприємств на ринках ресурсів і продуктів, гнучкість і рівень диверсифікації виробництва;
- рівень взаємодії влади, бізнесу і населення, якість соціального середовища;
- наявність неформальних зв'язків між менеджментом різних підприємств, закладами освіти і готовність до інтеграції в тій чи іншій формі і т.д.

Отже, поєднання всіх цих факторів створить передумови для формування ефективної програми інноваційного розвитку в регіоні.

На жаль, проблеми полягають в тому, що основною перешкодою до реалізації програми інноваційного розвитку є саме відсутність цих елементів інноваційного розвитку в повному обсязі, адже зміст програми інноваційного розвитку полягає в створенні необхідних умов в регіоні.

Висновки. Реалізація програми інноваційного розвитку регіону сприятиме формуванню та становленню високотехнологічних секторів регіональної економіки, закріплення позицій регіонів України на ринках наукоємної продукції; забезпечення конкурентоспроможності традиційних секторів регіональної економіки на основі їх інноваційного розвитку та впровадження передових технологій; формування ринку науково-технічної продукції та сприятливого середовища для здійснення інноваційної діяльності.

На сьогоднішній день не існує ідеальної програми інноваційного розвитку регіонів, усі діючі програми містять ряд недоліків, які повинні бути усунуті. При складанні програм інноваційного розвитку регіону, необхідно дотримуватися наступних вимог, програма повинна: мати ґрунтовну аналітично-описову частину; ґрунтовний аналіз інноваційного потенціалу регіону; містити повний перелік заходів із реалізації поставлених стратегічних цілей; мати SWOT-аналіз стану соціально-економічного, інноваційного потенціалу; фінансове забезпечення повинно бути розписано по роках, джерелах та заходах програми інноваційного розвитку регіону; мати

конкретний розширений перелік заходів та показників ефективності програми інноваційного розвитку регіону.

Формування та впровадження програми інноваційного розвитку регіону з врахуванням даних вимог дозволить підвищити ефективність її виконання та у свою чергу сприяти ефективному інноваційному розвитку регіонів держави.

1. Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/strategiya-innovaciinogo-rozvtuku-ukrainy/> (дата звернення 10.11.2019).

2. Офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та інновацій. URL: <http://www.in.gov.ua> (дата звернення 12.11.2019).

3. Ганзюк С.М. Методика визначення пріоритетних напрямів у контексті державної інноваційної політики. *Економіка та держава*. 2010. № 11. С. 69–70.

4. Кравчук В.В. Розвиток інноваційної діяльності як інструменту підвищення конкурентоспроможності регіону. *Проблеми науки*. 2012. № 11. С. 21–27.

5. Узунов В.В. Розвиток інноваційної інфраструктури регіонів України. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=638> (дата звернення 15.11.2019).

6. Тульчинська С.О. Аналіз програм активізації інноваційної діяльності в регіонах України. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_09/47.pdf (дата звернення 15.11.2019).

УДК 338.48:332.14(477)

Матвійчук Л.Ю., д.е.н., професор

Луцький національний технічний університет

СТРУКТУРНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ РЕГІОНУ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ

У статті проаналізовано потенціал концепції смарт-спеціалізації та напрями її застосування для розвитку туристичної галузі регіону. Проведено аналіз наявного потенціалу туристичної галузі з метою визнання оптимальних напрямів запровадження смарт-спеціалізацій.

Ключові слова: смарт-спеціалізація, туризм, регіональний розвиток, модернізація галузі.

Matviichuk L.

STRUCTURAL MODERNIZATION OF THE TOURIST BRANCH OF THE REGION BY THE IMPLEMENTATION OF SMART SPECIALIZATIONS

The directions of tourism development on the basis of smart specialization are grounded. The analysis of the existing potential of the tourism industry is conducted in order to recognize the optimal directions of introduction of smart specializations.

The prerequisites for the successful introduction of smart specializations in the region, which include: promotion of tourist sites, creating a platform for communication with potential users of tourist services, identifying target audiences, ensuring the safety of tourists, implementing practical training for administrative resources at tourist sites, setting up proper communication with representatives of the united territorial communities in the field of tourism, definition of a clear concept of development of a network of routes of active tourism.

The European experience in the introduction of smart specializations is analyzed. It proves that it is important to consider tourism not as an area in the shadow of the industrial sector, but as an integral part of the regional innovation system and an element of knowledge economy development in the region. The inefficiency in the current conditions of the tourism development strategy, which is based solely on the principles of the use of cultural and natural resources, has been proved.

On the basis of the analysis of the existing conditions of regional development, due to the conducted SWOT-analysis of the tourist industry of the region, the competitive advantages and limitations of the prospective development

of the studied area were determined. Priority directions for the introduction of smart specializations are identified, which include the formation of a digital archive of cultural heritage monuments of the region, the development of 3 D routes of historical and architectural monuments, the creation of 3 D models of castles and palaces of the region, the introduction of QR-coding of tourist attractions of the region and more.

It is proved that the conceptual policy of smart specialization is the process of mobilizing the competitive advantages of the tourism industry of the region, priorities and scientific potential. The identified areas of smart specialization of the tourism industry of the region will accelerate the pace of structural modernization of the industry, increase its competitiveness and expand the range of tourism services offered.

Key words: smart specialization, tourism, regional development, industry modernization.

Матвийчук Л.Ю.

СТРУКТУРНАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ СФЕРЫ РЕГИОНА ПУТЕМ ВНЕДРЕНИЯ СМАРТ- СПЕЦИАЛИЗАЦИЙ

В статье проанализированы потенциал концепции смарт-специализации и направления ее применения для развития туристической отрасли региона. Проведен анализ имеющегося потенциала туристической отрасли с целью признания оптимальных направлений внедрения смарт-специализаций.

Ключевые слова: смарт-специализация, туризм, региональное развитие, модернизация отрасли.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Доцільність удосконалення політики туристичного розвитку в регіонах обумовлена зміною глобальних трендів економічного розвитку та вичерпанням потенціалу традиційних чинників зростання конкурентоспроможності регіонів у національному та світовому масштабах. Такою моделлю регіонального та міжрегіонального партнерства, що має значний потенціал забезпечення сталого розвитку регіонів України з визначенням туристичних пріоритетів її впровадження є смарт-спеціалізація регіонів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Серед наукових робіт, присвячених питанням регіональної смарт-спеціалізації туристичної сфери слід відмітити праці Біланюк О.П., Мальської М.П., Снігової О.Ю., Шульц С.Л. та ін., в яких визначені основні концептуальні положення смарт-спеціалізації та наведені рекомендації з їх впровадження. Водночас, потребують подальшого дослідження методологія та практичні аспекти смарт-спеціалізації регіонів в галузі туризму.

Цілі статті. Метою дослідження є наукове обґрунтування можливих шляхів ефективної модернізації туристичної галузі шляхом, впровадження смарт-спеціалізацій та забезпечення ефективної діяльності суб'єктів туризму на рівні регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Успіх розвитку туристичної галузі регіону багато в чому зумовлений істотними структурними змінами та визначених чітких напрямів діяльності а, отже, для забезпечення динамічного розвитку слід переглянути наявні структури такого розвитку з врахуванням зростаючого впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, а також поширення інновацій в галузі [2].

Загалом, смарт-спеціалізація – це підхід Європейської комісії до визначення пріоритетів інноваційного розвитку територій. Україна розпочала процес впровадження цього підходу у 2016 році. Застосування смарт-спеціалізацій туристичного спрямування в регіоні передбачає аналіз економічного, інноваційного та наукового потенціалу регіону, а також обговорення на підставі проведеного аналізу з представниками туристичного бізнесу громадськості, науки та місцевої влади, що саме може бути пріоритетами інноваційного розвитку регіону, базуючись на його сильних сторонах і доступних ресурсах.

Європейський досвід доводить, що важливо розглядати туризм не як сферу, що перебуває в тіні промислового сектору, а як невід'ємну складову регіональної інноваційної системи та елемент розвитку економіки знань у регіоні. Безперспективною

в сучасних умовах є стратегія розвитку туризму, що базується виключно на засадах використання культурних і природних ресурсів [4].

Структурна модернізація туристичної галузі шляхом впровадження смарт-спеціалізацій передбачає формування чіткого бачення перспективних напрямів розвитку регіону. Для цього, при формуванні регіональних стратегій, доцільно дати відповіді на кілька ключових питань:

1. Яку конкурентну позицію планується отримати в контексті туристичного середовища регіону?

2. Якого типу соціально відповідальну спільноту є намір побудувати?

3. Який рівень захисту довкілля потрібно забезпечити в результаті туристичної діяльності?

4. Наскільки розумною та інноваційною може стати туристична галузь в регіоні?

Чітке розуміння ключових напрямів регіонального розвитку дозволяє швидше та ефективніше досягнути бажаних результатів впроваджених смарт-спеціалізацій, які повинні базуватися на ретельному аналізі регіональної економіки, суспільства та структури інноваційної діяльності. Метою такого аналізу є водночас оцінка вже існуючих ресурсів регіону та перспектив щодо їх подальшого розвитку. Спільним та ключовим аспектом аналізу є перехід до широкого погляду на інноваційну складову регіонального розвитку. Зважаючи на зазначене, доцільно провести аналіз туристичного потенціалу регіону. Пропонуємо здійснити такий аналіз на прикладі Волинської області.

Володіючи широким спектром туристичних ресурсів, потужним людським капіталом та маючи перспективне геостратегічне розташування, Волинська область досі не змогла належним чином скористатися цими можливостями для досягнення збалансованого туристичного розвитку, а фрагментарність використання наявного туристичного потенціалу супроводжувалася посиленням регіональних диспропорцій [5].

Волинська область, зважаючи на її багатовікову історію та багаті традиції, вирізняється своєю самобутністю, тому розвиток туризму на цій території надзвичайно перспективний. Так, на території області доцільно розвивати подісвий, спортивний, рекреаційний, велосипедний, водний, сільський зелений туризм. Туризм часто передбачає певний пізнавальний складник, тобто залучення туристів до місцевої культури. У таблиці 1. представлено туристичні потоки Волинської області в період з 2000 року по 2018 рік [1].

Таблиця 1
Туристичні потоки Волинської області

	Кількість туристів, усього	Із загальної кількості туристів:		
		іноземні туристи	громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи
1	2	3	4	5
2000	73126	1793	3299	68034
2001	47819	520	1768	45531
2002	60701	2138	4170	54393
2003	60945	2479	3870	54596
2004	58239	3665	5976	48598
2005	57319	3433	8983	44903
2006	64254	4083	8137	52034
2007	68687	5103	10246	53338
2008	67044	5826	7796	53422
2009	45674	3357	5784	36533
2010	52041	4021	7740	40280
2011	14657	1193	5881	7583
2012	19789	991	8312	10486
2013	19490	1095	12019	6376
2014	14593	349	8073	6171
2015	15620	645	9327	5648
2016	26526	486	19446	6594
2017	17047	679	12429	3939
2018	18005	703	13121	4181

Найбільша кількість туристів за досліджуваний період припадає на 2000 р. – 73126 осіб. У 2018 р., порівняно з 2000 р., загальна кількість туристів зменшилась на 55121 осіб (на 75,4 %). Найменша кількість туристів у Волинській області припадає на 2014 р. – 14 593 особи. Зауважимо, що в цілому, за останні два роки загальна кількість туристів має тенденцію до збільшення.

Основу туристичних потоків до області складають виїзні туристи – 73 %; у 2,9 разів менше внутрішніх туристів – 25 %; найменшу частку становлять іноземні туристи – 2 %.

Найбільшою популярністю серед виїзних туристів Волинської області у 2018 р. користувались Польща, Туреччина, Єгипет, Болгарія. Найпотужнішими туристичними центрами у області залишаються Шацькі озера та м. Луцьк.

Для ефективного застосування смарт-спеціалізацій туристичної галузі в регіоні доцільним є утворення комплексу, який об'єднуватиме органи державної влади на рівні місцевого самоврядування в особі їх представників, турфірми, організації, підприємства, навчальні та наукові заклади, особи, зайняті у сфері організації тих чи тих туристичних подій в області для формування конкурентоспроможних туристичних продуктів регіону [3].

Передумовами успішного запровадження смарт-спеціалізацій в регіоні є: промоція туристичних об'єктів, створення платформи для комунікації з потенційними користувачами туристичних послуг, визначення цільових аудиторій, забезпечення безпеки туристів, запровадження практичних тренінгів для адмінресурсу на туристичних об'єктах, налагодження правильної комунікації з представниками об'єднаних територіальних громад у сфері туризму, визначення чіткої концепції розвитку мережі шляхів активного туризму.

Крім того, однією з важливих передумов візитів туристів до Волинської області виступає проведення міжнародних заходів, зокрема, у регіоні періодично проводиться велика кількість фестивалів. Серед спектра подій, на яких ґрунтується

розвиток туризму Волині, можна назвати такі: економічні, громадські, мистецькі, спортивні заходи, культурно-історичні театралізовані шоу [8].

На основі аналізу сильних та слабких сторін розвитку туризму у Волинській області проведемо SWOT-аналіз такого розвитку (таблиця 2).

Аналіз сильних і слабких сторін, стану та перспектив розвитку туризму у Волинській області, підтверджує необхідність активних дій, перш за все з боку регіональних органів влади, а також держави, спрямованих на створення умов динамічного розвитку туризму в регіоні, фінансування такого виду економічної діяльності, а також просування регіональних турпродуктів на ринку туристичних послуг.

Отримана в результаті проведеного аналізу інформація може слугувати інструментом, на основі якого регіон зможе розробити свої пріоритети. Ключовими особливостями смарт-спеціалізації є її обґрунтованість та доказовість. Перед тим, як обирати пріоритет смарт-спеціалізації, потрібно чітко розуміти кількісні та якісні показники туристичного потенціалу регіону.

Смарт-спеціалізація туристичної галузі передбачає залучення різних видів та рівнів стейкхолдерів до активної участі в розробці її дизайну та подальшій імплементації. Наявність чіткого та спільного бачення регіонального туристичного розвитку має вирішальне значення для утримування інтересу з боку стейкхолдерів різних типів.

Основною умовою структурної модернізації туристичної галузі є задоволення потреб туристів та гарантування безпеки туризму. У зв'язку з тим, що, туризм є міжгалузевим господарським комплексом регіону, який спеціалізується на виробництві та реалізації якісного туристичного продукту суб'єктами туристичної діяльності, здатного задовольняти специфічний попит туристів, визначена смарт-спеціалізація має враховувати зазначені фактори регіону [6].

Таблиця 2

Матриця SWOT-аналізу розвитку туризму у Волинській області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Значна кількість туристично-рекреаційних ресурсів. Розвинута мережа заповідних територій. Вигідне економіко-географічне розташування. Розвиненість транскордонної інфраструктури, наявність євро регіону. Достатня кількість екооб’єктів в регіоні. Наявність дієвих міжнародних зв’язків. Збільшення кількості міжнародних туристичних проектів розвитку туризму.	Зменшення обсягів фінансування. Незадовільний стан доріг. Відсутність чіткої стратегії розвитку туризму в регіоні. Низький рівень якості туристичного та рекреаційного обслуговування. Недостатність кваліфікованих кадрів в туризмі. Низький рівень взаємодії туристичного бізнесу, влади, громади та науки. Незначна кількість велосипедних доріжок в регіоні Відсутність постійних піших переходів на кордонах
Можливості	Загрози
Використання інтернет-ресурсів для інформування про маршрути. Організація тренінгів і семінарів туристичного спрямування. Підтримка безробітних шляхом формування інформаційних туристичних центрів. Створення нових маршрутів. Створення віртуальних 3D-турів. Розробка програми приєднання регіону до всесвітньої програми «Green Velo» Популяризація туристичної продукції шляхом використання інновацій.	Складна економічна ситуація в країні загалом та регіоні зокрема. Незначна кількість розроблених туристичних маршрутів в регіоні. Незадовільний рівень інформаційно-рекламного забезпечення туризму в регіоні. Швидкий розвиток конкуруючих регіонів. Відсутність професійного досвіду надавачів комплексних турпослуг. Значна частка неорганізованого туризму у загальній структурі туристичних послуг. Відсутність єдиної системи туристичного маркування рекреаційних територій регіону.

Зважаючи на зазначене в регіоні доцільно впроваджувати такі туристичні інновації як: формування цифрового архіву пам'яток культурної спадщини регіону, розробка 3 D маршрутів історико-архітектурних пам'яток, створення 3 D моделей замків та палаців області, запровадження QR-кодування туристичних атракцій регіону тощо.

Впровадження смарт-спеціалізації туристичної галузі в регіоні має формуватися у відповідності із принципами поєднання процесів глобалізації та локалізації, інтеграційної політики кластеризації, посилення транскордонних взаємодій в межах системи «туристичний бізнес-наука-громадськість», збереження ресурсів та можливостей їх найефективнішого застосування. Концептуальна політика смарт-спеціалізації є процесом мобілізації конкурентних переваг туристичної сфери регіону, пріоритетів та максимізації нереалізованого наукового.

Висновки. На основі аналізу наявних умов регіонального розвитку, завдяки проведеному SWOT-аналізу туристичної галузі регіону визначені конкурентні переваги та обмеження перспективного розвитку досліджуваної сфери. Визначено пріоритетні напрямки впровадження смарт-спеціалізацій до яких віднесено: формування цифрового архіву пам'яток культурної спадщини регіону, розробка 3 D маршрутів історико-архітектурних пам'яток, створення 3 D моделей замків та палаців області, запровадження QR-кодування туристичних атракцій регіону тощо.

Концептуальна політика смарт-спеціалізації є процесом мобілізації конкурентних переваг туристичної сфери регіону, пріоритетів та наукового потенціалу. Визначені напрями смарт-спеціалізації туристичної галузі регіону дозволить пришвидшити темп структурної модернізації галузі, підвищить її конкурентоспроможність та розширить спектр запропонованих туристичних послуг.

1.Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.

2.Регіональна структурна політика: сучасні тенденції та нові виклики : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.. Долишнього

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

НАН України» ; наук. ред. С.Л. Шульц ; С.Л. Шульц, С.Й. Вовканич, С.М. Писаренко, М.В. Максимчук, О.М. Луцків, та ін. Львів, 2016., 328 с.

3.Прокопюк А. Методологічні засади та напрями реалізації державної структурної політики. Вісник Сумського національного аграрного університету. Сумський національний аграрний університет. Суми, 2016. Випуск 2 (56). С. 82–99.

4.Мальська М.П., Біланюк О.П. Концепція смарт-спеціалізації як методологічна основа розвитку транскордонних туристичних ринків. Регіональна економіка. 2018. №2(88). С. 39–43.

5.Матвійчук Л.Ю. Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід: монографія. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. 260 с.

6.Моїсєєва Н.І. Інноваційний розвиток туристичної сфери регіону: теорія, методологія, практика. Миколаїв. ФОП Швець В.М. 2018. 330 с.

7.Снігова О.Ю. Розкриття потенціалу смарт-спеціалізації для подолання регіональної структурної інертності в Україні // Економіка України. 2018. №8. С. 75–88.

8.Черчик Л.М. Сучасний стан розвитку туристично-рекреаційного комплексу Волинської області: Монографія. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. 152 с.

УДК 338.48

Морохович В.С., к.ф.-м.н., доцент, доцент кафедри природничо-гуманітарних та інформаційних дисциплін

Газуда С.М., к.е.н., доцент кафедри менеджменту туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

КЛЮЧОВІ ІНДИКАТОРИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРТСВА В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В статті проаналізовано сучасний стан готельного бізнесу Закарпаття. Досліджено рейтинг Закарпатської області серед інших адміністративно-територіальних одиниць України за показниками експлуатаційної програми. Проаналізовано коефіцієнт використання місткості та показники доходу від наданих готельних послуг.

Ключові слова: індикатори розвитку, готельне господарство, готелі та аналогічні засоби розміщування, готельні послуги, коефіцієнт місткості.

Morokhovich V., Gazuda S.

KEY INDICATORS OF DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISES OF HOTEL ECONOMY IN ZAKARPATTIA REGION

The article analyses the current state of the hotel business in Zakarpattia region. It is noted that to the development of the hotel industry of Zakarpattia region, the growth of tourist flows, contributes the presence of a large number of cultural and historical monuments, as well as the attractiveness of eco-tourism associated with unique natural formations - thermal and therapeutic waters and the like. It is noted that the unique border geographical location of the region, rich natural and ethnic and cultural resource potential of the region provided recognition of the most promising recreational zone in Europe with the possibility of year-round (post-season) service of tourists. Surveying on the Western border of Ukraine with four Central European States – Poland, Slovakia, Hungary and Romania contributes to the development of inexpensive (especially for residents of EU countries) rest, and the predominance of the rural population successfully demonstrates the development of one of the sectors of the tourism industry – rural tourism. It is proved that there is a significant dependence of the activity of the tourist season on weather and climatic conditions. However, the majority of hotel farms of Zakarpattia region even in the most favourable seasons are not busy, which indicates the problems of hotel

management. The rating of Zakarpattia region among other administrative and territorial units of Ukraine on indicators of the operational program is investigated. Thus, the number of hotels and similar accommodation facilities in 2017 Zakarpattia ranked third, which makes the region one of the most adapted to receive domestic tourists and foreign citizens. The coefficient of hotel capacity utilization was analyzed. The uneven demand for hotel services was revealed. The problems of seasonality directly affecting the functioning of hotel facilities were revealed. This is a significant influence factor encouraging entrepreneurs to deal with these topical issues of development of the sphere of hotel services. In the process of the study, the assessment of income indicators from the provided hotel services was carried out. It is revealed that the Zakarpattia region in terms of the number of visitors served occupies the seventh position among the regions of Ukraine, which makes the region attractive for attracting investment in the organization of new enterprises. At the same time, the unstable situation in the country affects the performance of the enterprises of the hotel business of the Zakarpattia region and causes the need for redistribution of tourist flows. The share of domestic tourists using hotel services in the region is increasing. The approaches to ensuring the development of the studied sphere are generalized. Therefore, in the hospitality industry contemporary issues an in-depth monitoring hotel management, utilization of research results for development of measures on formation of strategies of development of hotel business in the future. It is reasonable to generalize and use analysis on the demand for tourist and recreational services, improvement of market services, development of scientific and technical programs and projects, attraction of investments into development of enterprises of hotel business in the region, as well as adaptation of constituent entities of the hotel industry of the region to international industry standards and increase of economic efficiency of functioning of the hotel enterprises of the region on the basis of ensuring the training of personnel potential, the development of foreign technologies and management in the hospitality industry. Thus, the development of business in the regions, increasing the status of Ukraine as a country attractive for travel, including foreign tourists, improving the welfare of Ukrainians and the emergence of interest in recreation in the country are the main factors that now determine the growth of demand for hotel services, which is a promising direction for further research.

Key words: development indicators, hotel industry, hotels and similar accommodation facilities, hotel services, capacity factor.

Морохович В.С., Газуда С.Н.

КЛЮЧЕВЫЕ ИНДИКАТОРЫ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ГОСТИНИЧНОГО ХОЗЯЙСТВА В ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье проанализированы современное состояние гостиничного бизнеса Закарпатья. Исследована рейтинг Закарпатской области среди других административно-территориальных единиц Украины по показателям эксплуатационной программы. Проанализированы коэффициент использования вместимости и показатели дохода от предоставленных гостиничных услуг.

Ключевые слова: индикаторы развития, отельное хозяйство, гостиницы и аналогичные средства размещения, гостиничные услуги, коэффициент вместимости.

Постановка проблеми. Економічні, соціальні та адміністративні реформи, в процесі децентралізації влади та задекларована інтеграція України в ЄС, викликали потребу в системному дослідженні загальних і специфічних властивостей готельного господарства в регіонах, його організації, закономірностей розвитку й управління, формування міжгалузевих й інфраструктурних взаємозв'язків. Зміни охопили широке коло проблем, торкнулися багатьох напрямів обслуговуючої діяльності, привели до появи нових елементів в економічних відносинах системи послуг на конкурентних засадах. У цьому контексті актуальним є висвітлення тенденцій, які зумовлюють подальший розвиток і трансформацію цієї сфери. Оскільки готельне господарство прямо або опосередковано забезпечує робочі місця і в усьому світі є прибутковою сферою, то і в Україні воно також може давати значні доходи в місцеві бюджети. Тому регіональним органам влади разом з бізнесом потрібно створити передумови успішного становлення конкурентоспроможного готельного господарства в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну та інформаційну базу дослідження готельної сфери та сучасних тенденцій її регіонального розвитку відображено в працях вітчизняних учених: С. Байлика [1], О. Лупич [3], М. Мальської

[4], Я. Остапенко [5], І. Писаревського [6] та ін. Незважаючи на низку публікацій, присвячених розвитку готельного господарства в Україні, процес дослідження цього питання є неперервним і потребує системного підходу.

Цілі статті. Метою статті є дослідження динаміки розвитку готельного господарства Закарпатської області та визначення її місця серед інших регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвитку готельного господарства Закарпатської області, зростанню потоків туристів, сприяє наявність великої кількості культурно-історичних пам'яток, а також привабливість екологічного туризму, пов'язана з унікальними природними утвореннями – термальними та лікувальними водами тощо. Існує істотна залежність активності туристичного сезону від погоднокліматичних умов. Однак більшість готельних господарств Закарпатської області навіть у найбільш сприятливі сезони є незавантаженими, що свідчить про проблеми готельного господарювання.

До характеристик пропозиції на підприємствах готельного господарства, які зумовлюють спроможність або неспроможність регіону задовольнити в повному обсязі потреби споживачів у послугах розміщування, належать показники їх експлуатаційної можливості, а саме: кількість готелів та аналогічних засобів розміщування, місткість, коефіцієнт використання місткості тощо.

За кількістю готелів та аналогічних засобів розміщування у 2017 р. Закарпатська область займала третє місце (208 од. – юридичні особи та фізичні особи-підприємці) та поступалася Львівській та Івано-Франківській областям (табл. 1). У регіоні за 2014-2017 рр. спостерігається зменшення готелів у загальній кількості (на 9,2 %). Відзначимо, що в Україні кількість готелів та аналогічних засобів розміщування з 2013 р. по кінець 2017 р. зменшилася з 3 582 до 2 474, що в процентному відношенні становить 30,9%. Основними причинами різкого зниження кількості засобів розміщення стали анексія Криму та тимчасова окупація частини Донецької та Луганської областей.

Таблиця 1

Рейтинг Закарпатської області за кількістю готелів та аналогічних засобів розміщування

Регіон	2014		2015		2016		2017		Темп при-росту, % 2017/ 2014
	Кількість підприємств	Місце за рейтингом	Кількість підприємств	Місце за рейтингом	Кількість підприємств	Місце за рейтингом	Кількість підприємств	Місце за рейтингом	
Львівська	273	1	273	1	287	1	277	1	1,5
Івано-Франківська	212	4	200	4	227	3	244	2	15,1
Закарпатська	229	3	213	3	211	4	208	3	-9,2
Одеська	235	2	250	2	232	2	208	3	-11,5
м. Київ	157	5	147	5	165	5	163	4	3,8
Запорізька	125	7	86	10	114	7	131	5	4,8
Дніпропетровська	146	6	139	6	138	6	120	6	-17,8
Харківська	125	7	123	7	108	8	116	7	-7,2
Київська	89	11	87	9	114	7	111	8	24,7
Миколаївська	89	11	66	13	74	13	79	9	-11,2
Черкаська	73	13	75	11	80	10	78	10	6,8
Україна	2644	-	2478	-	2534	-	2474	-	-6,4

Джерело: розраховано за даними [2]

Серед областей України за місткістю готелів та аналогічних засобів розміщування Закарпатська область у 2017 р. займала п'яте місце, надаючи 10,2 тис. місць. Майже у два рази більше місць пропонує Львівська область – 18 292. На другому місці м. Київ із показником 17 798 ліжко-місць. За 2014–2017 рр. в Закарпатській області спостерігалось

збільшення місць на 0,1 %, що порівняно із загальним по країні зменшенням ліжко-місць відображує оживлення галузі (табл. 2).

Таблиця 2

Рейтинг Закарпатської області за місткістю готелів

Регіон	2014		2015		2016		2017		Темп приросту, % 2017/ 2014
	Ліжко-місце	Місце за рейтингом	Ліжко-місце	Місце за рейтингом	Ліжко-місце	Місце за рейтингом	Ліжко-місце	Місце за рейтингом	
Львівська	16796	2	17759	2	17949	2	18292	1	8,9
м. Київ	21503	1	20484	1	18326	1	17798	2	-17,2
Івано-Франківська	8754	5	8576	5	10790	4	11082	3	26,6
Одеська	11863	3	12402	3	12096	3	11021	4	-7,1
Закарпатська	10160	4	9466	4	10658	5	10169	5	0,1
Дніпропетровська	8341	6	8096	6	7740	6	7758	6	-7,0
Запорізька	6956	7	6045	7	6611	7	7373	7	6,0
Харківська	5759	8	5559	8	5 381	8	5633	8	-2,2
Київська	4758	9	4960	9	5277	9	5345	9	12,3
Полтавська	4113	10	4172	10	3993	10	4052	10	-1,5
Україна	135518	-	132535	-	135916	-	133396	-	-1,6

Джерело: розраховано за даними [2]

Закарпаття, за показниками кількості осіб, що перебували у готелях та аналогічних засобах розміщування у 2017 р. займає сьому позицію, поступаючи Києву, Львівській, Івано-Франківській, Харківській, Одеській, Київській областям (табл. 3).

Таблиця 3

Рейтинг Закарпатської області за кількістю осіб, що перебували у готелях та аналогічних засобах розміщування

Регіон	2014		2015		2016		2017		Абс. приріст, осіб	Темп приросту, % 2017/2014
	Кількість осіб	Місце за рейтингом	Кількість осіб	Місце за рейтингом	Кількість осіб	Місце за рейтингом	Кількість осіб	Місце за рейтингом		
м. Київ	847631	1	1008327	1	1149789	1	1 122041	1	274 410	32,37
Львівська	449180	2	591292	2	749855	2	871401	2	422 221	94,00
Івано-Франківська	228522	3	249142	3	304805	3	301592	3	73 070	31,98
Харківська	204915	5	217636	5	231120	7	253027	4	48 112	23,48
Одеська	181282	6	240586	4	278227	4	252101	5	70 819	39,07
Київська	175776	7	161327	9	249797	5	250668	6	74 892	42,61
Закарпатська	142466	9	166470	8	204350	8	237900	7	95 434	66,99
Дніпропетровська	205234	4	211345	6	238453	6	214379	8	9 145	4,46
Полтавська	134794	10	172931	7	173137	10	195405	9	60 611	44,97
Хмельницька	148674	8	152037	10	170167	11	170110	10	21 436	14,42
Україна	814201	-	4297190	-	5037075	-	5135164	-	1320963	34,63

Джерело: розраховано за даними [2]

За період 2014–2017 рр. спостерігалось поступове збільшення кількості приїжджих як по Україні, так і в Закарпатській області, після кризи 2013–2014 рр. це є позитивною тенденцією, яка супроводжувалася перерозподілом рейтингових позицій серед регіонів України. За досліджуваний період Закарпатська область в абсолютних показниках збільшила загальну кількість обслугованих приїжджих у підприємствах готельного господарства на 95 434 осіб (близько

67 %). Рейтингова оцінка Закарпатської області піднялася з дев'ятого місця у 2014 р. на сьому позицію у 2017 р.

Зазначимо, що внаслідок політичної нестабільності та бойових дій на сході країни, а також з анексією Криму, Закарпаття стало одним з найбільш привабливих і перспективних регіонів з точки зору розвитку туризму. Його унікальне прикордонне географічне розташування, багатий природно- й етнокультурно-ресурсний потенціал забезпечили області визнання найбільш перспективної рекреаційної зони Європи з можливістю цілорічного (позасезонного) обслуговування туристів. Межування на західному кордоні України з чотирма центральноєвропейськими державами – Польщею, Словаччиною, Угорщиною і Румунією – сприяє розвитку недорогого (особливо для мешканців країн Євросоюзу) відпочинку, а переважання сільського населення краю успішно демонструє розвиток одного із секторів розвитку туристичної галузі – сільського зеленого туризму.

Одним з основних показників ефективності експлуатації готельного господарства вважають коефіцієнт використання місткості, що дає інформацію про завантаження готелю в окремо взятий період часу. Закарпатська область серед готелів та аналогічних засобів розміщування за цим коефіцієнтом займає дев'яте місце (21,0 %), що порівняно з середньоукраїнським показником (24,0 %) є досить низьким результатом. Це свідчить про нерівномірний попит на готельні послуги. Сезонність також має вплив на розвиток досліджуваної сфери регіону є актуальним питанням для підприємців.

За коефіцієнтом використання місткості в цій сфері регіону за період 2014–2017 рр. спостерігається його поступове зростання – з 15,0 % у 2014 р. до 21,0% у 2017 р., хоча показники 2014 р. були рекордно низькими (табл. 4).

Таблиця 4

Рейтинг Закарпатської області за коефіцієнтом використання місткості (КВМ) готелів*

Регіон	2014		2015		2016		2017	
	КВМ	Місце за рейтингом	КВМ	Місце за рейтингом	КВМ	Місце за рейтингом	КВМ	Місце за рейтингом
Волинська	0,28	2	0,32	2	0,30	2	0,34	1
м. Київ	0,27	3	0,28	3	0,32	1	0,33	2
Запорізька	0,32	1	0,27	4	0,28	3	0,28	3
Черкаська	0,16	13	0,18	9	0,19	10	0,28	3
Львівська	0,26	4	0,21	6	0,25	5	0,26	4
Полтавська	0,20	9	0,21	6	0,21	9	0,26	4
Херсонська	0,16	13	0,18	9	0,24	6	0,26	4
Рівненська	0,26	4	0,27	4	0,25	5	0,25	5
Донецька	0,17	12	0,21	6	0,19	10	0,25	5
Харківська	0,19	10	0,19	8	0,22	8	0,24	6
Вінницька	0,16	13	0,16	10	0,19	10	0,23	7
Дніпропетровська	0,25	5	0,21	6	0,23	7	0,23	7
Київська	0,18	11	0,14	11	0,19	10	0,22	8
Хмельницька	0,23	7	0,25	5	0,23	7	0,22	8
Закарпатська	0,15	14	0,19	8	0,19	10	0,21	9
Луганська	0,15	14	0,37	1	0,22	8	0,21	9
Івано-Франківська	0,19	10	0,25	5	0,24	6	0,20	10
Кіровоградська	0,14	15	0,20	7	0,21	9	0,20	10
Миколаївська	0,18	11	0,18	9	0,21	9	0,20	10
Сумська	0,21	8	0,19	8	0,22	8	0,20	10
Україна	0,21	-	0,22	-	0,23	-	0,24	-

Джерело: сформовано за даними [2]

За обсягом доходу від надання послуг готелями та аналогічними засобами розміщування Закарпатська область протягом 2014–2017 рр. займала восьме місце, поступаючись м. Києву, Львівській, Івано-Франківській та іншим областям (табл. 5).

Таблиця 5

Рейтинг Закарпатської області за доходами від наданих послуг готелями та аналогічними засобами розміщування*

Region	2014		2015		2016		2017		Абс. приріст, осіб	Темп приросту, % 2017/2016
	Дохід, млн. грн	Місце за рейтингом	Дохід, млн. грн	Місце за рейтингом	Дохід, млн. грн	Місце за рейтингом	Дохід, млн. грн	Місце за рейтингом		
м. Київ	1 420,7	1	2253,7	1	2 932,1	1	4033,8	1	1 101,7	37,6
Львівська	449,8	2	842,3	2	991,9	2	1352,2	2	360,3	36,3
Івано-Франківська	203,2	3	334,4	3	448,1	3	525,5	3	77,4	17,3
Одеська	187,2	4	298,8	4	444,6	4	443,5	4	-1,1	-0,2
Київська	138,4	6	178,7	6	242,7	6	347,5	5	104,8	43,2
Харківська	118,8	7	156,2	7	244,0	5	333,3	6	89,3	36,6
Дніпропетровська	149,9	5	188,9	5	228,8	7	245,1	7	16,3	7,1
Закарпатська	113,1	8	142,0	8	190,7	8	229,7	8	39,0	20,5
Полтавська	56,5	11	77,4	11	112,7	0	158,8	9	46,1	40,9
Запорізька	77,4	10	80,4	10	117,1	9	151,5	10	34,4	29,4
Україна	3404,5	-	5112,1	-	6710,2	-	8629,3	-	1919,1	28,6

*Джерело: розраховано за даними [2]

Загальний дохід у 2017 р. становив 229,7 млн. грн., що на 39,0 млн. грн. більше, ніж у 2016 р. Якщо порівняти дохід

готельних підприємств Закарпаття та м. Києва, отримаємо різницю у 17,5 рази, що є значним відставанням.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження можна констатувати формування певних тенденцій сучасного стану та розвитку готельного господарства Закарпатської області:

- за кількістю готелів та аналогічних засобів розміщування у 2017 р. Закарпаття займало третє місце, що робить регіон одним із найбільш адаптованих для прийому внутрішніх туристів, а також іноземних громадян;

- коефіцієнт використання місткості готелів свідчить про нерівномірний попит на готельні послуги; проблема сезонності впливає на готельне господарювання та спонукає підприємців займатися цим актуальним питанням;

- Закарпатська область за показником кількості обслугованих приїжджих займає сьому позицію серед регіонів України, що робить край привабливим для залучення інвестицій на організацію нових підприємств;

- нестабільна ситуація в країні впливає на показники діяльності підприємств готельного бізнесу Закарпатської області та спричиняє необхідність перерозподілу туристичних потоків. Збільшується питома вага внутрішніх туристів, що користуються готельними послугами в регіоні.

У готельному бізнесі області актуальними є:

- необхідність проведення поглибленого моніторингу готельного господарювання, використання результатів дослідження для розробки заходів щодо формування стратегій розвитку готельного бізнесу на перспективу;
- узагальнення і використання аналітичної інформації про попит на туристично-рекреаційні послуги, удосконалення ринку послуг;
- розробка науково-технічних програм і проектів залучення інвестицій у розвиток підприємств готельного бізнесу в регіоні;
- адаптація суб’єктів готельного господарювання регіону до світових стандартів галузі;

- підвищення економічної ефективності функціонування готельних підприємств регіону на основі забезпечення професійної підготовки кадрового потенціалу, освоєння зарубіжних технологій господарювання в готельному бізнесі.

Розвиток бізнесу в регіонах, підвищення статусу України як країни, привабливої для подорожей, зокрема іноземними туристами, підвищення добробуту українців і поява інтересу до відпочинку всередині країни є основними чинниками, що нині визначають зростання попиту на послуги готельних підприємств, що є перспективним напрямом подальших досліджень.

1. Байлик С.І., Писаревський І.М. Організація готельного господарства: підручник. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2015. 329 с.

2. Державна служба статистики України: регіональна статистика. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Лупич О.О. Вплив сучасних тенденцій індустрії гостинності на перспективи її розвитку в Україні // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2016. №1(2). С. 78–82.

4. Маська М.П., Пандяк І.Г. Готельний бізнес: теорія та практика: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 472 с.

5. Остапенко Я.О. Статистичний аналіз підприємств готельного господарства та прогнозування його розвитку // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 8. С. 1216–1221.

6. Писаревський І.М., Сегада І.В. Тенденції розвитку готельного господарства в регіоні: вектор пріоритетів // Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 115. С. 83–87.

УДК 338.24

Оксенюк К.І., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

РОЗВИТОК СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню розвитку стартапів в Україні. Проведено аналіз найуспішніших вітчизняних стартапів, які отримали міжнародне визнання та фінансування від іноземних інвесторів. Проаналізовано рейтинг України у списках міжнародних рейтингів за кількістю стартапів та можливостями залучення на їх реалізацію фінансових ресурсів. Узагальнено основні перешкоди, що найчастіше призводять до збитковості та ліквідації стартапів.

Ключові слова: розвиток, стартап, інновація, конкурентоспроможність, інноваційний потенціал.

Oksenyuk K.

DEVELOPMENT OF START-UPS IN UKRAINE

The article is devoted to the study of the state of development of start-ups in Ukraine. Generalization of the content and critical analysis of scientific publications of domestic and foreign scientists on the studied problems allowed justifying the feasibility of development and implementation of start-ups in the economic practice of enterprises. It is established that all start-ups are characterized by certain common features that unite them. There are patterns and details, without each of which the newly created start-up has a significantly lower chance of being implemented. These include – a scalable business idea, a team, entrepreneurial talent of the owner, a business plan and successfully attracted resources for the implementation of this start-up.

The synergistic effect of the key components of a start-up: idea, team and financing is revealed. Each start-up, in the process of life goes through several stages that form its life cycle. The research results proved that these are 5 consecutive stages, namely – seeding, beginning, early growth, expansion and exit from business. The analysis of the most successful local start-ups that have received international recognition and funding from foreign investors was made. The study of the prerequisites and the need for the development of start-ups in Ukraine showed that the country has a significant potential, which acts as a leading driving force in the country's economy.

The rating of Ukraine in the lists of international ratings on the number of start-ups and opportunities to attract financial resources for their implementation is analysed. The main obstacles that often lead to loss making and liquidation of start-ups are summarized. The factors influencing the success of start-ups are established.

The most common risks encountered when launching start-ups are incorrectly selected team, inadequate assessment of business ideas, mismatch of the business model of the start-up, lack of adequate funding.

Priority directions and prospects of development of start-ups in Ukraine are defined. State policy measures, the introduction of which will stimulate the development of start-ups, are substantiated.

Key words: development, start-up, innovation, competitiveness, innovation potential.

Оксенюк Е.И.

РАЗВИТИЕ СТАРТАПОВ В УКРАИНЕ

Статья посвящена исследованию развития стартапов в Украине. Проведен анализ самых успешных отечественных стартапов, которые получили международное признание и финансирование от иностранных инвесторов. Проанализирован рейтинг Украины в списках международных рейтингов по количеству стартапов и возможностями привлечения на их реализацию финансовых ресурсов. Обобщены основные препятствия, которые зачастую приводят к убыточности и ликвидации стартапов.

Ключевые слова: развитие, стартап, инновация, конкурентоспособность, инновационный потенциал.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах сучасного глобалізованого соціально-економічного середовища, що знаменує собою перехід до нової моделі економічного зростання, розвиток стартапів є важливим аспектом підвищення привабливості інвестиційного клімату країни, розвитку інноваційної діяльності, підтримки малого та середнього бізнесу. Як вважає В. Ванг, «ми переходимо від економічної моделі, яка розглядала індивіда як замінний гвинтик в безликій, але продуктивній системі, до такої, яка визнає, що людина є єдиним, хто може зробити систему краще через свої інновації, винаходи та витвори» [1]. Саме розвиток стартапів підвищує прогрес суспільства, розробляючи технології та впроваджуючи інновації.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вивченням сутності стартапів займалось чимало вчених на поглядах яких сформувалась сучасна наукова

думка, серед них варто відзначити Бланка С., Гільбо К., Дорфа Б., Купера Б., Лалу Ф., Маллінса Д., Пателя Н., Фелда Б., Харниша В. та інших. Теоретичні та прикладні аспекти дослідження стартапів знайшли своє відображення в роботах вітчизняних вчених, зокрема, можна виділити праці Гладкої Л., Колесника В., Корнуха О., Кравченко М., Мальчика М., Павленко Д., Чазова Є. та інших. Проте публікації стосовно стартапів є фрагментарними та такими, що не надають вичерпної інформації про їхній розвиток. Все це визначає необхідність їх подальших досліджень та вивчення специфіки розвитку в Україні.

Мета статті. Метою статті є дослідження теоретико-методичних основ розвитку стартапів в Україні, виявлення проблем, що його гальмують.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Чіткого визначення поняття «стартап» немає, проте думки багатьох вчених сходяться на тому, що стартапом є процес розроблення інноваційної технології, абсолютно новий бізнес-проект, що базується на інноваційних ідеях або технологіях та вносить суттєві корективи в життя людей [2, с. 19].

Варто відмітити, що через новизну даного поняття, в Україні відсутня офіційна статистика, відповідна державна політика та пряме законодавче регулювання стартапів. Сам процес їх створення потребує системного осмислення у сфері активізації.

Стартап, слід розглядати як проект, життєвий цикл якого складається з п'яти стадій: посівна, запуску, зростання, розширення, виходу. Поділ на стадії є приблизний і залежить від мети і спрямованості стартапу, сфери його діяльності та інших критеріїв, які будуть впливати на швидкість розвитку, кількість і рівень інвестицій в стартап.

Основні характеристики стартапу базуються на складових поняття: «start» – початок, «up» – швидкий підйом, ріст.

Поняття стартапу найчастіше асоціюється з новою ідеєю, планом її просування на ринку, стратегією розвитку компанії та

обмеженими ресурсами. Відповідно, основою і запорукою успішності стартапу є інноваційна ідея, що забезпечить або створить нову споживчу цінність.

В процесі аналізу стартапів, присутній синергетичний ефект між основними складовими – ідеєю, командою, ресурсами та просуванням (маркетингом). Вони є тими аспектами, без яких неможливо створити ефективний стартап.

Характерними рисами стартапу є: тимчасовість існування (через декілька років успішний стартап перевтілюється на повноцінну компанію, продається або стане підрозділом іншої компанії); орієнтованість на розроблення інноваційного продукту, що задовольнить певні потреби ринку; високий потенціал розвитку, здатність до масштабованості бізнесу; нестійке становище на ринку і невизначеність існування.

Найбільш успішними кампаніями за критерієм співвідношення заявленої мети і зібраних коштів стали: Jollylook (екологічна фотокамера для миттєвих знімків), Senstone (модний кулон для перетворення голосових заміток в текст), UGEARS Hurdy-Gurdy (унікальні механічні музичні моделі).

Наведемо ТОП вітчизняних стартапів: GitLab, People.ai, Bitfury, Neuromation, YayPay, DreamTeam, YouTeam, Restream, Preply, Ugears Lametric, Kwambio, Grammarly [3].

За даними світового рейтингу стартапів сервісу Startup Ranking, Україна у 2018 році посідає 42 місце (215 стартапів) серед 137 країн, випередивши Литву і Естонію. Перше місце в рейтингу посідає США – 45 004 стартапів, друге – Індія (5203 стартапів), третє – Великобританія (4702 стартапи) [4]. Для оцінки самих стартапів сервіс використовує показник SR Score [5].

SR Score – це число від 0 до 100 000, що визначається як інтегральний показник, який показує важливість стартапу в Інтернеті та його вплив у соціальних мережах. Найрейтинговіший український стартап – SendPulse (238 позиція із 83 313 SR Score).

Згідно з рейтингом Глобального індексу інновацій країн з найбільш інноваційною економікою, Україна у 2017 році

посідає 42-ге місце, опустившись на одну позицію. Відповідно, обсяг коштів у відсотковому відношенні до ВВП, який Україна витрачає на дослідження та розробки має коефіцієнт 44; продуктивність 50; присутність в економіці високотехнологічних компаній 34; кількість зареєстрованих патентів і число дослідників – 27.

Основними джерелами ресурсів для стартів в Україні є власні кошти, кредити, крауфандинг, конкурси, кошти інвесторів, венчурне фінансування, бізнес-інкубатори, програми Акселерації.

Найпоширеніша помилка, яку роблять стартапери – фокусування діяльності на пошуку інвестора та пошук коштів. При цьому, найбільш розповсюдженими ризиками, що зустрічаються під час запуску стартапів є: неправильно підібрана команда; неадекватна оцінка бізнес-ідей; невідповідність бізнес-моделі стартапу; відсутність належного фінансування.

Основними проблемами розвитку стартапів в Україні є: макроекономічна нестабільність, відсутність державних програм розвитку та підтримки, фрагментарність розвитку інноваційної інфраструктури, невиконання банківською системою основних функцій щодо кредитування, недотримання законодавства, а як результат висока ризикованість ведення бізнесу загалом, у тому числі у вигляді малих форм підприємницької діяльності.

Висновки. Отже, проаналізувавши ринок стартапів України ми дійшли висновку, що їх розвиток і перетворення в бізнес є однією з головних задач формування національної економіки, створення інтелектуального капіталу, основою подальшого динамічного розвитку країни. На загальнодержавному рівні слід сприяти налагодженню ланцюжка «освіта-бізнес-держава», реалізувати програми стимулюючого характеру щодо розвитку малого бізнесу, збільшити інвестиції у інфраструктурні проекти, удосконалити нормативно-законодавчу базу в частині врахування інтересів стартапів.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

1. Hwang V. The Startup Movement Is Not About Startups, Actually. Forbes: Business and Financial Magazine. 2014. January3. URL: <https://www.forbes.com/sites/victorhwang/2014/01/03/the-startup-movement-is-not-about-startups-actually/#1670300d71a9>.

2. Попко О.В., Мальчик М.В. Сучасна парадигма стартапів у бізнесі. Вісник НУ «Львівська політехніка». 2014. № 811. С. 275–280.

3. Топ-13 українських стартапів 2018. URL: <https://techno.nv.ua/ukr/made-in-ukraine/beri-i-robi-top-13-ukrajinskih-startapiv-2018-roku-2515089.html>

4. Startup Ranking. 2019. URL: <https://www.startupranking.com/> (дата звернення: 09.02.2019 р.)

5. Баб'ячок Р.І., Кульчицький І.І. Основні тенденції розвитку стартапів в Україні – проблеми, перешкоди і можливості // Портал інновацій. 2018. URL: <https://www.civicsynergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Osnovni-tendentsiyi-rozvytku-startapiv-v-Ukrayini-1-1.pdf> . (дата звернення: 12.01.2019 р.).

УДК 330.341.30

Павлюк Л.В., к.е.н., доцент,

Савош Л.В., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

НАПРЯМИ НАРОЩЕННЯ ВАРТОСТІ ГУДВІЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

У науковій публікації розглядаються питання дослідження напрямів нарощення вартості гудвілу машинобудівних підприємств регіону.

Ключові слова: гудвіл, нарощення, машинобудівні підприємства, регіон, прибутковість, господарська діяльність.

Pavliuk L., Savosh L.

AREAS OF INCREASING THE VALUE OF GOODWILL MACHINE-BUILDING ENTERPRISES OF THE REGION

The scientific publication deals with the study of the directions of increasing the value of goodwill of machine-building enterprises of the region in order to increase their profitability. Increasing the value of goodwill at the current stage of economic development requires a great deal of attention from scientists and

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

practitioners, since the proper identification of goodwill will provide accurate data on the need and opportunities for increasing it.

Goodwill value assurance should be accompanied by an analysis of the enterprise's economic activity, a diagnosis of the level of crisis, and an assessment of the effectiveness of the enterprise's development management, which must take place within the framework of a comprehensive approach and economic diagnostics.

Increasing the automation of production, purchasing new equipment, conducting certification and improving the sales system will not only expand the market, but also increase the profitability of the enterprise and increase the cost of goodwill. Also, within the framework of the conducted research, it is recommended to expand the range of products, which will significantly increase the sales volume. As a result, goodwill strongly influences the views of investors, consumers, business partners and employees themselves, which in turn increases the value and liquidity of the enterprise.

Key words: goodwill, growth, machine-building enterprises, region, profitability, economic activity.

Павлюк Л.В., Савош Л.В.

НАПРАВЛЕНИЯ УВЕЛИЧЕНИЕ ГУДВИЛЛА МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕГИОНА

В научной публикации рассматриваются вопросы исследования направлений наращивания стоимости гудвилла машиностроительных предприятий региона.

Ключевые слова: гудвилл, увеличение, машиностроительные предприятия, регион, прибыльность, хозяйственная деятельность.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Для підвищення прибутковості будь-яких підприємств, і машинобудівних, зокрема, на сучасному етапі розвитку все більше уваги необхідно приділяти нарощенню вартості гудвілу. Постійний розвиток економічних та ділових відносин машинобудівних підприємств регіону, їх злиття та співпраця з корпораціями, а також розвиток партнерства спричинило збільшення значення вартості гудвілу.

Як відомо, нарощення вартості гудвілу передбачає підвищення прибутковості підприємств та підвищення ефективності їх діяльності. Оцінка реальної вартості активів є

ключовим фактором для прийняття управлінських рішень щодо діяльності підприємства, тому власники змушені активно опановувати систему по управлінню нематеріальними активами. Одним із таких нематеріальних активів і є гудвіл, що передбачає ділову репутацію підприємства.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.

Питанням дослідження та розробці напрямів нарощенню вартості гудвілу машинобудівних підприємств регіону, а також проблематику розроблення методологічних засад щодо гудвілу досліджували ряд вчених, а саме: С. Майєрс, Р. Брайлі, Е. Дюркгейм, С. Горін, І. Шер, О. Орлова, Т. Ковальова, О. Радіонова та багато інших.

Цілі статті. Головною ціллю статті є дослідження та розробка напрямів нарощення вартості гудвілу машинобудівних підприємств регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Спираючись на попередні дослідження, ми пропонуємо під «гудвілом» розуміти сукупність важливих елементів бізнесу, що стимулюють клієнтів продовжувати користуватися послугами підприємства і дозволяють отримати таку величину прибутку, яка є більшою, ніж необхідно для нормального доходу на всі активи підприємства, включаючи дохід на всі нематеріальні активи, які можуть бути ідентифіковані та оцінені [1].

Здійснивши аналіз господарської діяльності основних машинобудівних підприємств регіону, ми прийшли до висновку, що усі вони потерпають від більш-менш однакового кола проблем, а саме:

- обмеженості у здійсненні незалежної господарської діяльності підприємств;
- високої собівартості продукції;
- високих витрат на збут продукції;
- неефективного використання виробничих потужностей;

- відсутності максимального синергетичного ефекту;
- високого коефіцієнту наявного застарілого обладнання;
- низької заробітної плати (у порівнянні з іншими виробничими підприємствами);
- **відсутності спеціалізованого обладнання, за допомогою якого можна виявити найменший брак продукції тощо.**

Зважаючи на те, що фактори, які формують вартість гудвілу не піддаються ідентифікації, більшість з них мають безпосереднє відношення до конкретних активів. Наприклад, висока якість продукції забезпечує репутація торгового імені чи фірмової марки тощо. Варто відзначити, що оцінка вартості гудвілу проводиться під час купівлі або продажу підприємства. Особливістю оцінювання є те, що результат має об'єктивно – суб'єктивний характер, оскільки визначити точну цифру щодо збільшенні прибутків через зміну вартості гудвілу неможливо. На основі досліджених наукових праць, спробуємо сформулювати головні напрями нарощення вартості гудвілу машинобудівних підприємств регіону у таблиці 1 [2, 3].

Таблиця 1

Напрями нарощення вартості гудвілу машинобудівних підприємств регіону і їх очікувані наслідки

Використаний напрям нарощення вартості гудвілу підприємства	Вплив на збільшення обсягів реалізації продукції, %
Сертифікація продукції (ISO)	15,0 %
Використання методів VW	2,0 %
Використання досвіду Hino Motors	1,5 %
Співпраця з Arvin Meritor	3,4 %
Suspensys Sistemas Automotivos Ltda	1,6 %
Виставки та експозиції	9,0 %

Отже, дослідження показують, що результати використання напрямів нарощення вартості гудвілу підприємства є досить вдалим та ефективними. Спираючись на ці дані, можна здійснити прогноз збільшення ефективності діяльності машинобудівних підприємств регіону на базі нарощення вартості гудвілу через використання цих методів (табл. 2).

Таблиця 2

Ефективність використання напрямів нарощення вартості гудвілу машинобудівних підприємств регіону

Використаний метод нарощення вартості гудвілу підприємства	Вплив на збільшення обсягів реалізації продукції, %
Розширення асортименту	28,0 %
Сертифікація	4,0 %
Покращення збутової діяльності	1,2 %
Обладнання по виявленню браку	11,0 %
Покращення сервісу	2,0 %
Виставки	8,0 %

Необхідно зазначити, що досліджуючи напрями нарощення вартості гудвілу, ми виявили певні його особливості, а саме:

1. Багатофакторний характер гудвілу має на увазі, що дане поняття включає в себе певний ряд чинників та елементів, що впливають на його зростання чи зниження.

2. Гудвіл є невід’ємно пов’язаний з конкретним підприємством і виникає, коли це підприємство має певні конкурентні переваги, що в майбутньому дозволяє отримувати більші прибутки.

3. Умовна вартість гудвілу. Наприклад, вартість гудвілу зростає, коли відбувається злиття чи продаж підприємства за

умови, що вартість підприємства перевищує фактичну вартість його активів.

4. Неможливість прибуткового функціонування підприємства без нарощення вартості гудвілу тощо.

Згідно Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», гудвіл є також «комплекс заходів, спрямований на збільшення прибутку підприємства, без відповідного збільшення активних операцій, включаючи використання кращих управлінських здібностей, домінуючу позицію на ринку продукції (робіт, послуг), нові технології тощо. Вартість гудвілу визначається як різниця між ціною придбання і звичайною ціною відповідних активів» [4, 5].

Тому, для машинобудівних підприємств регіону доречно повсякчасно розширювати асортимент продукції, яка реалізується підприємствами як окремими господарюючими суб'єктами. В той же час, для збільшення прибутку таких підприємств слід розглянути технічне забезпечення цехів, що потребують модернізації. Адже коли підприємство прагне відповідати європейським стандартам, то рано чи пізно воно буде змушене повністю переобладнати цехи, замінивши старе обладнання на нове, тим самим підвищивши рівень безпеки виробництва на підприємстві, а також задоволення працівників умовами своєї праці [6].

Важливим фактором впливу на нарощення вартості гудвілу підприємства, є собівартість продукції, адже після модернізації та заміни старого обладнання, вона, як правило, знижується, що пов'язано із значним зменшенням витрат на ремонтні послуги. Також з встановленням нових виробничих ліній є всі шанси зменшити рівень браку. Отож, своєчасна модернізація обладнання та зниження собівартості значно наростять вартість гудвілу машинобудівних підприємств регіону, що позитивно вплине на збільшення прибутку [7].

Висновки. Отож, з метою нарощення вартості гудвілу машинобудівних підприємств регіону та для підвищення прибутковості і посилення конкурентних позицій, пропонуємо ряд заходів:

1. Провести максимальну автоматизацію усіх виробництв.
2. Здійснити закупівлю спеціалізованого обладнання, що дозволить більш ефективно і з мінімальними затратами випускати необхідну продукцію.
3. Повсякчасне застосування PR-технологій для підтримки високого іміджу торгової марки.
4. Покращення системи сервісного обслуговування.
5. Максимально можливе зниження цін готової продукції за рахунок зниження собівартості.
6. Проведення додаткового навчання по підвищенню професійної майстерності та кваліфікації працівників, обмін працівниками для набуття ними нового досвіду роботи.
7. Розширення асортименту випущеної продукції, що дозволить розширити ринки збуту.
8. Збільшення інтенсивності використання активів, оборотних активів, власного капіталу, дебіторської заборгованості, мінімізація залишків готової продукції.
9. Покращення маркетингової діяльності, що в свою чергу, збільшить обсяги збуту, використання новітніх систем менеджменту, як наприклад, SixSigma, що функціонує на багатьох машинобудівних підприємствах регіону тощо.

1. Павлюк Л.В., Завадська О.М. Значення гудвілу та його оцінка для здійснення успішної підприємницької діяльності / Економічний форум / науковий журнал, 2019. №2. С. 94–99.

2. Десмонда Г.М. та Келлі Р.Е., Формування вартості гудвілу / Пер. з англ.: Уч. пос. М.: Видавничий дім «Вільямс», 2001 256 с.

3. Бланк І.О. Оцінка вартості гудвілу підприємства. Методика розрахунку вартості гудвілу / Пер. з англ. А. Олійника та Р. Скіпальського. – К.: Основи, 2014 9 с.

4. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/247/95-%D0%B2%D1%80/ed19950714/find?text=%C3%F3%E4%E2%B3%EB#w11>

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 8 «Нематеріальні активи»: Положення, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 № 87. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.rada.gov.ua.

6. Нусінова О.В. Оцінювання репутації [Електронний ресурс]. / Оцінювання репутації підприємства: кількісні та якісні підходи, 2014. Режим доступу <http://studme.com.ua/>.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

7. Корчемлюк А.І., Литвинчук І.Л., Циганенко Г.В. Гудвіл корпоративних підприємств: монографія / Житомир, 2013. 160 с.

УДК 338.48

Погуда Н.В., к.е.н., доцент

Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця

ТУРИЗМ ЯК ІНДИКАТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто сучасні індекси оцінки розвитку економіки країни. Проаналізовано динаміку валового внутрішнього продукту та динаміку зростання доходів від надання туристичних послуг. Встановлено, що між показником ВВП та розвитком туризму існує тісний зв'язок. Визначено необхідність розвитку туризму як індикатора розвитку економіки.

Ключові слова: туризм, індикатор, валовий внутрішній продукт, індекс розвитку.

Pohuda N.

TOURISM AS AN ECONOMIC DEVELOPMENT INDICATOR

The article examines the modern indices of assessment of economic development of the country, the main purpose of which is to summarize the economic level of development of the country. In Ukraine, it is proposed to use the index of current economic capacity as an average measure of economic development. It is determined that most international indicators at the base of calculations include gross domestic product.

The dynamics of gross domestic product as a key indicator of the economy development is analyzed. It is noted that tourism has a significant impact on economies, if its share is 6-10% of GDP. According to the research, this indicator in Ukraine is much lower than the desired level, and therefore the development of tourism is low.

The dynamics of income growth from the provision of tourist services has also been analyzed, which has led to the conclusion of a positive trend in tourism in recent years.

It is established that there is a close link between GDP and tourism development. This is explained by a number of factors, such as the increase in the number of tourist entities (including both individuals and individuals), which in turn influences GDP development. Also, as the number of services provided increases, the number of staff and budget allocations is correspondingly increasing. Secondly, the increase in the number of sales permits is a mediating factor for improving the economic situation in the country and, consequently, the growth of household income.

Key words: tourism, indicator, gross domestic product, development index.

Погуда Н.В.

ТУРИЗМ КАК ИНДИКАТОР РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ

В статье рассмотрены современные индексы оценки развития экономики страны. Проанализирована динамика валового внутреннего продукта и динамику роста доходов от предоставления туристических услуг. Установлено, что между показателем ВВП и развитием туризма существует тесная связь. Определена необходимость развития туризма как индикатора развития экономики.

Ключевые слова: туризм, индикатор, валовой внутренний продукт, индекс развития.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Інвестиційна привабливість кожної держави визначається рядом факторів, де одним із ключових індикаторів можна вважати і розвиток туризму. Адже інвестиції є стимулюючим фактором зростання економіки, збільшення виробництва та надання послуг, забезпечення значної кількості додаткових робочих місць, а отже, і росту валового внутрішнього продукту. Туризм є найбільш динамічною сферою протягом останніх років та економічно вигідним напрямом ведення бізнесу. Тому можна говорити про існування зв'язку між рівнем розвитку туристичної сфери та розвитком національної економіки.

Аналіз досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Розвиток туризму та його вплив на економіку держави розглядають багато науковців, найбільш значущий вплив у даній сфері мають праці таких вчених як Л. Дядечко [1], О. Любіцевої [2], М. Мальської [3], Т. Ткаченко [4]. Проблемам

визначення ключових індикаторів розвитку економіки присвячені дослідження Б. Данилишина, С. Герасименко, В. Головка [5]. Однак питанням взаємозв'язку та впливу туризму на економіку держави присвячено недостатньо уваги у наукових розробках.

Цілі статті. Метою статті є аналіз динаміки розвитку туризму та дослідження впливу туризму на економіку держави.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У сучасних умовах про рівень розвитку економіки держави прийнято говорити більше за допомогою оцінки різних міжнародних показників, ніж за реальними економічними показниками такими як ВВП, ВНП, рівень зайнятості та безробіття, інфляція, експорт та імпорт. Зокрема, широко розповсюдження набувають у процесі оцінки такі міжнародні показники як індекс людського розвитку (який є інтегральним показником рівня життя населення, освіти, ВВП на душу населення), індекс конкурентоспроможності країни (включає 12 показників), індекс економічної свободи (основу містять 10 показників). У той же час, національним індексом, що визначає рівень економічного розвитку держави є індекс поточної економічної спроможності, який рекомендовано використовувати для оцінки соціально-економічного стану країни. Зазначені вище індекси є інтегральними показниками, що мають на меті оцінювати рівень розвитку економіки держави різносторонньо, враховуючи різні аспекти розвитку.

Попри існування широкого кола показників базовим для їх оцінки виступає показник ВВП, динаміку розвитку якого в Україні проілюстровано на рисунку 1.

Відповідно можемо зробити висновок, що показник ВВП має лінійну тенденцію до зростання та має позитивну динаміку.

Враховуючи світову практику, частка туризму у складі ВВП має становити 6-10%, що свідчить про значний вплив даної сфери на економіку держави та його розвиток. У той же час, аналізуючи даний показник в Україні, його розмір коливається у межах 0,4-0,65% [7]. Тобто рівень розвитку туризму є

незначним та має зростати, зокрема за рахунок удосконалення туристичної інфраструктури, законодавчого забезпечення та податкового стимулювання, зростання доходів населення тощо.

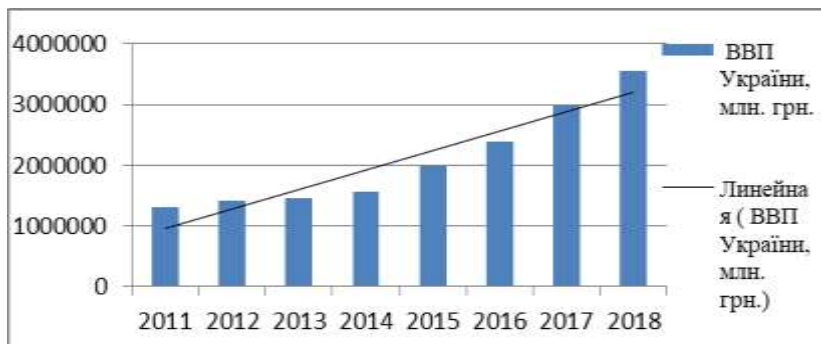

Рис.1. Динаміка валового внутрішнього продукту України протягом 2011–2018 рр. [побудовано автором на основі 6]

Стосовно тенденцій розвитку слід зауважити, що важливим показником розвитку туризму в країні є дохід від надання туристичних послуг, динаміку якого можна прослідкувати за допомогою рисунку 2.

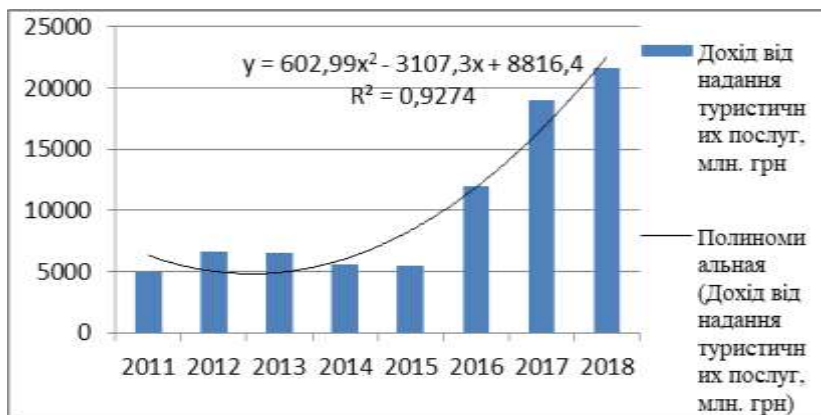

Рис. 2. Динаміка доходів від надання туристичних послуг в Україні, 2011–2018 рр. [побудовано автором на основі 6]

Так само позитивну динаміку протягом 2016–2018 років має і зростання доходу від надання туристичних послуг суб'єктами туристичної діяльності (юридичних та фізичних осіб). За допомогою поліноміальної функції встановлено, що достовірність використаних даних є високою і становить майже 93%.

Отже, аналізуючи рис. 2, можна зробити висновок, що зростання даного показника обумовлено: по-перше, збільшенням кількості суб'єктів туристичної діяльності (у 2018 р. на 23% більше у порівнянні з 2017 р.), що у свою чергу, впливає на розвиток ВВП, оскільки зростає кількість наданих послуг, також спостерігається певне збільшення чисельності персоналу, відповідно і відрахувань до бюджету; по-друге, збільшенням кількості реалізованих путівок (понад 40% по відношенню до 2017 р.), що також пов'язано з економічною ситуацією в країні, а отже, зростанням доходів населення.

Висновки. Розвиток туризму можна вважати індикатором і розвитку економіки, оскільки від ефективного функціонування даної сфери підприємницької діяльності суттєво залежить як розкриття і використання природного та антропогенного потенціалу туристичних територій, так і збільшення чисельності не лише туристів, але й реальних інвесторів. Туризм має вагомий вплив і на суміжні сфери, тим самим створюючи мультиплікативний ефект на економіку держави.

1. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу / К.: Центр учбової літератури, 2007. 224 с.

2. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / К.: Альтерпрес, 2002. 436 с.

3. Мальська М.П., В.В. Худо, В.І. Цибух. Основи туристичного бізнесу: навчальний посібник / Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.

4. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т.І. Ткаченко. К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. 463 с.

5. Герасименко С., В. Головка, І. Нікітіна. Система національних рахунків: навч. посіб. / Харків: ХНУ, 2005. 217с.

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

7. Погуда Н., О. Розметова Сучасний стан туристичного ринку України: оцінка та перспективи розвитку / // Ефективна економіка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6608>

УДК 332.1:658.512

Полінкевич О.М., д.е.н., проф.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

РЕГІОНАЛЬНІ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ ЧЕРЕЗ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ АКТИВНІСТЮ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

В статті зазначено, що рушійною силою економіки розвинених країн є формування регіональних систем розвитку бізнесу, які не тільки рекомендуються, але й необхідні для забезпечення соціально-екологічного та економічного розвитку регіону, забезпечення його безпеки. Зазначено, що оскільки стейкхолдерів розглядають як фізичних, так і юридичних осіб, то підходів до підвищення фізичної активності є два: заходи із впливу на фізичних осіб та заходи із залучення організація та установ до фізичної активності через розробку комплексу програм для їх працівників. Визначено сутність регіональної системи розвитку бізнесу, описано принципи її функціонування та умови реалізації.

Ключові слова: регіональна система розвитку бізнесу, управління, фізична активність, продуктивність праці, стейкхолдери.

Polinkevych O.

REGIONAL BUSINESS DEVELOPMENT SYSTEMS THROUGH STAKEHOLDERS 'PHYSICAL ACTIVITY MANAGEMENT

The article states that the driving force of the economies of developed countries is the formation of regional business development systems, which are not only recommended but also necessary to ensure the socio-ecological and economic development of the region, to ensure its security. It is noted that as stakeholders consider both physical and legal entities, there are two approaches to increasing

physical activity: 1) measures to influence individuals through their involvement in sports competitions, creating different kinds of draws with a win - visiting institutions engaged in physical activity of the population of the region at lower prices, creating promotional videos about healthy lifestyles; 2) measures to involve organizations and institutions in physical activity through the development of a range of programs for their employees, the promotion of healthy lifestyles, the development of systems to overcome fatigue at work, increase productivity at enterprises, the creation of trainings, symposia and conferences that promote physical activity as a tool to reduce the burden on the region's economy. The essence of the regional business development system is determined, the principles of its functioning and conditions of realization are described.

Regional business development system is a set of industrial, financial, commercial, social, environmental, sports and recreational activities in the region, which increase the competitive position of the region among other regions of Ukraine, affect the productivity and health of the population, increase the level of job satisfaction, personal and social life. Establishment of a regional system of business development based on the principles of transparency, openness, efficiency, environmental friendliness and mutual support for promoting the well-being and laying the foundations for sustainable socio-ecological and economic development of the territories. As everyone involved in the regional business development system is a stakeholder, more attention should be given to measures to manage their physical activity in order to achieve the socio-ecological and economic sustainable development of the region. Stakeholders' contribution to the regional business development system is power and incentives. Power can be technology, innovation, time, professional skills, knowledge, qualifications, soft and solid competencies. The incentives will be access to modern management technologies, the ability to conduct experiments through openness of society, advanced training, rewards in improving the level of satisfaction with work, personal and social life in the region, safe working conditions, a complete regional material and technological base, accessibility to energy-saving technologies, eco-friendly technologies status, exchange of experience with developed regions and territories. The main advantages of managing stakeholder in regional business systems are: the regional development priorities must be clear and have a common vision among its key influencers; identifying who are the main stakeholders and understanding their attitude to these systems; bringing people together, including their knowledge and experience, to solve problems together; defining the region's strategy for competitive advantage; reducing the level of risk in the region and increasing the level of security.

Effective engagement helps to transform stakeholder needs into organizational goals and provides the basis for developing an effective strategy. Finding a point of consensus or overall motivation helps the stakeholder group turn the investment into a meaningful outcome. For a regional business system to be successful, all parties must have a clear understanding of the process and goals. The information should be conveyed purposefully and consistently at each stage. Stakeholders need to understand the vision and role they play individually in

achieving the goals of the region. Each stakeholder has to understand their own meaning and the role they play in achieving a common goal. Many of the activities suggested by increasing the physical activity of stakeholders cannot be implemented due to low awareness and lack of interaction between them. Engaging with stakeholders from the outset helps to engage them in the regional business system and assure their successful completion. Stakeholders who do not understand community development strategies find it difficult to stay engaged and move in the right direction.

Key words: regional business development system, management, physical activity, labor productivity, stakeholders.

Полинкевич О.Н.

РЕГИОНАЛЬНЫЕ СИСТЕМЫ РАЗВИТИЯ БИЗНЕСА ПРИ УПРАВЛЕНИИ ФИЗИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТЬЮ СТЕЙКХОЛДЕРОВ

В статье указано, что движущей силой экономики развитых стран является формирование региональных систем развития бизнеса, не только рекомендуются, но и необходимые для обеспечения социально-экологического и экономического развития региона, обеспечения его безопасности. Указано, что поскольку стейкхолдеров рассматривают как физических, так и юридических лиц, то подходов к повышению физической активности два: меры по воздействию на физических лиц и меры по привлечению организация и учреждений к физической активности путем разработки комплекса программ для их работников. Определена сущность региональной системы развития бизнеса, описаны принципы ее функционирования и условия реализации.

Ключевые слова: региональная система развития бизнеса, управления, физическая активность, производительность труда, стейкхолдеры.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Важливою рушійною силою економіки розвинених країн є формування регіональних систем розвитку бізнесу, які не тільки рекомендуються, але й необхідні для забезпечення соціально-екологічного та економічного розвитку регіону, забезпечення його безпеки. З огляду на стрімку глобалізацію та інтенсивний розвиток інформаційних і комунікаційних технологій, дедалі більше стейкхолдерів беруть участь в побудові регіональних систем розвитку бізнесу. Вони є комплексом наукових, технологічних, виробничих, організаційних, фінансових,

комерційних, соціальних та екологічних заходів, сукупність яких приводить до впровадження нових або удосконалення існуючих продуктів, послуг та забезпечує безпеку регіону.

Залучення стейкхолдерів до регіональних систем розвитку бізнесу сприяє своєчасному забезпеченню ресурсами і росту конкурентоспроможності регіону. Залучення зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів у бізнес буде сприяти збільшенню матеріальних ресурсів, створення сприятливих умов для ведення бізнесу, оперативності прийняття та реалізації рішень. Тому в процесі управління перетворенням та розвитком необхідно враховувати думки та інтереси всіх зацікавлених сторін. Управляти розвитком регіональних виробничих систем бізнесу можна через підтримання активності та працездатності стейкхолдерів, яке досягається при підвищеній фізичній активності останніх.

Зважаючи на це варто приділити увагу побудові регіональних систем розвитку бізнесу через управління фізичною активністю стейкхолдерів. Завдяки цьому покращиться соціальний та економічний розвиток регіону, підвищаться його рейтингові позиції серед регіонів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вперше ідею врахування зацікавлених сторін та їх інтересів в рамках функціонування тих чи інших сфер або об’єктів запропонував Е. Фріман. Згідно його авторської трактовки стейкхолдери – це будь-які індивіди, групи або організації, які здійснюють суттєвий вплив на схвалювані фірмою рішення та/або які опиняються під впливом цих рішень [9, с. 25]. Використання стейкхолдерського підходу в управлінні функціонуванням та розвитком регіону та його територіальних одиниць субрегіонального рівня, або субрегіону, набуло своєї популярності відносно нещодавно. Так, в науковій літературі з’явилися публікації, присвячені загальним засадам застосування стейкхолдерського підходу у стратегічному управлінні розвитком територій [6; 8]. У працях [7] розроблено моделі для аналізу взаємодії стейкхолдерів інноваційного проекту; у праці [5] побудовано регіональну виробничу систему

на японській філософії кайдзен, а в [3; 4] відзначений вплив фізичної активності на бізнес, запропоновано заходи зменшення втомлюваності та підвищення працездатності.

Проте в їхніх роботах проводилося дослідження лише окремих аспектів, які стосуються регіональних систем розвитку бізнесу через фізичну активність стейкхолдерів. Проте до сьогодні відсутній комплексний підхід до цих двох понять.

Цілі статті. Враховуючи складну природу регіональних систем розвитку бізнесу, поліаспектність його змістовного наповнення, а також відсутність виражених підходів до поєднання фізичної активності та ефективності функціонування регіональних систем бізнесу, виникає необхідність дослідження цих систем через підвищення фізичної активності стейкхолдерів. Це забезпечить зростання продуктивності праці та соціально-екологічний розвиток регіону. Поза дослідженнями вчених залишається багато суперечливих і водночас актуальних питань щодо цієї проблеми. Тому вважаємо необхідним сконцентрувати увагу і обґрунтувати авторську позицію щодо цього питання.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Стейкхолдер (зацікавлена сторона) – фізична особа або організація, що має права, частку, вимоги або інтереси щодо системи або її властивостей, що задовольняють їх потребам та очікуванням [1]. Стейкхолдери забезпечують можливості для системи (внесок) і є джерелом вимог для системи (стимул). Внесок – це матеріальні ресурси або послуги, внесені зацікавленими сторонами в проект із метою участі та отримання прибутку. Стимули – це блага, які можуть задовольнити потреби людини при виконанні ним певних дій [2]. Зацікавлена сторона може впливати або ж бути під впливом регіональної системи. Зацікавлені сторони можуть бути учасником регіональних систем розвитку бізнесу, або мають інтереси, на які може вплинути розвиток регіону. Оскільки стейкхолдерів розглядають як фізичних, так і юридичних осіб, то підходи до підвищення фізичної активності будуть різними. Розглянемо два

підходи:

1) заходи із впливу на фізичних осіб через залучення їх до спортивних змагань, створення різного роду розіграшів із виграшем – відвідуванням закладів, що займаються фізичною активністю населення регіону за нижчими цінами, створення промоційних роликів про здоровий спосіб життя;

2) заходи із залучення організація та установ до фізичної активності через розробку комплексу програм для їх працівників, популяризація здорового способу життя, розробка систем подолання втоми під час праці, підвищення продуктивності праці на підприємствах, створення тренінгів, симпозіумів та конференцій, які б пропагували фізичну активність як інструмент зменшення навантаження на економіку регіону.

У профілактиці стомлення і перевтоми працівника значна роль належить організації раціонального режиму праці і відпочинку. Фізіологи обґрунтували такі умови підвищення працездатності, що сприяють ефективному попередженню стомлення: 1) у будь-яку роботу потрібно входити поступово; 2) умовою успішної працездатності є розміреність і ритмічність; 3) послідовність і плановість виконання завдань; 4) недбалість і квапливість у праці є неприпустимою; 5) фізіологічно обґрунтоване чергування праці і відпочинку, а також зміна форм діяльності (найефективнішим є відпочинок, пов'язаний з активним діяльним станом); 6) сприятливе відношення суспільства до праці (мотивація праці і соціальні умови) [3, с. 35].

Низька фізична активність населення як розвинених, так і країн світу обходиться світовій економіці приблизно в 67,5 млрд дол. на рік, свідчать дані дослідження. Вперше вчені зробили спробу оцінити економічні наслідки малорухомості. У дослідженні стверджується, що всі суми є результатом надто консервативного аналізу, і фактичний збиток може бути вищим. Вчені оцінювали витрати на підтримку здоров'я, підіраного низькою фізичною активністю, збиток від зниження продуктивності праці і тривалість життя з поправкою на роки

можливої інвалідності. Близько 58,8 млрд дол. представляють витрати, пов'язані з охороною здоров'я, ще 13,7 млрд дол. – втрати продуктивності праці. Більше 40% загальної суми (27,8 млрд дол.) припадає на США. У країнах, що розвиваються, економічний збиток значно менший, ніж у розвинених, однак жителі держав з низьким рівнем доходів на душу населення частіше страждають від різних захворювань, пов'язаних з малорухливим способом життя. В дослідженні були розглянуті дані з 142 країн, в яких проживають 93,2% світового населення [4].

Висновки. Отже, регіональна система розвитку бізнесу – це сукупність виробничих, фінансових, комерційних, соціальних, екологічних, спортивно-оздоровчих заходів в регіоні, які підвищують конкурентну позицію регіону серед інших регіонів України, впливають на продуктивність праці та здоров'я населення, підвищують рівень задоволеності праці, особистого та суспільного життя. Побудова регіональна система розвитку бізнесу за принципами прозорості, відкритості, ефективності, екологічності, взаємопідтримки сприятиме підвищенню добробуту та закладенню основ сталого соціо-еколого-економічного розвитку територій. Оскільки кожна особа, яка бере участь у регіональній системі розвитку бізнесу є стейкхолдером, то варто більше уваги приділяти заходам із управління їхньою фізичною активністю задля досягнення соціо-еколого-економічного сталого розвитку регіону. Внеском стейкхолдерів до регіональної системи розвитку бізнесу є влада та стимули. Владом можуть бути технології, інновації, час, професійні навички, знання, кваліфікація, м'які та тверді компетенції. Стимулами виступатимуть доступ до сучасних технологій управління, можливість проведення експериментів через відкритість суспільства, підвищення кваліфікації, винагорода у покращенні рівня задоволеності працею, особистісним та суспільним життям в регіоні, безпечні умови праці, укомплектована регіональна матеріально-технологічна база, доступність до енергозберігаючих технологій, поліпшення екологічного стану, обмін досвідом із розвинутими регіонами та

територіями. Основними перевагами управління стейкхолдерами в регіональних системах бізнесу є: пріоритети регіонального розвитку повинні бути ясними і мати спільне бачення серед його ключових впливових осіб; визначення, хто є основними стейкхолдерами, і розуміння їхнього ставлення до цих систем; об'єднання людей включаючи їх знання та досвід для спільного розв'язання проблем; визначення стратегії регіону для отримання конкурентної переваги; зниження рівня ризику в регіоні та підвищення рівня безпеки.

Ефективна взаємодія допомагає перетворити потреби зацікавлених сторін в організаційні цілі та створює основу для розробки ефективної стратегії. Виявлення точки консенсусу або загальної мотивації допомагає групі стейкхолдерів перетворити інвестиції на значимий результат. Щоб регіональна система бізнесу була успішною, всі сторони повинні мати чітке розуміння процесу та цілей. Інформація має передаватися цілеспрямовано і послідовно на кожному етапі. Стейкхолдери мають розуміти бачення і ту роль, яку вони індивідуально відіграють у досягненні цілей регіону. Кожен стейкхолдер має розуміти своє значення та яку саме індивідуальну роль вони відіграють для досягнення спільної мети. Багато заходів, які запропоновано через підвищення фізичної активності стейкхолдерів не можуть бути реалізовані через низьку поінформованість та відсутність взаємодії між ними. Взаємодія зі стейкхолдерами з самого початку допомагає залучити їх у регіональну систему бізнесу та переконати в його успішному завершенні. Стейкхолдерам, які не розуміють стратегію розвитку громади, важко залишатися залученими і рухатися далі в потрібному напрямі.

1. ДСТУ ISO/IEC/IEEE 15288:2016. Інженерія систем і програмного забезпечення. Процеси життєвого циклу систем. Переклад з англ. Чинний від 01.01.2018. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2018. 90 с.

2. Ілляшенко К.В. Менеджмент персоналу. Конспект лекцій для студ. спец. 7.050104 та 8.050104 «Фінанси» усіх форм навчання та слухачів ЦПО. Суми : СумДУ, 2010. 79 с.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

3. Марчишина Є.І., Мельник В.В., Гречишин О.М. Важкість праці як психофізіологічний небезпечний та шкідливий чинник виробництва. *Охорона праці*. 2015. №3-4 (148–149) березень-квітень. С. 31–35.

4. Низька фізична активність населення обходить світовій економіці приблизно в \$67,5 млрд на рік – ЗМІ. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/381245/nyzka-fizychna-aktyvnist-naselennya-obhodytsya-svitovij-ekonomitsi-priblyzno-v-67-5-mlrd-na-rik-zmi> (дата звернення 31.07.2016).

5. Полінкевич О.М. Побудова регіональних виробничих систем на японській філософії кайдзен. *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»: зб. наук. праць. Луцьк. нац. техн. ун-ту*. 2017. Вип. 14 (55). С. 255–262

6. Тажитдинов И.А. Применение стейкхолдерского подхода в стратегическом управлении развитием территорий. *Экономика региона*. 2013. № 2. С. 17–27.

7. Трифонова А.І., Доценко Н.В. Розробка моделі для аналізу взаємодії стейкхолдерів інноваційного проекту. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: технічні науки*. 2019. № 2. Ч. 1. Том 30 (69). С. 220–225.

8. Тяжкороб І. В. Стратегічне партнерство у соціально-економічному розвитку регіональних систем. *Прометей : регіон, зб. наук, праць з економіки*. 2011. Вип. 3 (36). С. 120–122.

9. Freeman E. Strategic Management. A Stakeholder Approach. Boston : Pitman, 1984. 231 p.

УДК 330.142

Потьомкіна О.В., к.е.н., доцент

Шульган Ж.А.

Луцький національний технічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті проведено аналіз організації системи працевлаштування у Волинській області. Охарактеризовано тенденції розвитку та основні чинники, що впливають на рівень працевлаштування. Визначено напрями вдосконалення системи працевлаштування у регіоні

Ключові слова: працевлаштування, ринок праці, трудові ресурси.

Potomkina E., Shulgan Zh.

THE CURRENT STATE AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF THE EMPLOYMENT SYSTEM IN VOLYN REGION

In the article describes the current state of the employment system in the Volyn region. The research shows that today such tendencies as increasing employment problems, decreasing competitiveness of labor potential, result in the fact that the number of unemployed is increasing.

There is a need to develop new employment programs to ensure effective organization of employment in the system of socio-economic and legal measures.

Problems of organization and efficiency of employment are considered in scientific works of Ukrainian and foreign scientists such as Babaskin A., Bolotina N., Begichev B., Kiselev I., Lushnikov M., Pilipenko P., Venediktov V., Tolkunova V., Khutoryan N., Chanisheva G., Yaroshenko O., Jackman R., Leard R., Parsons T., Stanley G, Filer R. and others.

However, there are a number of issues that require further research. This concerns the study of the effectiveness of the organization of employment and development forecasting.

The research considers necessity to use a set of indicators that characterize employment, in particular: the economically active and inactive population, employment, unemployment, the load of unemployed in the workplace, the demand and supply of labor, the number of vacancies and employed persons for the study period.

The organization of the employment system in the Volyn region indicates that the long-term imperfection of interaction between the labor market and

education subjects negatively affected the employment system and the labor market, causing inconsistency of professional and qualification standards with the requirements of production, worsening the quality of training and imbalances professions. The purpose of interaction between the labor market and education actors is to maximize the satisfaction of all stakeholders, which on the one hand balances the demand and supply for skilled labor, to achieve higher quality of education (improving its content and improving its form), and on the other - to satisfy all in relevant educational products and (services).

The most promising tools for regulating the level of employment are those that take into account the impact of global trends and are aimed at enhancing innovation employment, entrepreneurial activity of the population, ensuring the balance of the educational services and labor market, forecasting the volume and structure of supply and demand for, improving the competitiveness of employees places.

Therefore, the article determines that the main directions of increasing the efficiency of employment are the collection and dissemination of information on the state of demand and supply in the labor market; a holistic system of professional education for the unemployed or those at risk of unemployment; professional education and retraining programs to increase the competitiveness of the unemployed market; development of regional employment programs and targeted community service programs; development of social security system. Foreign experience in organizing public works makes it possible to use the labor force more rationally, to create temporary employment for the unemployed population both at the regional level and during the implementation of national projects.

Key words: employment, labor market, labor resources.

Потёмкина А.В., Шульган Ж.А.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ТРУДОУСТРОЙСТВА В ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье проведен анализ организации системы трудоустройства в Волынской области. Охарактеризованы тенденции развития и основные факторы, влияющие на уровень трудоустройства. Определены направления совершенствования системы трудоустройства в регионе

Ключевые слова: трудоустройство, рынок труда, трудовые ресурсы.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Сучасний стан ринку праці в Україні характеризується збільшенням проблем у сфері

працевлаштування, що проявляється у зниженні конкурентоспроможності працівників і, як наслідок – зростання чисельності безробітних. Не дивлячись на те, що на сьогодні у світі спостерігається тенденція передачі машинам і комп’ютерам фізичних та навіть певних інтелектуальних функцій працівника, значення людської праці зростає. Виходячи з цього, виникає необхідність у розробці нових програм зайнятості населення для забезпечення ефективної організації працевлаштування трудових ресурсів в системі соціально-економічних і організаційно-правових заходів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Проблеми організації та ефективності працевлаштування розглянуті у наукових працях українських та закордонних вчених різних галузевих наук, серед яких А.Ю. Бабаскін, Н.Б. Болотіна, Б.К. Бегічев, І.Я. Кисельов, М.В. Лушнікова, П.Д. Пилипенко, В.С. Венедіктов, В.М. Толкунова, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишева, О.М. Ярошенко, Р. Джекман, Р. Леярд, Т. Парсонс, Г. Стенлі, Р. Філер тощо [1].

Проте, залишається ряд питань, що потребують додаткових досліджень, зокрема, це стосується дослідження ефективності організації системи працевлаштування та прогнозування розвитку, що обумовлює вибір теми та актуальність дослідження.

Цілі статті. Метою статті є дослідження організації працевлаштування населення у Волинській області для визначення напрямів вдосконалення системи працевлаштування та збільшення її ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для обґрунтування удосконалення системи працевлаштування було проаналізовано сукупність показників, що характеризують стан працевлаштування, зокрема: економічно активне та неактивне населення, попит та пропозицію на робочу силу, кількість вільних вакансій та працевлаштованих осіб за досліджуваний період [2; 3].

Для дослідження було використано статистичну інформацію [2;3;4], яка показала наступні результати: динаміка економічно активного населення у віці 15-70 років впродовж 2014-2018 рр. мала тенденцію до постійного зниження, проте незначне підвищення економічно активного населення працездатного віку відбулось у 2018 році. Скорочення пояснюється загальним зниженням кількості населення, що викликано перевищенням показника смертності над показником народжуваності, старінням нації, зовнішніми міграціями українців тощо. Така ситуація регіонального ринку праці, яка характеризується демографічною кризою, потребує особливої уваги, зокрема, дефіцит трудових ресурсів негативно впливає на соціально-економічну безпеку регіону, здійснює вплив на обсяги валового внутрішнього продукту.

Наступний етап – аналіз попиту та пропозиції на ринку праці Волинської області (Рис.1).

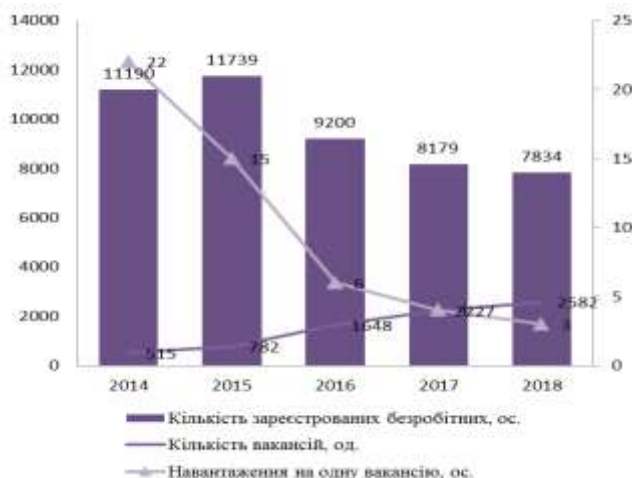

Рис. 1. Попит та пропозиція робочої сили у Волинській області у 2014–2018 рр. (складено на основі літературних джерел [2;3])

З рисунку видно, що попит на працю значно перевищує пропозицію, виражену у кількості вакансій, протягом

2014–2018 рр. В той же час кількість зареєстрованих безробітних з кожним роком зменшується, а пропозиція має позитивну тенденцію. У 2014 році на 11190 безробітних припадало 515 вакансій на заміщення робочих місць, тоді як у 2018 році на 7834 особи припало 2582 вакансії. Відповідно, кількість безробітних в області зменшилась на 3356 осіб, а пропозиція праці зросла на 2067 одиниць вакансій.

Вивчаючи статистику безробіття розуміємо, що явище має значення більше для розуміння того, які трудові ресурси сьогодні можуть бути використані в економіці регіону. Динаміка збільшення кількості безробітних також може сигналізувати про проблеми на ринку праці.

Бачимо, що кількість безробітних в області протягом досліджуваних років коливається. Центри зайнятості пропонують вакансії на вибір, але безробітних відлякує зарплата, яка подекуди не становить мінімальну заробітну плату. Оскільки, орієнтація підприємств на оптимізацію витрат з одного боку підвищує вимоги до компетентності персоналу, з іншого – не призводить до підвищення заробітної плати [5; 6].

Для Волинської області характерним є значна частка зайнятих у промисловості, торгівлі і сільському господарстві. Така специфічна структура зайнятості зумовлена економіко-географічним (прикордонним) положенням території, що сприяє розвитку торгівлі, а також традицією ведення сільського господарства. Висока частка зайнятих у промисловості пояснюється наявністю промислових об'єктів (харчової, переробної, видобувної промисловості та машинобудування), які розміщені здебільшого у великих містах області.

Динаміка попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці області характеризується перевищенням пропозиції робочої сили над її попитом, а також тенденціями до росту у цілому по області попиту на робочу силу та скорочення її пропозиції. У переважній більшості адміністративних районів області можна виділити такі, де помітна тенденція до скорочення пропозиції робочої сили.

Лише Луцький район характеризується певним ростом пропозиції робочої сили. Це пояснюється близькістю до обласного центру, а відповідно кращими можливостями працевлаштування. Тому серед інших адміністративних районів відбувається скорочення пропозиції зареєстрованої робочої сили, оскільки тривалість очікування працевлаштування та рівень оплати праці, яку пропонує державна служба зайнятості, часто не відповідає потребам, особливо молодого, працездатного населення, яке працевлаштовується неофіційно та на короткостроковий період.

Що стосується попиту на робочу силу у 2014 році, то такі райони, як Ковельський, Володимир-Волинський, Горохівський, Ківерцівський, та Луцький та м. Луцьк, м. Ковель, м. Нововолинськ, м. Володимир-Волинський характеризуються тенденцією до його росту. Переважно це зумовлено наявністю об'єктів виробництва, а відповідно і потребами заповнення вакантних місць.

На кінець 2018 року, різниця пропозиції праці між областями дещо зрівнялась, хоча найбільші показники залишились у м.Луцьку та районі, значно збільшилась у м.Ковелі а районі, м.Нововолинську, Горохівському та Ківерцівському районах.

Як результат співвідношення попиту та пропозиції робочої сили є показники навантаження на одне вільне робоче місце (вакансію). Для адміністративних районів і міст області навантаження на одне вільне робоче місце (вакансію) у 2014 році складало у середньому 22 особи, у 2018 році – 3. До районів з найвищими показниками за весь досліджуваний період належать Любомльський, Шацький, Рожищенський, Ківерцівський; з найнижчими – Камінь-Каширський, м. Нововолинськ і м. Луцьк. Щодо динаміки, то помітне зменшення навантаження у цілому по області, крім Рожищенського та Ківерцівського районів, де за досліджувані роки навантаження на одне робоче місце значно збільшилось.

Отже, у 2014–2015 році найбільш негативними чинниками впливу на розвиток ситуації з працевлаштування стали

загострення військово-політичної ситуації на сході України, загальна макроекономічна нестабільність та суттєва девальвація національної валюти.

Основні скорочення робочої сили у 2014–2015 роках вже відбулись і найбільш поширеною тактикою підприємств регіону було вичікування, наслідком чого спостерігаємо скорочення кількості вакансій. Орієнтація підприємств на оптимізацію штатів призвела до незначного скорочення загальної кількості робочих місць, але таке скорочення фактично не загрожувало працівникам робітничих професій. Основними проблемними питаннями у 2014–2015 рр. були високе навантаження незайнятих громадян на одне вільне робоче місце (вакантну посаду), станом на 01.01.2014 р. цей показник у цілому по області склав 22 особи, тоді як станом на 01.01.2018 р. – 5 осіб [2; 3; 6].

Наступний блок дослідження – динаміка працевлаштування населення у Волинській області у розрізі районів та великих міст області (Рис. 2).

З рисунку видно, що кількість працевлаштованих осіб протягом останніх років зменшується в цілому по області та у розрізі регіонів.

Найбільш перспективними інструментами регулювання рівня працевлаштування є ті, що враховують вплив глобальних трендів і спрямовані на активізацію інноваційної зайнятості, підприємницької діяльності населення, забезпечення збалансованості ринку освітніх послуг та ринку праці, прогнозування обсягу і структури попиту і пропозиції на, підвищення конкурентоспроможності фахівців і розширення кола робочих місць.

Під час дослідження організації системи працевлаштування у Волинській області ми зробили висновок, що довготривала недосконалість взаємодії суб'єктів ринків праці та освіти негативно відображалася на обох ринках, зумовлюючи невідповідність професійно-кваліфікаційних стандартів вимогам виробництва, погіршуючи якість підготовки кадрів та загострюючи дисбаланс вакансій за професіями.

Метою взаємодії суб’єктів ринків праці та освіти є максимальне задоволення потреб всіх зацікавлених сторін, що з одного боку дозволяє збалансувати попит та пропозицію на кваліфіковану робочу силу, досягти вищої якості освіти (покращення її змісту та удосконалення форми), а з іншого – задовольнити всіх у відповідних освітніх продуктах та (послугах).

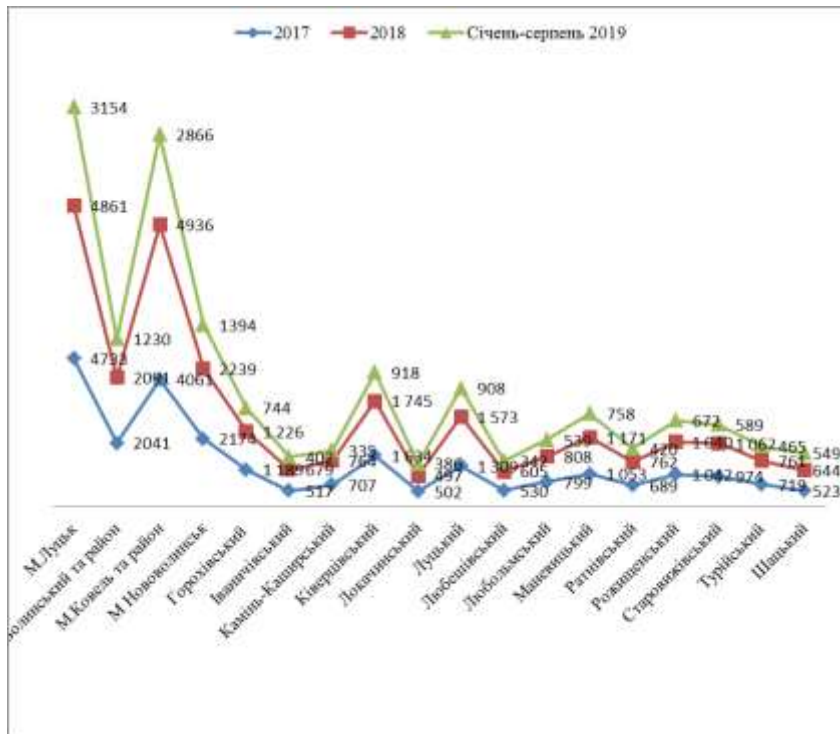

Рис. 2. Всього працевлаштовано, осіб (у т.ч. до набуття статусу безробітного) (складено на основі літературних джерел [2;3])

Висновки. Отже, дослідивши сучасний стан системи працевлаштування у Волинській області було визначено, що основними напрямками підвищення ефективності працевлаштування ефективності є збір та розповсюдження

інформації щодо стану попиту і пропозиції на ринку праці; цілісна система професійного навчання і перепідготовки осіб, які залишилися без роботи чи тих, кому загрожує безробіття; програми навчання та перенавчання для підвищення конкурентоспроможності на ринку безробітних; розробка регіональних програм зайнятості населення та цільових програм громадських робіт; розвиток системи соціального забезпечення. Зарубіжний досвід організації громадських робіт дає змогу раціональніше використовувати робочу силу, створювати тимчасову зайнятість безробітного населення як на регіональному рівні, так і під час реалізації проєктів загальнодержавного характеру.

1. Баластрик Л.О. Держава як гарант інноваційної зайнятості. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-трудові відносини: теорія та практика», 22-23 вересня 2010 р. Київ, 2010. С. 52–58.

2. Волинський обласний центр зайнятості. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://vol.dcz.gov.ua>

3. Головне управління статистики у Волинській області. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>

4. Давидова І.О. Інноваційна зайнятість в аспекті її сутнісних характеристик 2015. № 5. [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4041>

5. Руженський М. М. Працевлаштування як форма соціального захисту населення, 2013. № 2. С. 8–11.

6. Туринський процес 2016. Україна. Регіональний рівень. Аналіз системи професійно-технічної освіти Волинської області. Проєкт Європейського Фонду Освіти «Туринський процес 2016-17» / Київ. «Вік принт». 2016. 99 с.

УДК 338.49:330.341.1

Рудь Н.Т., д.е.н., професор

Луцький національний технічний університет

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ: ПОПИТ НА ІННОВАЦІЙНУ ІНФРАСТРУКТУРУ

У статті досліджено місце інноваційної інфраструктури в регіональній інноваційній системі. Вказано на законодавчу базу її формування. Підтверджена органами статистики низька доля витрат на фінансування науки. Вказано частку витрат на наукові дослідження в країнах ЄС – 28. Показано, що кадровий потенціал перетікає в країни Європи. Наведено приклади залучення студентів до інновацій в Ірландії. Відмічено, що інноваційний бізнес не формує попит на інноваційну інфраструктуру. Відсутність підтримки інноваційною інфраструктурою не сприяє інноваційному розвитку підприємств. Запропоновано формувати маркетингову стратегію розвитку інноваційної інфраструктури. Уточнено коло питань для вирішення.

Ключові слова: регіон, інноваційна інфраструктура, попит, маркетинг, стратегія, політика.

Rud N.

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE REGION: DEMAND FOR INNOVATIVE INFRASTRUCTURE

The article investigates the place of innovative infrastructure in the regional innovation system. The legislative basis for its formation is indicated. A low percentage of the cost of funding science, which generates ideas and develops and patents them, is endorsed by statistics. The share of expenditures on research in the EU - 28 countries is indicated.

It is shown that human resources flow to European countries. Examples are given of engaging students in innovation in Ireland, where the Business Academy Business Incubator operates, which supports people who want to start a business.

It is noted that innovative business does not generate demand for innovative infrastructure: low innovation activity, thus a small share of innovative products.

Lack of support for innovative infrastructure does not contribute to the innovative development of enterprises.

It is proposed to formulate a marketing strategy for the development of innovative infrastructure. The range of issues to be resolved has been clarified.

Key words: region, innovative infrastructure, demand, marketing, strategy, policy.

Рудь Н.Т.

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНА: СПРОС НА ИННОВАЦИОННУЮ ИНФРАСТРУКТУРУ

В статье исследовано место инновационной инфраструктуры в региональной инновационной системе. Указано на законодательную базу ее формирования. Подтверждена органами статистики низкая доля расходов на финансирование науки. Указано долю расходов на научные исследования в странах ЕС - 28. Показано, что кадровый потенциал перетекает в страны Европы. Приведены примеры привлечения студентов к инновациям в Ирландии. Отмечено, что инновационный бизнес не формирует спрос на инновационную инфраструктуру. Отсутствие поддержки инновационной инфраструктурой не способствует инновационному развитию предприятий. Предложено формировать маркетинговую стратегию развития инновационной инфраструктуры. Уточнен круг вопросов для решения.

Ключевые слова: регион, инновационная инфраструктура, спрос, маркетинг, стратегия, политика.

Постанова проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. При формуванні моделі регіональної інноваційної системи, одну із ключових ролей відіграє інноваційна інфраструктура, яка забезпечує горизонтальні і вертикальні зв'язки між суб'єктами інноваційної діяльності. Зокрема, основними елементами інфраструктури є: інноваційні і технологічні центри, бізнес-інкубатори, технопарки, наукові парки і технополіси, інноваційні та венчурні фонди, центри трансферу технологій, інформаційні платформи та інші. Досвід розвинених країн свідчить, що такі інноваційні структури створюють сприятливі умови для ефективної діяльності та розвитку малих інноваційних підприємств, які реалізують оригінальні науково-технічні ідеї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема забезпечення підтримки інноваційних підприємств шляхом побудови (створення) інноваційної інфраструктури стала об'єктом уваги законодавців і практиків з кінця 1990-х років, коли Україна задекларувала необхідність переходу економіки на інноваційний шлях розвитку. Теоретичні та прикладні аспекти

формування і функціонування інноваційної інфраструктури та її складових розглядаються у роботах як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема В. Орлової, Dennis J. Heindl, Л. Малюти, А. Князевич, І. Кадирус, О. Тимченко, В. Камінського, О. Колінько, Ю. Марчук, Т. Небоги, О. Христиненко, Н. Махеди, В. Кафлевського, І. Одотюк, В. Бабаєва, В. Гейця та ін.

Цілі статті – дослідження впливу інноваційної інфраструктури на інноваційний розвиток, формування попиту на неї.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Виходячи із тенденцій розвитку сучасного світу, можна зробити висновок, що локомотивом росту економіки успішних країн є нові знання та оригінальні ідеї, які разом з фінансовими та матеріальними ресурсами забезпечують створення конкурентоспроможних товарів. Інноваційна політика розвинених країн, таких, як: Великобританія, Німеччина, Італія, Канада, Японія – поступово переорієнтовуються з формування виключно інноваційної економіки до побудови нового інноваційного суспільства [1]. В такому суспільстві більшість працюючих зайнята у сфері інновацій, а провідна роль належить університетам.

Освоєння інновацій завжди пов'язане з підвищеним рівнем ризику. Більшість виробників, підприємців та інвесторів досить скептично відносяться до наукових ідей чи інноваційних пропозицій, які ще не випробувані на практиці. Тому виникає необхідність доведення наукових ідей, пропозицій, новітніх технічних розробок до виду інноваційного проекту, переконливого у своїй рентабельності та зрозумілого для інвесторів і підприємців [2, с. 134]. Таку роботу виконує інноваційна інфраструктура.

Розглянемо інноваційну інфраструктуру в контексті ланцюга «держава – освіта – наука – підприємництво» (рис. 1).

Рис. 1. Місце інноваційної інфраструктури в РІС (складено авторами)

В Україні інноваційна інфраструктура є нерозвиненою і не охоплює усі ланки інноваційного процесу. Важливу роль у формуванні як самої інноваційної інфраструктури, так і попиту на неї відіграє держава, яка формує політико-правове середовище науково-інноваційної діяльності в країні.

На створення інноваційної інфраструктури з метою сприяння інноваційному розвитку економіки країни була спрямована «Концепція розвитку національної інноваційної

системи» [3] та Державна цільова економічна програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009–2013 роки [4, с. 157].

У листопаді 2015 року прийнятий проект Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017–2021 роки, що має на меті створення умов для розвитку інноваційної інфраструктури, яка сприятиме формуванню інноваційної моделі розвитку національної економіки [5].

Попередня концепція (2006 рік), проект (2007 рік) і затверджена програма (2008 рік) не принесла результату, оскільки не була профінансована. Проблеми, які стримували розвиток інноваційної інфраструктури та практично сприяли зменшенню попиту на неї, залишилися без змін. Так, зовсім відсутнє спрощення процедури створення технологічних парків та запровадження сприятливих економічних умов їх діяльності, низька інноваційна активність підприємств,

Недостатній рівень фінансування інноваційної діяльності (як підприємствами, так і державою) об’єктивно унеможливило отримання від суб’єктів господарювання суттєвої економічної віддачі. За попередніми розрахунками органів статистики, у 2017 році в Україні питома вага загального обсягу витрат на наукові дослідження у ВВП становила 0,45%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,16% [6]. Саме наукова сфера генерує ідеї, розробки, які патентуються, що дає можливість бізнесу використовувати їх у виробництві.

За даними Євростату частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки у ВВП країн ЄС–28 у середньому становила 2,03%, у Китаї – 2,08%, США – 2,77%, Японії – 3,47%, Південній Кореї – 4,15%. Слід зазначити, що динаміка витрат на наукові дослідження у ЄС та інших зазначених країнах протягом останнього десятиліття була позитивною.

Наприклад, у Південній Кореї за період 2004–2014 років частка витрат зросла майже удвічі – з 2,35% до 4,15% у ВВП. Натомість в Україні спостерігаються протилежні тенденції: частка витрат на наукові дослідження скоротилася з 1,06% ВВП

у 2003 році до 0,62 % у 2015 році. Загальновідомо, що для самовідтворення наукової сфери її фінансування має проводитися на рівні не нижче 0,9 відсотка ВВП, чого в Україні не спостерігається [7].

Велика роль у розвитку інноваційної інфраструктури належить її кадровому потенціалу. Тому зважена державна політика стосовно збереження і розвитку кадрового потенціалу [8] для інноваційної економіки є запорукою успіху держави на світових ринках, бо інноваційна інфраструктура забезпечує темпи (швидкість) розвитку економіки країни і зростання добробуту населення.

В Україні відбувається колосальний відплив інтелекту, причому система «вимивання» мізків цілеспрямована, ще зі шкільної лави. Кількість молодих українських вчених, що прагнуть виїхати за кордон та реалізувати себе в розвинених країнах, просто вражає: в самій лише Німеччині сьогодні навчаються і працюють 25 тисяч осіб з України, які отримують грантову підтримку від держави. Німеччина, поряд з деякими іншими європейськими країнами, активно зацікавлена в припливі інтелектуального ресурсу з-за кордону, і Україна (якщо не порівнювати її з РФ) забезпечує Європі більший приплив освіченої молоді, ніж всі інші країни колишньої співдружності [9]. За роки незалежності в Україні в рази скоротилася кількість вчених та дослідників: з 449,8 тисяч осіб у 1991 році до 88,128 тисяч осіб у 2018 році.

Значний досвід у розвитку інноваційної інфраструктури мають європейські країни, зокрема Ірландія. В Ірландії всі наукові дослідження проводяться в університетах: 80% фінансових ресурсів, що спрямовані на проведення досліджень, виділяються державою, яка чекає від цього створення нових робочих місць, надходження інвестицій в країну. В університетах активно до інновацій залучаються студенти.

В Ірландії успішно функціонує бізнес-інкубатор «Академія підприємництва», який разом з університетом DCU займається реалізацією потенціалу незайнятих людей, студентів, науковців і підприємців, розробкою і втіленням їх ідей та

проведенням тренінгів, спрямованих на підтримку бізнес-інновацій шляхом передачі навичок підприємницької діяльності дослідникам, науковим співробітникам, студентам, які хочуть відкрити свою справу. Наставництво в проектах здійснюється у формі консалтингової підтримки, наданні грантів, розробці і впровадженню проектів. Президент Ірландії опікується і приймає участь у новій стратегії університету, як організації, що готує підприємців. Завдання бізнес-інкубатора – створення нових робочих місць і стимулювання освоєння інновацій в ірландських компаніях. Програмою передбачено річний курс заняття студентів і незайнятих людей тричі на тиждень з метою реалізації їх проекту, отримання фінансування чи працевлаштування [10].

Особливим елементом інноваційної системи є інноваційний бізнес. Бізнес може бути драйвером інноваційного розвитку [11]. Динаміку інноваційної активності вітчизняних підприємства наведено в таблиці 1.

За наведеними даними у 2009–2012 рр. спостерігається зростання питомої ваги підприємств, що займалися інноваціями, а в 2013–2014 рр. – зниження частки таких підприємств. У 2015 р. інноваційна активність вітчизняних підприємств досягла рівня 2012 р.: 17,3% підприємств займалися інноваціями. Питома вага підприємств, що освоювали інновації в 2015 р. складає 15,2%; порівняно з 2014 р. підвищення на 25,6%. Показники ж питомої ваги реалізованої інноваційної продукції, на жаль, мають тенденцію до поступового зменшення [12, с. 133]. У 2018 році показники майже не змінились: Займалися інноваціями – 16,4%; освоювали – 15,6%; доля інноваційної продукції склала – 0,8%. Дуже низькі показники порівняно з розвиненими країнами.

Нерозвиненість інноваційної інфраструктури та низька її якість зумовлює високі транзакційні витрати, пов'язані з пошуком інформації про інноваційні розробки та партнерів у сфері комерціалізації технологій і винаходів, захистом прав інтелектуальної власності [13].

Таблиця 1

Інноваційна діяльність вітчизняних промислових підприємств

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Частка підприємств, що займалися інноваціями, %	12,8	13,8	16,2	17,4	16,8	16,1	17,3	18,9	16,2
Частка підприємств, що освоювали інновації, %	10,7	11,5	12,8	13,6	13,6	12,1	15,2	14,3	14,3
Частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	4,8	3,8	3,8	3,3	3,3	2,5	1,4	1,4	0,7

Залучити бізнес і суспільство до підтримки інновацій можна популяризуючи «історії успіху». Навколо успішних проектів з часом можуть виникнути цілі кластери, які будуть працювати в тих секторах економіки, де Україна має конкурентні переваги. Інновації мають стати національною ідеєю. Бізнес готовий інвестувати, але не знає, що пропонує наука. Тому необхідно підвищувати рівень знань у вчених про підприємництво, а у підприємців – про науку, її сутність, можливості і історичну роль [14].

Інвестори, які вкладають кошти в інновації за кордоном, мають податкові та інші пільги, а держава послідовно працює над створенням інноваційної інфраструктури.

Досвід розвинених країн світу підтверджує, що в умовах глобальної конкуренції на світовому ринку виграє той, хто має

розвинену інфраструктуру створення і реалізації інновацій, хто володіє ефективним механізмом інноваційної діяльності [15, с. 16]. Попит на інноваційну інфраструктуру буде наявним у тому випадку, коли всі елементи ланцюга «маркетинг – наука – технологія – виробництво – ринок» будуть злагоджено функціонувати.

Формування маркетингової стратегії розвитку інноваційної інфраструктури повинно передбачати вирішення наступних питань:

1. Реалізація державної політики у сфері розвитку інноваційної інфраструктури:

- провести гармонізацію інвестиційного законодавства України з міжнародними угодами і конвенціями у договірно-правовій сфері міжнародної науково-технічної кооперації зі стратегічно важливими партнерами;

- встановити податкові пільги, фінансову допомогу підприємствам, організаціям та об'єктам інфраструктури, компенсацію процентних ставок за кредитами, встановлення митних тарифів та квот [16, с. 222];

- удосконалити нормативно-правові акти і розпорядчі документи, що стосуються елементів інноваційної інфраструктури відповідно до існуючих нормативно-правових актів розвинутих країн світу, але з урахування специфіки інноваційного розвитку в Україні;

- розробити програми розвитку інноваційної інфраструктури у співпраці з органами місцевого самоврядування, надавати допомогу при створенні та реєстрації об'єктів інноваційної інфраструктури;

- надати цільові субсидії технологічним (науковим) паркам та бізнес-інкубаторам для придбання дослідницького та комп'ютерного обладнання, програмного забезпечення тощо;

- забезпечити відкритий доступ (платний чи безкоштовний) до бази наукових розробок зацікавленим юридичним чи фізичним особам [17, с. 8];

- забезпечити розвиток виробничо-технологічної інноваційної інфраструктури шляхом сприяння створенню

інноваційних структур, які будуть орієнтовані на підтримку бізнесу;

– надати економічні стимули для розвитку наукових парків на базі вищих закладів освіти, а також інноваційних структур різних типів.

2. Збільшення витрат на науку. Це створить попит на інноваційну інфраструктуру системи генерації знань. Нині витрати на науку становлять 0,62% від ВВП, а в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачено 1,7% від ВВП.

3. Створення інтелектуальних ініціатив через розвиток адаптивної освіти і системи перепідготовки кадрів – дозволить залучити до інноваційної діяльності максимальну кількість людей.

4. Зменшення впливу інтелекту з країни, який є необхідним для функціонування інноваційної економіки та інноваційної інфраструктури, за рахунок надання фінансових, житлових преференцій та сприяння у впровадженні ідей і розробок.

5. Сприяння формуванню інноваційної культури для створення в суспільстві атмосфери, при якій нова ідея сприймається як цінність, що приймається цим суспільством і підтримується ним. Для цього потрібно за допомогою освіти та науки розробити в суспільстві здатність виходити за межі знань і досвіду, в економіці та підприємницькій діяльності стимулювати появу інновацій та інноваторів шляхом залучення їх до участі у прибутку від інновацій; реалізувати свободу творчості особистості від політичних, релігійних, бюрократичних та інших обмежень, внаслідок чого має зменшитись опір суспільства до нововведень, підвищити рівень інноваційної культури особистості за допомогою введення ідеології інноваційного розвитку в освіту [18, с. 32]. Потрібно популяризувати інтерес до науки ще з дитинства шляхом внесення інновацій в сам процес навчання.

Висновок. Ефективно функціонуюча інноваційна інфраструктура є ключовою ланкою в переведенні знань у

матеріальне багатство країни. Як складова частина національної інноваційної системи інноваційна інфраструктура сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного виробника на світовому ринку. Без сумніву вона дозволяє підприємствам одержати необхідну інноваційну розробку, науково-освітньому сектору – реалізувати наукові ідеї, а державі – збільшити національне багатство. Відсутність розвиненої інноваційної інфраструктури є однією із головних проблем прогресивного розвитку України. Щоб сформувати попит на інноваційну інфраструктуру в першу чергу необхідно розвивати інноваційне середовище усієї країни, а також створити такі умови, які стимулюватимуть підприємства використовувати у своїх виробничих процесах інноваційні технології.

1. Світові лідери у сфері інновацій. 2015.URL: <http://iac.org.ua/svitovi-lideri-u-sferi-innovatsiy/>.
2. Князевич А.О. Ринок інновацій у складі інноваційної інфраструктури країни. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015.№3. 129–139.
3. Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» від 17.06.2009 р. №680-р. *Інвестиції та інноваційний розвиток (Науково-практичний бюлетень)*. 2009. №4(7). С. 40–44.
4. Постанова КМУ №447 від 14.05.2008р. «Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009 – 2013 роки».
5. Проект Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017–2021 роки. URL: http://cg.gov.ua/web_docs/1/2015/10/docs/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%
6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичні збірники. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Фінансування наукових досліджень в Україні та світі. *Економічний дискусійний клуб*. 2016. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/finansuvannya-naukovyh-doslidzen-v-ukravini-ta-sviti>.
7. Постанова Верховної Ради України Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/182-19>.
8. Зеркіна О.О. Формування системи кадрового забезпечення інноваційного розвитку регіональної економіки: автореф. дис. на здобуття

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» Одеса, 2016. 21 с.

9. Вiдплив наукового потенцiалу з України набув масштабiв стихiйного лиха. 2016. URL: <http://ua.censor.net.ua/news/382783/vidplyv-naukovogo-potentsialu-z-ukrayiny-na-abuv-masshtabiv-styhiynogo-lyha-dyrektor-derifondu-fundamentalnyh>.

10. Інноваційна інфраструктура Республіки Ірландія: Інноваційне підприємництво. URL: <http://www.researchclub.com.ua/jornal/151>.

11. Бізнес готовий інвестувати в інновації, але не знає, що пропонує наука. URL: <http://espresso.tv/news/2016/11/28/biznes-gotovyy-investuvaty-v-innovaciyi-ale-ne-znae-scho-proponuye-nauka-yankovskyy>.

12. Орлова В.М., Кузьменко О.В., Сергєєва О.Р. Щодо інноваційної активності підприємства на різних етапах розвитку. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2016. С. 112–120.

13. Дегтяр А.О., Соболев Р.Г., Календжян Я.В.. Теоретичні засади державного регулювання інноваційної інфраструктури: метод. ред. Київ: НАДУ, 2012. 40 с.

14. Герасимчук З.В., Рудь Н.Т. Інфраструктурне забезпечення інноваційних процесів: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2013. 260с.

15. Dennis J. Heindl. Innovation Infrastructure [Електронний ресурс] / Dennis J. Heindl // White Paper. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://innovationmanagement.se/wpcontent/uploads/pdf/Innovation-Infrastructure-Heindl.pdf>

16. Бабаєв В.Ю., Дрожжин Д.Ю. Механізм державного регулювання розвитку інноваційної інфраструктури в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2012. С. 214–223.

17. Небога Т.В. Формування інноваційної інфраструктури як пріоритетний напрямок економічної політики держави. URL: <http://www.rusnauka.com/25-NPM-2009/Economics/51403.doc.htm>.

18. Соболев Т.В. Інноваційна культура як основа розвитку сучасного суспільства. *Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка*. 2014. С. 29–32.

УДК 332.12

Фесіна Ю.Г., к.е.н., доцент

Дзюбинська О.В., асистент

Луцький національний технічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ЦИКЛІЧНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ РЕГІОНУ

В статті розглянуто сучасні тенденції в сфері поводження з твердими побутовими відходами. Визначено стан накопичення та утилізації відходів у регіональному розрізі. Досліджено економічні інструменти в забезпеченні функціонування системи управління відходами регіону. Здійснено порівняльний аналіз тенденцій у розрізі регіонів західної частини країни. Запропоновано особисті бачення рішення щодо акселерації процесу трансформації сфери поводження з твердими побутовими відходами на модель кругової економіки.

Ключові слова: відходи, тверді побутові відходи, кругова економіка, полігон твердих побутових відходів, сміттєзвалище, тариф, економічні інструменти.

Fesina Yu., Dzyubynska O.

PROSPECTS FOR FORMATION OF A CIRCULAR MODEL OF THE ECONOMY IN THE SPHERE OF MUNICIPAL SOLID WASTE MANAGEMENT OF THE REGION

Now the circular economy allows to improve waste disposal, provides recovery of resources and reduction of places of waste accumulation. The implementation of such model in the regions of the country requires detailed analysis. The state of accumulation of waste in certain territories and the forms of interaction between the social and economic systems of the region should be studied.

The present system of municipal solid waste management in Ukraine is organized as follows: a separate collection of waste; waste removal; disposal of waste at landfills.

There is a complex problem related to insufficient coverage of of municipal solid waste collection and transportation services in the regions, mental lack of willingness to pay for waste collection and disposal, and low ecological culture of people.

The regional waste management plan is the most important component in the waste management system. It should be considered as an opportunity for renaissance of economic complexes of depressed regions or diversification of business spheres of regions that are prosperous in social and economic areas.

The analysis of waste management in the region showed low regional potential for rapid formation of a circular model of the economy in the field of municipal solid waste. In our opinion, the main actors in this sphere are not ready, in which there should be a high interest in cooperation of ideas, thoughts and joint actions in the waste management system. It is a symptom of the long-term application of the linear economy model and the glorification of the consumption model. Therefore, they should be replaced by other principles in the waste management system: “extended responsibility for producers”, “pay as you throw”. The speed of the municipal solid waste transition to the model of circular economy should be ensured by the breadth of approaches to making complex management decisions, supported by investment infusions into the industry and innovative implementations.

In our view, the domestic waste processing sector should send a signal to investors that their attention should be directed here. Therefore, the task of both state and regional institutions should be aimed at creating favorable conditions for building business models by the private sector of the economy at all stages of waste management, proposing the concept of a new product design, etc.

The best option that will allow the sphere of municipal waste management to quickly switch to the model of circular economy will be possible with economic instruments.

Key words: waste, municipal solid waste, circular economy, landfill, municipal solid waste dump, tariff, economic tools.

Фесина Ю.Г., Дзюбинская О.В.

ПЕРСПЕКТИВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИКЛИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ ЭКОНОМИКИ В СФЕРЕ ОБРАЩЕНИЯ С БЫТОВЫМИ ОТХОДАМИ РЕГИОНА

В статье рассмотрены современные тенденции в сфере обращения с твердыми бытовыми отходами. Определено состояние накопления и утилизации отходов в региональном разрезе. Исследовано экономические инструменты в обеспечении функционирования системы управления отходами региона. Осуществлен сравнительный анализ тенденций в разрезе регионов западной части страны. Предложен личный взгляд относительно ускорения процесса трансформации сферы обращения с твердыми бытовыми отходами на модель круговой экономики.

Ключевые слова: отходы, твердые бытовые отходы, круговая экономика, полигон твердых бытовых отходов, свалка, тариф, экономические инструменты.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв’язок з важливими науковими та практичними завданнями.

У відповідності до прогнозів Світового банку, до 2050 р. обсяги накопичення відходів у світі зростуть на 60 %, у свою чергу агентство Євростат відмічає, що нині в Європі залишається проблема із 24 % муніципальних відходів, які все ще накопичуються на сміттєзвалищах [1]. Щодо України, то вона в світовому рейтингу накопичення відходів займає 9 місце, генеруючи за рік 474 млн т відходів, з яких 448 млн т – небезпечні. За показником утворення небезпечних відходів Україна знаходиться на першому місці з поміж 105 країн, щодо яких доступна статистика про утворення небезпечних відходів. Тверді побутові та сільськогосподарські відходи становлять 26 млн т [2]. Середньорічний показник утворення побутових відходів на одну особу в країні становить 220-250 кг, а у великих містах – 330-380 кг [3].

Відтак, існує необхідність пошуку таких економічних підходів, які мінімізують негативний вплив на довкілля, забезпечують безвідходне виробництво. **Такий тип економічної поведінки, який базується на відновленні та раціональному споживанні ресурсів, нині розвивається в світі й носить назву циклічної (кругової) економіки.** Вона покликана зробити економічні моделі більш економічно вигідними та екологічно стійкими за рахунок активації функції відновлюваності. Це можливе через надання товарам, що повністю або частково втратили свої споживчі властивості, здатності бути трансформованими в ресурс для наступного циклу виробництва товарів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. М. Хаупт, К. Ваденбо та С. Хельвег, досліджуючи показники ефективності циркулярної економіки на прикладі системи управління побутовими відходами Швейцарії відмічають про наявну проблему адекватної оцінки наявності вторинних ресурсів та інформації про їх кінцеве призначення [4].

Німецькі дослідники зазначають, що прийнятий в країні

законодавчий акт про управління закритим циклом (Kreislaufwirtschaftsgesetz) орієнтований на трансформацію системи поводження з відходами в систему управління ресурсами. Іншими словами, мова йде про те, що відходи розглядаються як ресурс. Власне вся система управління відходами в Німеччині побудована на закритих циклах і відповідальності виробників та продавців продукції. Існуючі практики з переробки відходів та постійні інституційні поліпшення в цій сфері суттєво підвищили й рівень свідомості громадян. Це дало поштовх до впровадження нових технологій утилізації та збільшення потенціалу переробки [5].

В Україні середній коефіцієнт використання відходів як вторинної сировини, зазначає О. Пиріков, становить третину, що втричі нижче, ніж у європейських країнах. При цьому рівень переробки твердих побутових відходів становить біля 4-5% [6].

Управлінню системою поводження з твердими побутовими відходами присвячене дисертаційне дослідження О. Білопільської. В роботі вона зазначає, що необхідність переходу до моделі циклічної економіки потребує трансформації організаційно-економічного механізму управління системою поводження з твердими побутовими відходами на різних рівнях, в тому числі й регіональному [7].

Підходи до класифікації побутових відходів, застосування принципів рециклінгу відходів, підвищення економіко-екологічної ефективності рециклінгу висвітлено в дисертаційному дослідженні Т. Довгої [8].

Цілі статті. У контексті необхідності імплементації моделі кругової економіки в сферу поводження з побутовими відходами метою поточного дослідження є аналіз стану накопичення відходів у регіональному розрізі та процесів пов’язаних із їх провадженням, вивчення передумов для реалізації згадуваної моделі на основі виявлених особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Чинна система поводження з твердими побутовими відходами в країні переважно організована наступним чином: роздільне збирання

відходів, яке немає комплексного охоплення як самих видів відходів, так і населених пунктів у яких воно застосовується; вивезення відходів; захоронення відходів на полігонах або сміттєзвалищах.

Так, якщо станом на 01.01.2017 р. в Україні налічувалося 460 міст, 885 селищ міського типу та понад 28 тис. сільських населених пунктів, то лише в 1181 населених пунктах було організовано роздільне збирання побутових відходів. Систему обслуговує лише 26 сміттєсортувальних ліній, 1 сміттєспалювальний завод та 3 одиниці сміттєспалювальних установок. У 2018 р. в країні було перероблено та утилізовано біля 6,2 % побутових відходів, з них: спалено – 2 %, на заготівельні пункти вторинної сировини потрапило 4,2 %; на полігонах і сміттєзвалищах було захоронено близько 93 % відходів. Слід зазначити, що станом на 2017 р. в Україні налічувалось 6 тис. одиниць полігонів та сміттєзвалищ загальною площею понад 9 тис. га [9, с. 8]. Для країни характерною є проблема створення стихійних несанкціонованих сміттєзвалищ. Це, на наш погляд, комплексна проблема, яка пов'язана з недостатніми обсягами охоплення населення в регіонах послугами із збирання та перевезення побутових відходів, ментальною неготовністю платити за збір та утилізацію відходів, низькою екологічною культурою людей.

Відмітимо, що в 2017 р. уряд затвердив Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року [10]. Вона має на меті впровадження системного підходу до поводження з відходами на державному та регіональному рівнях, зменшення обсягів утворення відходів шляхом переходу від системи складування відходів на звалищах та полігонах до системи комплексного поводження з побутовими відходами, що в цілому передбачає збільшення обсягу їх переробки та повторного використання. Стратегія передбачає створення до 2030 р. 800 нових потужностей із переробки вторинної сировини, утилізації та компостування біовідходів, зменшення загального обсягу захоронення побутових відходів до 30 %.

Аналізуючи заходи стратегії В. Стручок та Д. Мудра зазначають, що на першому та другому етапах її реалізації переважно будуть виконуватись організаційні, інструктивно-методологічні, управлінсько-структурні заходи, які вимагають виділення держбюджетних фінансових ресурсів [11]. При цьому дослідники стратегії зазначають, що у відповідності до національного плану реалізації стратегічних міроприємств повинні бути розроблені регіональні плани управління відходами. Додамо, що якщо стратегія була прийнята в листопаді 2017 р., то національний план управління відходами був прийнятий в лютому 2019 р., а методичні рекомендації для розробки регіональних планів управління відходами – в квітні 2019 р., що, на наш погляд, було певним зволіканням в умовах актуальності та масштабності проблеми.

Регіональний план управління відходами є найбільш вагомою складовою в системі управління відходами. Адже він покликаний в режимі реального часу розв’язувати проблему на місцях з побутовими відходами, вирішувати питання з диверсифікацією джерел фінансування інвестицій у цю сферу, інтегрувати інституції місцевого самоврядування, територіальні громади, бізнес та інших зацікавлених агентів на основі спільної проблематики. Такий план слід розглядати як місцеву ініціативу надати нового імпульсу для ренесансу господарських комплексів депресивних регіонів чи диверсифікації сфер бізнесу регіонів, які благополучні у соціально-економічному плані. Реально з’являється нова ніша, яка раніше не розглядалася як перспективна й відсутність фокусу уваги до неї призводило, й поки що надалі призводить, до втрати цінних ресурсних матеріалів, які містяться у відходах. Зрештою це, нарешті, вирішить проблему архаїчності техніко-технологічного комплексу економіки регіонів, адже змушуватиме шукати інноваційні технологічні рішення в сфері переробки відходів, отримання нових матеріалів та продуктів на їх основі. Ну, і звичайно екологічний фокус не залишається поза увагою бізнесу, адже автоматично ми отримаємо інструментарій для мінімізації накопичення відходів, збереження площ земель, які

відводяться в сферу обслуговування відходів через виконання функції полігонів чи сміттєзвалищ. Зазначимо, що на основі регіонального плану мають складатися місцеві плани (плани ОТГ).

Серед регіонів західної частини країни Волинська область демонструє чітку тенденцію росту рівня утилізації відходів (рис. 1). Хоча відносний рівень утилізації відходів в Івано-Франківській та Чернівецькій областях є вищим, але за досліджуваний період він має тенденцію знижуватися. Протягом 2015–2017 рр. спостерігався також ріст рівня утилізації відходів у Львівській області. Найбільші обсяги утворення відходів мають місце в Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській областях. Відповідно, найбільш забрудненими територіями є Івано-Франківська та Тернопільська області, де на 1 м² площі регіону припадало в 2018 р. відповідно 141,4 т та 119,5 т відходів. Протягом 2015–2017 рр. спостерігався високий рівень забруднення Львівської області, але в 2018 р. він дещо знизився. Найменш забрудненою є Закарпатська область, де в 2018 р. припадало 14,6 т відходів на 1 м² площі. В цілому по Україні в 2018 р. на 1 м² площі території в середньому припадало 611,1 т відходів, що в 4,3 рази більше, ніж в Івано-Франківській області. Зазначимо, що протягом 2015-2018 років стійкі темпи росту утворення відходів на 1 м² площі території спостерігаються в Закарпатській та Тернопільській областях. Для останньої це носить загрозливий характер, оскільки область знаходиться у переліку найбільш забруднених у західному регіоні країни.

У Волинській області функціонує унітарна система збирання твердих побутових відходів, при якій всі побутові відходи збираються в одну ємність, а далі транспортуються й захороняються на сміттєзвалищах чи полігонах. Така система не дозволяє чітко відокремлювати вторинну сировину. Внаслідок цього на сміттєзвалища та полігони потрапляє значна кількість ресурсів, які можуть потрапляти в переробку (папір, картон, скло, метал). Зазначимо, що система роздільного збирання відходів в досліджуваній області реалізується частково. Нею охоплено лише відходи ПЕТ-пляшки. В систему роздільного

способу збирання побутових відходів в області включено близько 9 % населення. При цьому навіть у тих населених пунктах, де впроваджена система розділення відходів існує проблема 100 % їх розділення. Адже спеціальними сепаративними контейнерами облаштовані переважно площадки для збору сміття поблизу багатоквартирних будинків, а сектор індивідуальної забудови практично ними не забезпечений.

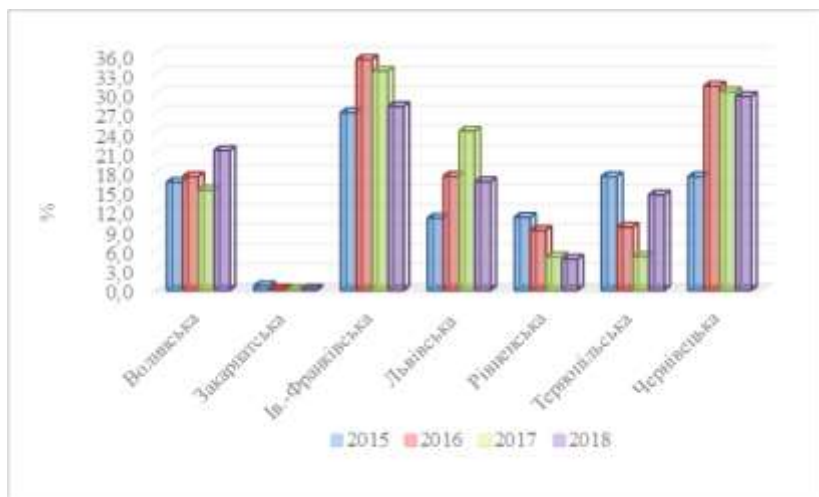

Рис. 1. Стан та динаміка рівня утилізації відходів

Джерело. Розраховано та складено на основі: Статистичний збірник «Довкілля України за 2018 рік» / За ред. О. М. Прокопенко. Київ, 2019. 214 с.

Проблеми додає також те, що не всі жителі регіонів західної частини країни охоплені послугами зі збирання твердих побутових відходів. Так, у 2018 р. найвищий рівень охоплення спостерігається у Чернівецькій та Львівській областях – 92,5 та 92 відсотки відповідно, а найнижчий у Волинській, Тернопільській та Рівненській областях – 61, 66 і 74,8 відсотки відповідно. В цілому по Україні збором побутових відходів охоплено в середньому 77,7 % населення.

Слід відзначити позитивну динаміку обсягів захоронення твердих побутових відходів на полігонах і звалищах Волинської області. Так, у 2015 р. було доставлено на об’єкти захоронення 0,96 млн м³ побутових відходів, у 2016 р. – 1 млн м³, 2017 р. – 1,05 млн м³, а в 2018 р. – 1,17 млн м³. Таким чином, у середньому щорічний ріст обсягів відходів, які розміщуються на спеціально відведених для цього місцях становить 7 %.

На Волині експлуатується 11 полігонів твердих побутових відходів (функціонує 10 об’єктів) розміщених поблизу міст та селищ і 547 сміттєзвалищ у сільських населених пунктах (з них функціонує 540 об’єктів). Основна відмінність полігонів від сміттєзвалищ відходів полягає в тому, що перші повинні запобігати негативному впливу на навколишнє природне середовище, відповідно бути оснащеними системами захисту ґрунтових вод, вилучення та знешкодження біогазу та фільтрату. Відзначимо, що серед регіональних полігонів твердих побутових відходів більшість мають із цим проблему. Так, на ряді полігонів – смт. Стара Виживка (площа полігону – 1,2 га), смт. Любешів (4,6 га), с. Привітне Локачинського району (4,17 га), смт. Торчин Луцького району (2 га) та м. Камінь-Каширський (2 га), відсутні системи збору та знезараження фільтрату та вилучення й утилізації газу. На полігоні смт. Шацьк (2,36 га) працює лише система збору та знезараження фільтрату. Щодо системи вилучення та утилізації газу, то когенераційна установка функціонує лише на полігоні поблизу м. Ковель. На інших полігонах відсутній навіть спосіб факельного спалювання газів, що утворюються на полігоні. Зазначимо, що для полігону в смт. Любешів, який експлуатується з 1992 р. (потужність за проектом – 60 тис м² відходів), існує проблема перенавантаження.

Щодо сміттєзвалищ, то в смт. Маневичі та с. Цегів Горохівського району сміттєзвалища потребують проведення рекультивації. Останнє вже майже вичерпало свій ресурс за вмістом відходів та є екологічно небезпечним, оскільки знаходиться у безпосередній близькості до зони житлової забудови. Сміттєзвалище розташоване на площі 4 га та

експлуатується з 1962 р. Маючи проектну потужність 130 тис. т тут уже накопичено 120 тис. т відходів від початку його експлуатації при показнику річної потужності 1,7 тис. т. Зазначимо, що проект будівництва в цьому населеному пункті вже полігону, а не сміттєзвалища було розроблено ще в середині 90-х років XX ст., а в 2013 р. було проектно-кошторисну документацію оновлено й наприкінці 2018 р. виділено фінансові ресурси з фонду регіонального розвитку та бюджету міської ради районного центру на облаштування нового звалища. Проте, роботи по будівництву були заблоковані місцевою громадою села, адже земельна ділянка, виділена для будівництва сміттєзвалища, знаходиться в безпосередній близькості до підземних водних горизонтів та лісового масиву, який виконує рекреаційну функцію на відстані 4 км до населеного пункту. Цей випадок демонструє наскільки недоцільною є нинішня політика підтримки старої системи поводження з побутовими відходами. Водночас громади усвідомлюють екологічні ризики, проте не пропонують альтернатив для вирішення проблеми переробки відходів. Адже в кожному окремому випадку це проблема локального характеру й ініціатива повинна йти звідси.

Враховуючи існуючий стан полігонів та сміттєзвалищ у регіоні, які несуть соціально-екологічні ризики та високі економічні витрати на їх підтримку та експлуатацію, доцільно звернутися до національної стратегії управління відходами, яка одним із пріоритетів виділяє необхідність формування мережі нових санітарних регіональних полігонів для захоронення твердих побутових відходів. Це має бути кластерний підхід, що передбачає оптимізацію зони управління відходами. Мінімальна річна потужність полігону має становити близько 50 тис. т відходів, оптимальна – 100 тис. т на не менше, ніж 150 тис. осіб населення. Таким чином, у Волинському регіоні повинно бути не менше 4-5 нових, відповідних світовим стандартам будівництва та експлуатації, полігонів твердих побутових відходів. Теперішня задача місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування – інституцій регіональної системи менеджменту відходів, полягає в перспективному

напрацюванні орієнтовних місць розташування полігонів із врахуванням чисельності адміністративних одиниць районів у контексті нової адміністративної реформи, площ земельних ділянок, які можуть бути виділені та транспортної логістики відходів.

Певну проблему створюють несанкціоновані звалища відходів в області. Якщо в 2016 р. було виявлено та ліквідовано 985 одиниць таких звалищ, то в 2017 р. – 813 одиниць, а в 2018 р. – 1100 одиниць, які обіймали площу в 8 га.

Окремої уваги заслуговують тарифи на поводження з побутовими відходами. У Волинській області вони є найнижчими (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика рівня тарифів на поводження з відходами

Адміністративні області	Середній тариф на поводження з твердими побутовими відходами в 2018 р., грн./м ³			Темп росту тарифу (2018 р./2017р.)		
	Населення	Бюджетні організації	Інші	Населення	Бюджетні організації	Інші
Волинська	66,7	61,5	80,4	1,273	1,124	1,338
Закарпатська	127,5	157,6	165,1	1,129	1,169	1,091
Ів.-Франківська	107,7	126,8	142,1	1,583	1,573	1,505
Львівська	130,9	170,5	190,3	1,050	1,050	1,050
Рівненська	87,84	93,51	106,04	1,185	1,190	1,161
Тернопільська	115,36	110,7	114,28	1,526	1,368	1,327
Чернівецька	74,87	80,47	85,6	1,238	1,077	1,004
В середньому по країні	87,353	102,092	116,654	1,273	1,235	1,273

Джерело: складено та розраховано за даними Міністерства розвитку громад та територій України

Найвищі тарифи на поводження з відходами в 2018 р. спостерігаються Львівській, Закарпатській, Івано-Франківській та Тернопільській областях. Порівняно низьким є тариф і у Чернівецькій області. В 2018 р. у співставленні з 2017 р. в усіх

регіонах західної частини країни мало місце зростання величини тарифів. За розглядуваний період вони лишилися практично незмінними у Львівській області. Водночас у Волинській області серед регіонів західної частини країни за період 2017–2018 рр. тариф на захоронення відходів мав найбільш суттєвий ріст – в понад два рази для населення та бюджетних установ та втричі – для інших продуцентів відходів. Тому на рівні Волинської області слід переглянути політику тарифоутворення в цій сфері, адже це порушує економічну основу роботи підприємств, які займаються логістикою відходів. Зазначимо, що, наприклад, в 2016–2017 рр. рівень зносу спецавтотранспорту цього регіону по збору й перевезенню відходів становив 80 %, а в 2018 р. його вдалося дещо понизити – до 70 %, що також є досить високим рівнем.

Пункти по прийому вторинної сировини (пластик, скло, макулатура, метал) у Волинській області налагоджені лише у містах обласного значення та в районних центрах.

Висновки. Проведений експрес-аналіз стану поводження з відходами засвідчив про низький регіональний потенціал для швидкого формування циклічної моделі економіки в сфері поводження з твердими побутовими відходами. На наш погляд, не готовими є основні актори в цій сфері, у яких має проявитися високий інтерес до кооперації ідей, думок та головне спільних дій в системі поводження з відходами. Можна сказати, що це симптоматика тривалого застосування моделі лінійної економіки та глорифікації моделі споживання. Тому на зміну повинні прийти інші принципи в системі управління відходами: «розширена відповідальність виробника», «плати за те, що викидаєш» тощо. Швидкість переходу сфери поводження з побутовими відходами на модель кругової економіки має бути забезпечена широтою підходів до прийняття комплексних управлінських рішень, підкріплена інвестиційними вливаннями у галузь та інноваційними впровадженнями.

Дійсно, чим регіони нині достатньо забезпечені, так це ресурсоцінним потенціалом побутових відходів. Тому слід орієнтуватися на ці конкретні ресурсні цілі. З нашої точки зору,

сектор переробки побутових відходів має надати сигнал інвесторам про доцільність спрямування сюди своєї уваги. Тому задача як державних, так і регіональних інституцій має спрямовуватися на те, щоб створити сприятливі умови для побудови бізнес-моделей приватним сектором економіки на всіх стадіях поводження з відходами, запропонувати концепцію нового продуктового дизайну тощо. Перші кроки в цьому плані вже зроблено, адже нині законодавчо передбачено впровадження нових інститутів, які сприятимуть комплексному обслуговуванню споживачів через інтеграцію суб’єктів збору та транспортування відходів із суб’єктами сфери їх утилізації чи переробки. Відповідальність у сфері роздільного збору відходів має бути розділена між компаніями, які надають послуги зі збору та вивезення сміття та споживачами таких послуг. Разом із цим слід вести мову про доступність логістичної системи поводження з відходами для всіх отримувачів послуг.

Модель кругової економіки в сфері поводження з побутовими відходами має також розглядатися як додатковий канал енергетичної диверсифікації країни на локальному рівні й відповідним чином підтримуватися державою та місцевими органами самоврядування в плані співучасті у фінансуванні поширення інноваційних рішень перетворення відходів у джерело енергії. Доцільним буде запровадження механізмів держбюджетних компенсацій відсоткових ставок у випадку залучення позикових коштів регіональними інституціями на будівництво, експлуатацію сучасних полігонів побутових відходів. Потребує також свого вирішення й питання оновлення транспортного парку та тарних матеріалів для роздільного збору відходів із поширенням лізингових схем.

Таким чином, найкращий, на наш погляд, варіант, який дозволить сфері поводження з побутовими відходами відносно швидко перейти на модель кругової економіки можливий саме через економічний інструментарій.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 16 (63). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. – 173 с.

2. Hristina Byrnes, Thomas C. Frohlich. Canada produces the most waste in the world. URL: <https://www.courier-journal.com/story/money/2019/07/12/canada-united-states-worlds-biggest-producers-of-waste/39534923/> (дата звернення 07.12.2019).

3. Методичні рекомендації розумного управління відходами спільнот : посібник. 2017. 42 с.

4. Haupt Melanie, Vadenbo Carl, Hellweg Stefanie. Do We Have the Right Performance Indicators for the Circular Economy?: Insight into the Swiss Waste Management System. *Journal of Industrial Ecology*. 2016. URL: <https://doi.org/10.1111/jiec.12506> (дата звернення 07.12.2019).

5. Nellesa M., Grünesa J., Morschecka G. Waste Management in Germany – Development to a Sustainable Circular Economy? *International Conference on Solid Waste Management (5IconSWM 2015)*. Bangalore, India. 24–27 November 2015. Procedia Environmental Sciences. Volume 35. P. 6–14. URL: https://www.researchgate.net/publication/305892463_Waste_Management_in_Germany_-_Development_to_a_Sustainable_Circular_Economy (дата звернення 07.12.2019).

6. Пиріков О.В. Сучасний рециклінг твердих побутових відходів: економіко-екологічні аспекти. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія економічні науки. Випуск 9-1. Частина 1. 2014. С. 70–75.

7. Білопільська О.О. Еколого-економічні основи управління системою поводження з твердими побутовими відходами : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.06. Суми, 2014. 20 с.

8. Довга Т.М. Економіко-екологічна ефективність рециклінгу твердих побутових відходів : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Київ, 2014. 20 с.

9. Матвеев Ю.Б., Гелетука Г.Г. Перспективи енергетичної утилізації твердих побутових відходів в Україні. Аналітична записка № 22. Біоенергетична асоціація України, 2019. 48 с.

10. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 820-р. Дата оновлення: 20.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-p> (дата звернення: 08.12.2019).

11. Стручок В., Мудра Д. Аналіз національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року щодо проведення інфраструктурних заходів з перероблення твердих побутових відходів. *Фундаментальні та прикладні проблеми сучасних технологій* : матеріали Міжнародної науково-технічної конференції. Тернопіль, 2018. С. 292–293.

12. Про затвердження Порядку формування тарифів на послуги з поводження з побутовими відходами : постанова Кабінету Міністрів України від 26.07.2006. № 1010. Дата оновлення: 27.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2006-p> (дата звернення: 09.12.2019).

УДК 331.101.2 (477):351.77

Шубалий О.М., д.е.н., професор

Зіміч Р.В.

Луцький національний технічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ ТА НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

У статті вивчено тенденції зміни та обґрунтовано напрями покращення кадрового забезпечення сфери охорони здоров'я України.

Ключові слова: охорона здоров'я, кадрове забезпечення, медичні кадри, лікарі, країна.

Shubalyi O.M. Zimych R.V.

TRENDS OF CHANGE AND DIRECTIONS FOR IMPROVING THE STAFFING OF HEALTH CARE IN UKRAINE

The purpose of the study is to study the trends of change and justify the directions of improvement of human health care in Ukraine.

Trends in changes in key indicators of health care provision at the state level reflect changes in the health situation as a whole. This has a negative impact on student enrollment and the number of health care professionals trained, and the qualification of existing staff, which cannot in the long run affect the decline in the number and quality of medical services provided. Improvement factors include raising the level of remuneration for junior and secondary medical staff, especially physicians, to review the remuneration system for highly qualified and highly specialized doctors. Create a system of accruals and payments of periodic additional payments in the form of bonuses. Improve provision of specialized offices with technological equipment. There is an acute shortage of medical staff in rural areas, caused by a lack of funds from local communities to pay salaries and retention of midwives.

The high dispersion of villages and the lack of proper transport communication and the lack of high-quality wireless connectivity create problems for assisting family practitioners who cannot be addressed by health care. A significant outflow of highly qualified doctors and nursing staff is mainly from rural areas, which is a major problem, mainly in Poland and Western Europe, also caused by low salaries and by the governments of these countries in attracting staff from developing countries.

The purpose of compulsory future employment, both voluntary and involuntary, is not intended in the training of medical personnel, although this

practice is very effective for students studying under the government order, it will reduce the number of medical personnel traveling abroad.

It is recommended to create a nationwide program with funding from a separate item of health care costs for internships abroad, which will allow them to gain new practical experiences and specific skills, see effective change abroad, and try to apply them to us. Further deterioration of the health sector's staffing situation is not replaced by positive trends, although it is significantly slowed down by a slight increase in salaries, except for non-family practitioners who have their own conditions, and the elimination of staff positions that have been poorly designed and ineffectively fulfilled. within the framework of medical assistance and counseling services. The problem of ambulance arises first of all in the nature of ignorance of the population, the cause of which is the overwhelming majority of calls to doctors, which were not urgent and sometimes necessary at all. This can be addressed through the creation of a television program to improve the health literacy of the population, and in the future will greatly reduce unnecessary waste of time and material resources that could be diverted to measures to improve staffing of medicine. The problem of self-treatment of Ukrainians often leads to greater consequences of the disease and an increase in the duration and cost of treatment, while ignoring the foreseen opportunity to undergo a medical examination and consult a qualified doctor.

Key words: health protection, staffing of health care, medical personnel, doctors, country.

Шубалый А.М., Зимич Р.В.

ТЕНДЕНЦИИ ИЗМЕНЕНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ УЛУЧШЕНИЯ КАДРОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ УКРАИНЫ

В статье изучено тенденции изменения и обоснованы направления улучшения кадрового обеспечения сферы здравоохранения Украины

Ключевые слова: здравоохранение, кадровое обеспечение, медицинские кадры, врачи, страна.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Постановка питання ефективності діяльності закладів охорони здоров'я в розрізі надання медичних послуг в першу чергу відноситься до кількості та якості кадрів, що відноситься до кадрового забезпечення сфери охорони здоров'я України, перед яким стоїть завдання розробки кадрової стратегії, підготовки найму та утримання кадрів медичної сфери.

Задовільнення їхніх потреб в умовах праці та створення способів адекватної оплати праці відповідно обсягів наданої допомоги. При недостатній увазі до проблем охорони здоров'я виникає відтік молодих та досвідчених кадрів що спричиняє неукомплектованість медичних посад. Для детального вивчення проблем охорони здоров'я розглянемо тенденції показників в масштабах України

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Теоретичні дослідження сутності та вивчення проблем кадрового забезпечення проводили велика кількість вчених, в тому числі: Дарміць Р.З., Горішна Г.П., Грішнова О.А., Жорова Є.Р, Кагановська Т.Є., Котельникова Ю.М, Дембілька С., Лазоренко Л.В, Ключко А.М., В.Ф. Золотарьов, Скібіцька Л.І., Скібіцький О.М., В.М. Колпаков [5, 6], частина яких проводилась в різних періодах, що свідчить про тривалий час нарощення існуючих проблем та відсутність суттєвих заходів для їх вирішення

Цілі статті. Метою статті є дослідження динаміки зміни показників та обґрунтування напрямів покращення кадрового забезпечення сфери охорони здоров'я України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Існуюче кадрове забезпечення сфери охорони здоров'я України дозволяє виконувати основні завдання покладені на цю галузь з проведення заходів щодо попередження, надання невідкладної медичної допомоги, лікування, консультацій задля одужування та профілактики порушення здоров'я громадян країни, проводячи заходи отримані при професійній підготовці та здобуті протягом тривалого досвіду, що дозволяє зберігати можливості до праці іншими професійними групами населення та збагачувати цінностями суспільство реалізуючи свій трудовий потенціал.

Кадрове забезпечення – це процес виконання управлінських функцій з метою задовільнення потреб в кадрах,

шляхом навчання, підготовки, набору, визначення їхніх відносин в робочому середовищі, проведення їх оцінки, розробка методів навчання та підвищення кваліфікації, визначення потенціалу та подальший перерозподіл в сфері охорони здоров'я використовуючи новітні технології пошуку, збалансування та управління кадрами.

На якість виконання функцій установами охорони здоров'я найбільше впливає якість підготовки медичних кадрів що виражається в професійності виконуваної праці, ефективності реалізації потенціалу та якості лікування при застосуванні новітніх технологій, поєднанні новітніх методів та досвіду. Виконавча структура управління охорони здоров'я включає кабінет міністрів, міністерство охорони здоров'я, обласні управління та місцеві ОТГ. Важливим фактором в сфері охорони здоров'я виступає територіальне розміщення закладів та кадрів сфери охорони здоров'я, їх структурно-кваліфікаційний склад та розподіл по населенню країни. Детальніший розгляд характеристики охорони здоров'я відображений в таблиці 1.

Таблиця 1
Заклади та кадри сфери охорони здоров'я України

Роки Показники	2016	2017	2018	Відхилення					
				2017/2016		2018/2017		2018/2016	
				абс	відн	абс	абс	відн	абс
Всього лікарняних закладів	1743	1714	1671	-29	-1,66	-43	-2,51	-122	-6,80
лікарів на 10 тис. населення	44	44,1	44,2	0,1	0,23	0,1	0,23	0,7	1,61
% осіб пенсійного віку	24,1	24,5	24,6	0,4	1,66	0,1	0,41	0,3	1,23
середнього персоналу на 10 тис. населення	86,5	85,4	82,3	-1,1	-1,27	-3,1	-3,63	-6,3	-7,11
% осіб пенсійного віку	13	12,9	12,7	-0,1	-0,77	-0,2	-1,55	-1	-7,30

Примітка. Складено автором на основі джерела [1]

Згідно аналізу таблиці, в 2018 році кількість закладів скоротилась на 43 (-2,51%) в порівнянні з 2017 роком, а в 2017 році в порівнянні з 2016 роком на 29 закладів (-1,66%), різниця між 2018 та 2016 роком 122 заклади (-6,80%). Тобто кількість закладів поступово скорочується. Забезпеченість населення лікарями на 10 тисяч в 2018 році склала 44,2 осіб, що є на 0,23% більше ніж в 2017 році та 1,61% більше ніж в 2016 році, а різниця між 2017 та 2016 роком становить 0,23%. В цілому при скороченні закладів охорони здоров'я забезпеченість на 10 тисяч населення лікарями поступово зростає, а середнього медичного персоналу скорочується. Кількість пенсіонерів зростає серед лікарів, а середнього персоналу падає.

Для розуміння ресурсів сфери охорони здоров'я важливо розглянути фінансування сфери охорони здоров'я що дозволить визначити наочну увагу до цілої сфери та її проблем. Для цього розглянемо видатки в таблиці 2.

Таблиця 2

Зростання видатків державного бюджету України на
охорону здоров'я за 2014–2018 роки

Показники Роки	Зростання всього видатків ДБУ, %	Зростання видатків на ОЗ з ДБУ, %	Зростання загально- держ. видатків, %	Зростання всього, млрд грн	Частка видатків на ОЗ у видатках Зведеного бюджету України
2015/2014	36,20	-27,27	-4,26	-8,62	10,9
2016/2015	20,26	12,50	0,00	1,89	10
2017/2016	18,70	44,44	26,67	29,63	8,3
2018/2017	18,23	76,92	3,51	17,14	9,1
2018/2014	129,87	109,09	25,53	41,38	9

Примітка. Складено на основі джерел [2-3]

Згідно таблиці 2 та рисунку 1 найбільші видатки на охорону здоров'я зі зведеного бюджету України складали 82 млрд. грн у 2018 році, що є на 17,14% більше ніж в 2017 році, приріст між 2016 і 2017 роками 29,63%, менший приріст між 2015 і 2014 роком 1,89%, але найменший -8,62% між 2015 та 2014 роком або 53 млрд. грн та 58 млрд. відповідно. Приріст між 2018 та 2014 роками склав 41,38%, тобто зростання є досить значним, при тому що в абсолютних значеннях це є 24 мільярди гривень, але зі зростаючою інфляцією це не є позитивним показником. Згідно даних частки видатків на ОЗ у видатках зведеного бюджету України то найменші дані припадають на 2016 рік із показником 8,3%, найбільше в 2014 році – 10,9%, а в 2018 році 9,0%.

Рис. 1. Структура фінансування сфери охорони здоров'я з державного зведеного бюджету 2014–2018 рр. (складено автором на основі джерела [2–3])

Тобто існує тенденція поступового зменшення долі сфери охорони здоров'я в загальній структурі бюджету країни, що в подальшому обов'язково відіб'ється в показниках здоров'я громадян нашої країни.

Згідно відомих тверджень, якщо доля витрат бюджету на охорону здоров'я нижче 15% то це є привід задуматися над збільшенням обсягів фінансування, адже це означає що існуюча система охорони здоров'я може лише частково виконувати свої обов'язки тому кадрове забезпечення сфери не зможе ефективним чином заохочувати нові кадри на підготовку для заміни існуючого кадрового складу та залишиться частина населення які втратили свою можливість отримати допомогу через брак ресурсів, а це в свою чергу потягне за собою зменшення показників якості життя, тому постраждають інші сфери економіки, адже скоротиться загальна відпрацьована кількість часу, а тому вклад в суспільство держави.

Для визначення впливу ВВП держави на кадрове забезпечення сфери охорони здоров'я розглянемо таблицю 3 та рисунок 2.

Таблиця 3

Зіставлення абсолютних показників номінального ВВП, лікарів та середнього медичного персоналу за 2016–2018 роки

Роки Показники	2016	2017	2018	Абсолютне відхилення		
				2017–2016	2018–2017	2018–2016
Номін.ВВП, млн., \$ США	93270	112154	130832	18884	18678	37562
Всього лікарів	186776	186178	185675	-598	-503	-1101
Середнього медичного персоналу	366756	360416	345364	-6340	-15052	-21392

Примітка. Складено автором на основі джерела [4]

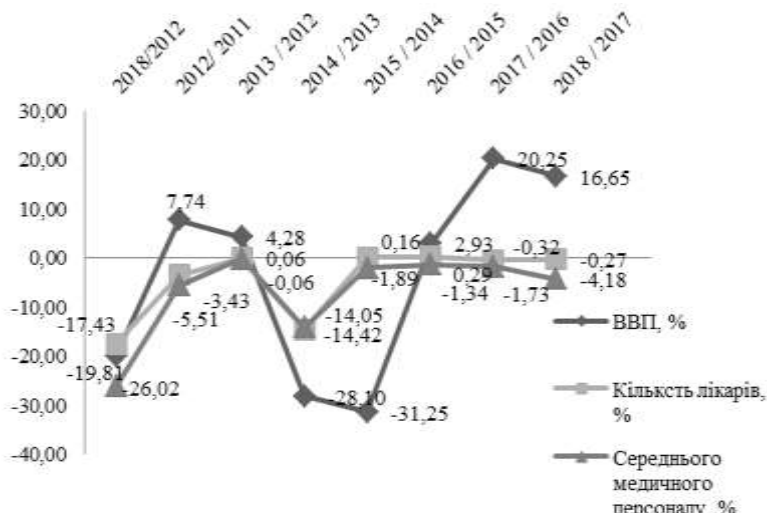

Рис. 2 Показники відносного зростання номінального ВВП, кількості лікарів та середнього медичного персоналу, % за 2012–2018 роки. (складено автором на основі джерела [4])

Згідно даних таблиці 3, при зростанні номінального ВВП між 2017 та 2016 роком на 18,884 млрд. дол. США. (20,25% згідно рисунку 2), кількість лікарів скоротилась на 598 особи, (-0,32%), середнього медичного персоналу -6340 особи (-1,73%). Між показниками 2018 та 2017 року номінальний ВВП зріс на 18,678 млрд. дол. США (16,65%), кількість лікарів скоротилась 503 особи (-0,27%), а середнього медичного персоналу на 15052 осіб (-4,18%). Номінальний ВВП між 2018 та 2016 роком зріс на 37,562 млрд. дол. США, хоча кількість лікарів зменшилась на 1101 особу, а середнього медичного персоналу -1,34%.

Висновки. В цілому останні дані характеристики сфери здоров'я свідчать про скорочення як кількості лікарняних закладів так і медичних кадрів так і сфери в цілому. Абсолютні та відносні показники забезпеченості кадрами сфери охорони здоров'я падають, що свідчить про значні проблеми в сфері

охорони здоров'я, як цілої системи так і кадрового забезпечення. Тому позитивна зміна показників забезпеченості лікарів на 10 тисяч населення (табл. 1) свідчить не про збільшення кількості лікарів (табл. 2) а про негативний природний рух чисельності населення, а кількість середнього медичного персоналу скорочується, що свідчить про відсутність мотивації, можливі некомфортні умови праці, та дуже незадовільна заробітна плата, що стосується як самого окладу так і відсутності додаткових виплат та матеріальних винагород.

Скорочення кількості лікарів в перший рік збільшення кількості штатних посад в рамках сімейної медицини свідчить про недосить вдалий початок реформи, що є причиною нераціонального поділу посад, неправильного розподілу лікарів по штатним посадам, незадоволеність участі лікарів які відносяться до вузькоспеціалізованих напрямів високої кваліфікації.

Сьогоднішня тривала економічна ситуація в сільській місцевості не дозволяє отримувати гідну заробітну плату, що довгий час вимиває середній медичний персонал із сільської місцевості. Ситуація сімейних лікарів дещо інша, адже при складанні більше половини квоти договорів, досягається хороше матеріальне забезпечення в порівнянні з іншими професіями. Але проблема зарплати залишається при малих селах та великою віддаленістю між ними.

Найважливішим завданням задля покращення кадрового забезпечення сфери охорони здоров'я є створення стратегії подальшого вдосконалення з пріоритетним статусом в рамках підготовки кадрів: покращення програм освіти, створення в державних банках програм під тривале кредитування вартості навчання та проживання з низьким відсотком студентів-медиків, приватним закладам освіти надати можливість повністю самостійно складати навчальні програми у відповідності до помірно розвиваючого приватного ринку праці, створювати прив'язку державних місць до штатних посад установ охорони здоров'я.

Також задля заохочення новачків медицини рекомендується встановити ставку оплати праці для інтернів хоча б на рівні мінімальної заробітної плати, що дозволить приводити менше зусиль на пошук засобів існування при відсутньому досвіді та можливості повноцінно працювати.

Реформа не передбачає підвищення зарплати сімейним лікарям за рахунок підвищення кваліфікації, таким чином атестація передбачає розвиток в рамках обов’язкових після-освітніх формальних програм, а не власного саморозвитку.

1. Медичні кадри та мережа закладів охорони здоров’я системи МОЗ України за 2017–2018 роки/ Головний укладач Заболотько В.М. Київ: Центр медичної статистики МОЗ України, 2018. 66 с.

2. Руденко В.В. Сучасний стан фінансового забезпечення охорони здоров’я в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. № 10. URL: <http://economyandsociety.in.ua> (дата звернення: 12.11.2019).

3. У 2018 році видатки на охорону здоров’я складуть понад 80 млрд грн. *Ваша газета*: веб-сайт. URL : <http://yur-gazeta.com/golovna/u-2018-roci-vidatki-vidatki-na-ohoronu-zdorovya-skladut-ponad-80-mlrd-grn.html> (дата звернення: 15.11.2019).

4. Валовий внутрішній продукт. *Міністерство фінансів*. : веб-сайт. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2018/> (дата звернення: 30.10.2019).

5. Грішнова О.А. Кадрове забезпечення ефективної системи антикризового корпоративного управління *Проблеми економіки*. 2014. № 1. – 193 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2014_1_28 (дата звернення: 12.11.2019).

6. Котельникова Ю.М. Кадрове забезпечення управління підприємством. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. № 19. С. 201–208.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Наукове видання

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ
Серія “Регіональна економіка”
Збірник наукових праць
Випуск 16 (63)

Комп’ютерна верстка:

О.В. Середа

Редактор:

Л.Л. Ковальська

Підп. до друку 02.11.2019 р. Формат 60х84/16. Папір офс.
Гарн. Таймс. Ум. друк. арк. 10,81. Обл.-вид. арк. 10,1
Тираж 100 прим. Зам. 5. Замовне.

Адреса редакції: 43024 м. Луцьк, вул. С. Ковалевської, 29.

Інформаційно-видавничий відділ
Луцького національного технічного університету
43018 м. Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – ІВВ Луцького НТУ

Свідоцтво Держкомтелерадіо України ДК № 4123 від 28.07.2011